

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ TŘETÍ ROČNÍK

6

Za důslednou realizaci závěrů III. sjezdu SSM

Armáda vždy byla a bude v podstatě mladým organismem. Proto je přirozené, že významné místo v procesu plnění náročných úkolů sehraávají organizace Socialistického svazu mládeže.

Jejich hlavní úlohou je aktivně se podílet na výchově vojenské mládeže k politicky uvědomělým, odborně připraveným a přesvědčeným budovatelům a obráncům socialistické vlasti.

III. sjezd SSM, který se konal 1.—3. října 1982, se plně přihlásil k programovým závěrům XVI. sjezdu KSČ a stanovil úkoly SSM a jeho Pionýrské organizace na dalších pět let.

Sjezd vysoce ocenil práci organizací SSM v ČSLA, zejména jejich podíl na plnění úkolů výcviku a výchovy, ale i pomoc, kterou poskytují Pionýrské organizaci SSM při výchově nejmladší generace.

Současně však vyjádřil požadavek

- více napomáhat velitelům, politickým pracovníkům a stranickým organizacím při výchově mladých vojáků k odpovědnému vztahu k úkolům bojové a politické přípravy,
- v práci ZO SSM rozvíjet aktivitu, která bude přispívat k plnění rozhodujících úkolů jednotek a útvarů,
- napomáhat k výchově politicky i odborně vyspělých vojáků, upevňování třídního uvědomění, bdělosti a ostrážitosti,
- lépe a účinněji je připravovat k aktivní svazácké práci v občanském životě.

V souladu s tím byly na celoarmádní poradě funkciónářů SSM projednány dosavadní výsledky práce armádní organizace SSM a konkretizovány závěry III. sjezdu SSM. Před organizacemi SSM stojí v dalším období tyto úkoly:

1. Rozvíjet přirozenou aktivitu a iniciativu vojenské mládeže. Více se podílet na výchově mladých lidí k účtě k práci a odpovědnosti za dosahované výsledky v bojové pohotovosti, bojové a politické přípravě.

2. Zkvalitnit ideově výchovnou práci SSM v základních organizacích. Na základě hlubokých znalostí myšlení a postojů vojenské mládeže soustřeďovat úsilí na prohlubování

socialistického uvědomění, upevňování aktivních postojů a činů ve prospěch socialismu a míru, aby byla všestranně připravena uskutečňovat úkoly a cíle výstavby rozvinutě socialistické společnosti a odhodlána k její obraně. Neustálou pozornost věnovat utváření vlasteneckého a internacionálního přesvědčení, třídního chápání společensko-politických procesů u nás i ve světě. Posilovat u ní bdělost a učit ji čelit a bojovat s antikomunistickou a antisovětskou propagandou, se všemi projevy buržoazní morálky a pacifismu.

3. Zdokonalovat akceschopnost základních organizací SSM a zlepšovat jejich řízení politickými odděleními svazků. V jejich řízení více využívat metody osobního styku s funkcionáři a pomoci na místě. Trvale pečovat o výběr a přípravu funkcionářů SSM. Zvláštní pozornost věnovat práci s mladými vojáky z povolání a s dělnickou mládeží. Zvýšením nároků na členy SSM a péčí o ně prohlubovat jejich vztah ke své organizaci a podněcovat je k aktivní práci v ní. V jednotě s pozorností, věnovanou přijímání nových členů SSM, systematictěji pracovat s neorganizovanou mládeží a získávat ji pro aktivní práci v ZO SSM.

Jde o náročné, ale reálné úkoly, jejichž postupná realizace se musí stát společným dílem jak organizací SSM, tak i velitelů, politických pracovníků a stranických organizací.

K realizaci závěrů III. sjezdu SSM přistupuje armádní organizace SSM ideově, politicky a organizačně pevná. Jejimi řadami procházejí každoročně desetitisíce mladých lidí. Pod vedením komunistů a aktivní práci ve svých základních organizacích naprostá většina z nich politicky vyzrává a odpovědně plní svou vlasteneckou povinnost. Růst politického uvědomění členů SSM nachází výraz v rozvoji aktivity a iniciativy, který směřuje zejména k dosahování výtečných a dobrých výsledků při plnění výchovných, studijních a pracovních úkolů. Skutečnost, že více než 80 % svazků plní úkoly bez kázeňských přestupků, svědčí o tom, že chápou správně požadavek upevňování uvědomělé vojenské kázně jako nedílnou součást a podmínku zkvalitňování bojové pohotovosti a připravenosti útvarů a jednotek.

Přes celkově pozitivní výsledky v práci organizací SSM existují i nedostatky a problémy. Je třeba je nezakrývat, ale ani nezveličovat. III. sjezd SSM zvýraznil kritický a náročný pohled na dosahované výsledky, hlouběji analyzovat dosažený stav, hledat příčiny nedostatků a nacházet způsoby jejich nejúčinnějšího odstraňování.

Kde jsou hlavní problémy?

Část členů SSM s nižší odpovědností neplní vojenské ani svazácké povinnosti. Podceňuje výkon dozorců a strážní služby, porušuje řády a předpisy. Jsou stále jednotlivci, kteří se dopouštějí kázeňských přestupků a některé svazácké kolektivy jsou lhostejné k narušování vztahů ve vojenských jednotkách.

Příčiny spočívají zejména v tom, že úroveň výchovné práce je stále ještě rozdílná a často není spojována s konkrétními úkoly útvarů i svazáckých organizací. Řada opatření má obecný charakter a nevychází z konkrétních potřeb. Jen pomalu se daří zobecňovat pozitivní zkušenosti a prosazovat je do praxe. Negativně působí i častá obměna funkcionářského aktivu SSM, nízké zkušenosti i slabší úroveň jeho přípravy pro výkon funkcí. V neposlední řadě je třeba vidět, že i někteří velitelé dosud plně nevytvářejí pro svazácké organizace podmínky a neusměrňují jejich činnost. Zároveň zůstávají rezervy i ve stranickém vedení svazáckých organizací a v jejich řízení politickými orgány.

Na základě těchto skutečností a v souladu s úkoly III. sjezdu SSM je nutné činnost organizací SSM usměrňovat tak, aby se výrazněji projevovала v příkladném plnění úkolů bojové a politické přípravy, požadavků služby, vysokou ukázněností a pracovní iniciativou.

Z celého rozsahu činností organizací SSM vystupují do popředí zejména tyto:

1. Rozhodujícím prostředkem podílu organizací SSM na plnění úkolů je další rozvoj aktivity a iniciativy vojenské mládeže a její neformální zapojování do socialistického soutěžení.

Nová Směrnice pro socialistické soutěžení v ČSLA stanoví, že: „Organizace SSM rovířením socialistického soutěžení vedou své členy a ostatní mladé vojáky k uvědomělému vztahu k práci, vojenské službě a příkladnému plnění vojenských povinností. Popularizují a využívají v praxi nejlepších zkušeností a příkladných činů vzorných vojáků a kolektivů. Vytvářejí ovzduší náročnosti, soudružské kritiky a vzájemné pomoci. Široce využívají hnutí, která odpovídají mentalitě mládeže (Zenit, osobní účet člena SSM, Reflektor mladých a další). Ve spolupráci s veliteli získávají do socialistické soutěže co největší počet vojenské mládeže, posilují morální odpovědnost vojáků za splnění přijatých závazků. Aktivně se podílejí na veřejném hodnocení socialistického soutěžení.“ Organizace SSM chápou své místo a úlohu v socialistickém soutěžení zejména jako aktivní pomoc velitelům, politickým pracovníkům a stranickým organizacím při plnění stanovených úkolů. Z tohoto hlediska je proto nutné

- přistupovat k nim při rozvoji socialistického soutěžení v jednotkách,
- více využívat svazáckých jednání k tomu, aby se iniciativa vojenské mládeže rozvíjela organizovaně, aby členové SSM uzavírali socialistické závazky uvážene, podle schopností, s přihlédnutím k pomoci, kterou jim kolektiv neformálně poskytne,
- v základních organizacích SSM důsledně projednat všechny kolektivní závazky; to napomáhá i tomu, aby svazácká organizace a všichni členové SSM cítili odpovědnost za splnění přijatých závazků.

V širším měřítku bychom měli využívat svazáckých organizací v celém systému kontroly plnění přijatých socialistických závazků, vést výbory ZO SSM, ale i PV SSM k tomu, aby se vyjadřovaly otevřeně k jednotlivcům a jejich přístupu k plnění socialistických závazků, aby se současně vyjadřovaly i k tomu, jak k hodnocení socialistické soutěže přistupují velitelé jednotlivých stupňů.

Zkušenosti ukazují, že síla a vliv svazácké organizace na rozvoj socialistického soutěžení závisí ve značné míře na tom, jaké vztahy se vytvářejí mezi ní a velitelem jednotky. Pravidelná součinnost umožňuje operativně nalézat a plně využívat možnosti, jak pomocí svazácké aktivity a iniciativy plnit úkoly co nejlépe. Úspěchy se zpravidla dostávají tam, kde svazáčtí funkcionáři iniciativně přicházejí za veliteli s návrhy, které dopomohou mobilizovat všechny příslušníky jednotky k aktivnímu splnění závazků. Zpětně i velitelé by neměli zapomínat na sílu a autoritu organizací SSM, více se o ně opírat a usměrňovat aktivitu a iniciativu svazáků v souladu s úkoly útvarů a jednotek. Hodně v tomto směru mohou udělat svazácké organizace, které pracují na vojenských vysokých a středních školách. Více sledovat a napomáhat tomu, aby celý proces organizace a řízení socialistické soutěže na škole, ale i vliv svazáckých organizací byl pro posluchače a žáky skutečným metodickým návodem pro jejich budoucí praxi u vojsk. Více se tedy podílet na tom, aby absolventi vojenských škol odcházeli do praxe s praktickými návyky jak socialistickou soutěž organizovat a řídit.

Specifickou záležitostí je rozvoj typicky mládežnických aktivit, které mají své tradice u jednotlivých svazků, útvarů i na školách. Jejich obsah je nezbytně usměrňovat tak, aby napomáhaly plnit nejen dlouhodobé socialistické závazky, ale především rozhodující úkoly útvarů a jednotek v daném období.

2. Se zvyšováním požadavků na uvědomělou vojenskou kázeň stále vzrůstají úkoly svazáckých organizací při zabezpečování osobní příkladnosti svazáků při plnění vojenských povinností.

Na celoarmádní poradě funkcionářů SSM bylo zdůrazněno, že úkolem organizací SSM musí být

- vychovávat členy SSM i ostatní vojenskou mládež k uvědomělému vztahu k vojenské službě a k vůli překonávat těžkosti vojenského života,

- pomáhat při utváření a upevňování vojenských kolektivů, odvážněji a kriticky vystupovat proti porušování vojenských řádů a proti všem, kteří poškozují čest a dobré jméno jednotky, pracovního kolektivu a organizace SSM,

- více se současně starat i o účelné využívání doby volna vojáků, zejména o sobotách a nedělích.

Jde o dlouhodobý a složitý úkol. V současné době je rozhodující zvýšit úlohu organizací SSM při předcházení kázeňským přestupkům. Zásadní obrat v tomto směru může nastat tehdy, podaří-li se nám podstatně snížit trestnost svazáckých funkcionářů a členů SSM a zvýšit jejich příkladnost.

Být příkladem při plnění úkolů bojové a politické přípravy i v kázni je výrazem pochopení významu a nutnosti vojenské služby a vynaložení takového úsilí, které umožní dosáhnout optimálních výsledků. Splnit tento náročný úkol je složitým procesem, který vyžaduje, aby se mladý člověk zbavil mnoha nedobrých návyků a předsudků. Základem se musí stát vysoké ideové přesvědčení, oddanost a věrnost KSČ, socialistické vlasti, hluboké uvědomění si vlasteneckých a internacionálních povinností, vědomí, že kázeň není samoúčelná, ale že je potřebná pro zabezpečení bojové pohotovosti útvarů a jednotek. V tomto směru je třeba více využívat ideové výchovné práce SSM, zejména pak jednotlivých forem politického vzdělávání k tomu, aby tyto požadavky byly realizovány. To předpokládá, aby politická oddělení svazků a plukovní výbory SSM obsah politického vzdělávání SSM rozpracovávaly, více je konkretizovaly na vlastní podmínky a rozšiřovaly je o vlastní problematiku.

Účinnou metodou při výchově členů a funkcionářů SSM k příkladnosti v kázni je individuální přístup ke každému jednotlivci na základě hluboké znalosti zájmů a potřeb, ale i kladných a záporných vlastností a jednání, v praktickém denním životě spojovat náročné požadavky s péčí o člověka. Více v tomto směru bude nutné uplatňovat metodu pravidelného hodnocení lidí a ukládání konkrétních úkolů.

Je to jedna z účinných metod, jak zvýšit zodpovědnost členů SSM za plnění služebních i svazáckých povinností. Vyžaduje to však, aby výbory základních organizací měly dokonalý přehled o tom, jak jejich jednotliví členové stanovené povinnosti a úkoly plní. K tomu není třeba zavádět žádné nové přehledy, plně postačuje pravidelně vést Knihu členů SSM a na pořad jednání výborových i členských schůzí tuto problematiku pravidelně zařazovat.

V boji proti kázeňským přestupkům i ve výchově členů a funkcionářů SSM k příkladnosti má významnou úlohu také aktivní účast základních organizací v socialistickém soutěžení. To vede i k rozšíření jejich vlivu na všechny kategorie vojáků v jednotkách. Hnutí vzorných vojáků, vzorných jednotek, snaha dosáhnout výtečných a dobrých výsledků, patronáty nad slabšími, již samy o sobě předpokládají vysokou kázeň a organizovanost. Zvýšenou pozornost však musí organizace SSM věnovat plnění přijímaných individuálních a kolektivních závazků tak, aby se tyto nestávaly formálními a plnily i svůj výchovný účel.

Zvláštní místo v tomto směru zaujímá společný postup velitele a svazácké organizace. Naprostá většina mladých velitelů jednotek je organizována v SSM, má blízko k pochopení zájmů a potřeb mladé generace. Bude však nutné, aby výbory SSM s mladými vojáky z povolání — členy SSM pracovali více diferencovaně. Na jedné straně jim dávaly úkoly, hodnotily zcela otevřeně jejich práci, ale na druhé straně braly v úvahu jejich zájmy a potřeby, pomáhaly jim zapracovávat se do funkcí a podporovaly jejich

autoritu v jednotkách. Hodně v tomto směru mohou udělat organizace SSM na vojenských středních a vysokých školách především v tom, aby vedly své členy — budoucí velitele k úzké spolupráci se svazáckými organizacemi po jejich nástupu do funkcí u bojových útvarů. Musí je vést k pochopení, že pravidelné usměrňování činnosti organizací SSM k plnění rozhodujících úkolů bojové a politické přípravy, ale i aktivní účast v práci základních organizací, oprávnění se o jejich autoritu a sílu je nutností, která v konečném důsledku přináší úspěch oběma stranám. Prohlubuje se akceschopnost základních organizací a současně napomáhá mladým velitelům získávat potřebné zkušenosti z výchovné práce.

Při předcházení kázeňským přestupkům je nezbytné soustředit pozornost na odhalování příčin, zjištění pravého důvodu neukázněného jednání a včas zasahovat tam, kde se objevují předpoklady nekázně nebo první signály, které svědčí o tendenci ke snížení úrovně kázně či o jejím narušování. K tomu je nezbytné, aby výbory SSM spolu s veliteli důsledně poznávaly situaci v jednotce a prohlubovaly schopnost analyzovat ji, na výborových i na členských schůzích kriticky a otevřeně hodnotit úroveň kázně u jednotky a zejména jaký je podíl svazáků při jejím upevňování. Přitom je nutné, aby takové hodnocení bylo konkrétní, věcné a ukazovalo východiska, ve kterých se jednotliví členové SSM i svazácké skupiny budou vidět. Rovněž pravidelné projednávání kázeňských potrestaných členů SSM ve výboru základní organizace nebo na členské schůzi má pro ně i pro ostatní výchovné účinky.

Široké pole působnosti organizací SSM při zvyšování kázně skýtá osobní volno vojáků. V souladu se základními řády je třeba zaměřit pozornost zejména na soboty, neděle a svátky, kdy je možné rozvíjet skutečně bohatou, zajímavou a pestrou zájmovou činnost. V pracovní dny, kdy je osobního volna poskrovnu, bude nutné rozvíjet nenáročnou zájmovou činnost, která bude mít více oddechový charakter. Výbory SSM musí vycházet z toho, že mladý člověk má pozitivní vztah k zábavě a ke sportu, ke kultuře i technice. Bude proto nutné tyto zájmy nejen probouzet, ale především hledat cesty, jak je uspokojovat. K tomu bude nezbytné, aby výbory SSM ještě úžeji spolupracovaly s instruktory kulturně výchovné činnosti, tělovýchovnými náčelníky, ale i veliteli jednotek, kteří mohou nejlépe posoudit realnost a účelnost plánovaných akcí.

Velký význam činnosti svazáckých organizací na úseku boje proti kázeňským přestupkům a trestným činům zaujímá právní propaganda a právní výchova. Objasňování požadavků zákonů, nutnost jejich přesného dodržování, upozorňování na narušení práva a na kázeňské přestupky, je jednou z prvořadých povinností organizací SSM. V jednotě s tím je třeba, aby svazácké organizace uplatňovaly v širší míře právo zúčastnit se trestního řízení. Základní přístupy, práva a povinnosti organizací SSM v tomto směru řeší Pokyny náčelníka HPS ČSLA pro účast ZO SSM v ČSLA na trestním řízení.

3. Prohlubovat podíl mladých lidí na prosazování vědeckotechnického pokroku jako základního předpokladu pro ekonomický rozvoj naší společnosti. Účinněji přispívat k utváření kladného vztahu dětí a mládeže k vědě a technice, podněcovat jejich zájem o prohlubování znalostí a zvyšování kvalifikace.

Rovněž i pro svazácké organizace v ČSLA je tento úkol nanejvýš aktuální. Vyžaduje si to zavádění nejmodernějších zbraní, zbraňových systémů a bojové techniky, jakož i dynamický rozvoj všech druhů vojsk. Proto je užitečné sílu a autoritu základních organizací SSM usměrňovat zejména k tomu, aby se výrazněji podílely na utváření pozitivního vztahu ke svěšené zbraní a bojové technice. Na masové základně, v jednotě s technickými orgány, ale i pracovníky na úseku KVČ, rozvíjet hnutí Zenit, technickou tvořivost, zlepšovatelství a vynálezectví. Vedle toho využívat takových forem, které budou mít přímý vliv na zvyšování vědeckotechnických znalostí a dovedností vojenské mládeže. S větší účinností vstupovat do výchovy třídních specialistů a k vytváření vzá-

jemné zastupitelnosti v obsluhách, osádkách a družstvech. Diferencovaně musí organizace SSM pracovat s řidiči, kteří tvoří jednu z nejpočetnějších sociálních skupin v naší armádě.

Účast vojenské mládeže při uplatňování výsledků vědeckotechnického rozvoje musí každá ZO SSM chápat jako jednu ze základních forem seberealizace mladé generace a současně i jako základ k rozšiřování vlivu na dosud neorganizovanou vojenskou mládež.

Před organizacemi SSM v ČSLA stojí náročné úkoly. Je však nezbytné vidět, že je mohou úspěšně plnit jen za podmínky, že se dále zkvalitní jejich stranické vedení, pomoc velitelů, politických pracovníků a ZO KSČ.

Při řízení základních organizací SSM je nezbytné výrazněji posilovat kolektivní úlohu politického oddělení svazku. To bude předpokládat, aby se zvyšovala kvalifikovanost politického aparátu i jeho schopnost na místě, na základě hlubokých znalostí dokumentů SSM, poradit a poskytnout pomoc funkcionářům SSM. Těžiště položit zejména na tvorbu usnesení, plánů činnosti a na řešení těch problémů, které brání plnit základní poslání organizací SSM u jednotek a útvarů.

Zkušenosti potvrzují, že k dobré práci organizací SSM přispívají významnou měrou **velitelé**. Jsou jedním z činitelů, který do značné míry bude působit na to, jak budou závěry III. sjezdu SSM v armádní organizaci SSM splněny. Právem se proto od nich očekává, že se budou dovedněji opírat o sílu a autoritu základních organizací SSM, účinněji usměrňovat jejich činnost k plnění rozhodujících úkolů jednotek. Současně od nich organizace SSM očekávají, že se aktivněji zapojí do svazácké práce a budou pro všestranný rozvoj činnosti vytvářet lepší podmínky. Je třeba vidět, že vztah velitele a svazácké organizace nemůže záležet jen na subjektivním úsudku velitele, zda a do jaké míry považuje za potřebné využívat ZO SSM k realizaci úkolů bojové pohotovosti a připravenosti jednotek a útvarů. Povinnost velitele realizovat v činnosti své jednotky politiku KSČ předpokládá, že bude mimo jiné aktivně spolupracovat se svazáckou organizací. Tento požadavek vystupuje do popředí zejména v těch jednotkách, kde není mladý komunista.

Velitel nemůže správně uplatňovat svůj vliv na rozvoj činnosti ZO SSM, neujasní-li si podstatu svého vztahu k ní a neosvojí-li si správné formy a metody vzájemné spolupráce. Vztahy mezi velitelem a ZO SSM musí být založeny na vzájemné důvěře a pomoci, náročnosti a porozumění, které směřují k dosažení jednotného názoru a postupu při plnění úkolů.

Cesta k tomuto cíli vede především přes hluboké pochopení celé problematiky práce s lidmi, forem a metod jejich politického vedení a řízení. Spočívá v důsledné realizaci nedílné velitelské pravomoci na stranických základech.

Realizace závěrů III. sjezdu SSM je dlouhodobým procesem a není pouhou záležitostí Socialistického svazu mládeže. Na XVI. sjezdu KSČ bylo jednoznačně zdůrazněno, že vztah k mládeži je vztahem k budoucnosti. Vedle zvýšených požadavků na práci každé ZO SSM naše strana i socialistický stát soustavně vytvářejí podmínky pro harmonický vývoj mladých lidí.

Právě proto je třeba úspěšnou realizaci závěrů III. sjezdu SSM více spojovat i s tím, jak budou splněny úkoly, které armádě uložil XVI. sjezd KSČ.

K některým teoreticko-metodologickým otázkám marxisticko- leninského pojetí základního zákona války

Nynější etapa soudobé epochy je doprovázena různými válkami. Jejich příčinou je existence imperialismu a jeho reakční politika, která využívá válek jako krajního prostředku k řešení celé řady politických a ekonomických antagonistických vztahů dnešního světa. Na jednání XXVI. sjezdu KSSS bylo v této souvislosti zdůrazněno, že: "...v politice nejagresivnějších imperialistických kruhů se zvlášť markantně projevuje dobrodružnost a odhodlání dávat v sázku životní zájmy lidstva, jen aby dosáhly svých vyložené ziskových cílů." Tyto kruhy si vytkly nedosažitelný cíl — "...postavit pokrokovým změnám ve světě do cesty hráz a stát se znovu strůjcem osudu národů." (XXVI. sjezd KSSS, Praha, Svoboda 1982, s. 29.)

Další rozvíjení světového revolučního procesu, úspěšná výstavba a spolehlivá obrana socialismu a komunismu, to vše vyžaduje aktivní a cílevědomou činnost komunistických a dělnických stran socialistických zemí, zaměřenou proti všem reakčním snahám současného imperialismu. Splnění tohoto pozitivního úsilí vyžaduje studium a vědecké řešení celé řady komplikovaných teoretických a praktických sociálních problémů dneška. Přední místo mezi nimi zaujímá problém války a míru, úlohy války

a armády ve společensko-historickém procesu. Tím je také zdůrazněna naléhavost studia problematiky zákonů války, včetně jejího základního zákona.

Zkoumání zákonů války má především praktický význam. Znalost objektivních zákonů války umožňuje hlouběji pochopit rozporný charakter procesu vzniku, fungování a vývoje války, lépe se orientovat v rozmanitosti a dynamice válečného dění. Poznání objektivních zákonů války je základem jejich praktického využívání, a to jak v podmínkách vzniku a vedení války, tak i při řešení náročných úkolů přípravy země a armády na možnou válku. Studium a praktické využívání zákonů války při zvyšování obranyschopnosti země (seskupení) plní v současných podmínkách také významnou mírotvornou funkci, poněvadž se stává prostředkem odvrácení válek, zastavení horečného zbrojení a uvolnění v politické i vojenské oblasti.

Cílem článku není udělat ucelenou analýzu marxisticko-leninského pojetí základního zákona války, ale jen stručně rozebrat některá metodologická východiska jeho zkoumání, nastínit vývoj názorů v jeho pojetí a řešení v sovětské vojenskofilozofické produkci.

Vymezení a klasifikace zákonů války

Pro správné chápání podstaty a povahy základního zákona války je nezbytné charakterizovat zákony války vůbec, jejich podstatu, zvláštnosti a strukturu.

Válka je neobyčejně pestrý a složitý společensko-politický jev a zvláštní stav společnosti, který je podřízen působení nejrůznějších objektivních zákonů. Ve vál-

ce působí zákony materialistické dialektiky, sociální zákony různého stupně obecnosti, některé přírodní a technické zákony a tzv. „vlastní“ zákony války.

„Vlastní“ zákony války (dále již jen zákony války) odrážejí podstatu války jako politického jevu a zvláštního stavu společnosti, resp. její různé stránky a tvoří případ společenských zákonů. Tyto zákony studuje marxisticko-leninské učení o válce a armádě, vojenská věda a rovněž vojenské aplikace dalších společenských věd.

Marxisticko-leninská teorie vymezuje zákony války jako **podstatné, nutné a relativně stálé vztahy mezi různými stránkami a elementy procesu války, které podmiňují jeho vznik, fungování, vývoj a výsledek.** Jako případ společenských zákonů se prosazují jen skrze **praktickou cílevědomou, uvědomělou činnost lidí**, kteří vstupují do války. Bez ohledu na to mají zákony války **objektivní povahu**; vznikají, působí a zanikají nezávisle na vůli a vědomí lidí. Nejsou-li poznány, působí živelně jako slepá síla, která určuje vznik a průběh válečných událostí. V opačném případě, tzn. jsou-li poznány, mohou sloužit jak jedné, tak i druhé válčící straně, protože ve vztahu k lidské činnosti mají „neutrální“ povahu.

Válka je však nesmírně pestrý subjektovo-objektový společenský proces, který přímo a nepřímě (v té či oné míře) zasahuje všechny oblasti společenského života (ekonomickou, politickou, ideologickou, kulturní, vojenskou aj.) a všechny formy společenských činností. Proto předpokladem působení zákonů války se stávají nejen materiální, ale i duchovní faktory společenského života. Z tohoto důvodu povahu objektivních zákonů války budou mít nejen **vztahy mezi materiálními činiteli, ale i vztahy mezi duchovními silami jak mezi oběma bojujícími stranami, tak i uvnitř každé z nich.** (Viz: Válka a armáda. Praha, NV 1979, s. 153.)

Zákony války nejsou věčné a neměnné, nýbrž **historicky proměnlivé.** Válka je společensko-historický jev, který zanikne současně s odstraněním podmínek, které jej ve společnosti produkují. V souvislosti s tím zaniknou také zákony vzniku, fungování a vývoje války. Po dobu existence války jako společensko-politického jevu v souvislosti se změnami určitých konkrétních historických podmínek přestávají objektivně působit jedny zákony a jsou nahrazeny jinými, nebo jedny a tytéž zákony mění svůj obsah.

V marxisticko-leninské koncepci vyjadřují zákony války charakter zvláštního antagonistického společenského procesu per-

manentního soustředění, při ničení sil protivníka a uchování vlastních sil, procesu neustálých kvantitativních a kvalitativních přeměn, které sleduje dosažení diametrálně protikladných vojenských a politických cílů oběma válčícími stranami. To podmiňuje **zvláštnosti zákonů války**, které je odlišují od společenských zákonů. Zákony války jsou:

a) **zákony dvoustranné nejvyhrocenější formy antagonistického společenského konfliktu, který je v podstatě pokračováním politiky tříd a států (seskupení) prostředky ozbrojeného zápasu,**

b) **zákony s mimořádně rozporným mechanismem svého působení,**

c) **zákony nesmírně dynamického společenského procesu.**

Tyto zvláštnosti nejsou vlastní pouze obsahu zákonů války, ale specificky se promítají i do forem jejich projevu.

Zákony války nepůsobí v jevech a procesech války jednotlivě, izolovaně, nýbrž jako **objektivní systém**, který určuje vznik a vývoj válečného dění, jeho charakteristické zvláštnosti a konečný výsledek. Proces jeho poznání a praktického využívání je spojen s rozpracováním teoreticky zdůvodněné klasifikace, která umožňuje pochopit místo a význam různých skupin (i jednotlivých) zákonů a různých vlivů na ně ze strany jiných skupin (i jednotlivých) zákonů v celkovém systému zákonů války.

Na dosaženém stupni poznání můžeme zákony války rozřadit podle těchto kritérií:

— **míry obecnosti** (obecné a specifické zákony),

— **charakteru vztahů, které vyjadřují** (zákony vzniku, fungování a vývoje války),

— **charakteru působení** (statické a dynamické zákony),

— **míry významu** (vlivu), **který sehrávají v procesu války** (hlavní, vedlejší zákony a základní zákon války),

— **stupně odrazu převážně kvalitativních nebo kvantitativních stránek jevů** (kvantitativní a kvalitativní zákony),

— **míry poznání objektu** (teoretické a empirické zákony války).

Každé z těchto klasifikačních kritérií má svůj význam. Např. zkoumání zákonů války jako vztahů různé míry obecnosti umožňuje odhalit jejich vzájemné subordinační a koordinační souvislosti, resp. pochopit na jedné straně jejich organickou spojitost ve vertikální rovině, na druhé straně respektovat skutečnost, že jedny

zákonů zesilují, anebo zeslabují působení jiných zákonů, a najít tak v každé konkrétní situaci určující zákony války. Respektování zákonů podle charakteru vztahů, které vyjadřují, a podle charakteru jejich působení napomáhá k plnějšímu odhalení formy projevu zákonů války a mechanismu jejich působení. Studium zákonů podle kritéria míry poznání objektu orientuje poznávací činnost na teoretické pocho-

pení zákonů války, na stále hlubší a hlubší pronikání do podstaty války v celku i do jejich jednotlivých stránek atd.

Významnou stránkou poznání a klasifikace systému zákonů války je **odhalení základního zákona**, který vyjadřuje ideu jednoty všech zákonů, které determinují vznik, podstatu a průběh války i rozhodující příčiny dynamiky změn jejich základních procesů.

Problém základního zákona války v marxisticko-leninské koncepci

Problém základního zákona války není nový. V průběhu několika významných diskusí, které proběhly na stránkách sovětského vojenskoodborného tisku a vztahovaly se přímo i nepřímo k této otázce, byla existence základního zákona války buď odmítána, nebo byly rozpracovány různé varianty jejího řešení.

V počátcích zkoumání uvedeně otázky se nejvíce k jejímu správnému pojetí přiblížil M. Otreško, který hledal základní zákon války v její podstatě. Tento názor nezískal okamžité podporu, ale v následujícím období se setkal s mohutným ohlasem. Základní zákon války začali spojovat s podstatou války i další marxističtí teoretikové, jako např. G. A. Fedorov, M. V. Popov a jiní. Avšak jejich koncepce se odlišovaly. Např. G. A. Fedorov v práci „Marxismus-leninismus o válce a armádě“ napsal, že: „... válka je ... pokračováním politiky určitých tříd a států prostředky ozbrojeného násilí a její zaměřením je konečným podmíněno ekonomickým zřizováním společnosti. To je **základní zákon** vzniku a průběhu každé války“ (Marxismus-leninismus o válce a armádě. Praha, NV 1962, s. 44.) Podle M. V. Popova je takováto formulace základního zákona války nejasná a fakticky totožná s vymezením války. Objasnit obsah základního zákona války znamená přiznat, že tento zákon musí vyjadřovat podstatu války. Základní zákon války je proto podstatným vztahem mezi politickým obsahem války a ozbrojeným násilím, které je v ní použito. Je vztahem takového charakteru, v němž jako určující prvek vystupuje politický obsah a jako podřízený prvek ozbrojené násilí. Tato souvislost přirozeně nevylučuje, ale naopak předpokládá zpětné působení ozbrojeného násilí na politický obsah války. (Popov, M. V.: Sušnost zakonov vooružennoj borby. Moskva, Vojeizdat 1964, s. 53.)

Na základě uvedeného se M. V. Popov pokouší o jasnou formulaci základního zákona války. Píše: „Politický obsah války má určující vliv na celkový charakter

ozbrojeného zápasu, na způsoby a formy jejího vedení, na použití různých druhů výzbroje. Jinak řečeno politický obsah války určuje charakter ozbrojeného násilí v ní.“ (Tamtéž.)

Je zřejmé, že zákon vzájemného spojení politiky a ozbrojeného násilí ve válce ovlivňuje všechny stránky tohoto zvláštního společenského jevu (včetně použití ozbrojených forem boje). Má nesporně velký praktický význam pro činnost vojenských kádřů a politického vedení státu (seskupení). Jak se však ukazuje, takto formulovaný zákon neodpovídá plně koncepci základního zákona v marxismu-leninismu. Je proto oprávněné považovat tento zákonitý vztah za významný, nikoliv však za základní.

Základní zákon v marxisticko-leninském pojetí musí odrážet hlouběji než jiné zákony podstatu určitého jevu (procesu), působit po celou dobu jeho existence, odhalovat zdroj a hybné síly jeho vývoje. Musí se rovněž promítat do všech podstatných stránek daného jevu.

Zákon vzájemného spojení politiky a ozbrojeného násilí ve válce nespĺňuje plně požadavky, které vyplývají z vědecké koncepce základního zákona, poněvadž odráží pouze jednu podstatnou stránku války, tj. určující úlohu politiky ve vztahu k charakteru ozbrojeného násilí a přehlíží jinou, resp. neodpovídá na otázku: čím a jak je dosahováno vítězství ve válce? Jinak řečeno: zákon vzájemného spojení politiky a ozbrojeného násilí ve válce se téměř nedotýká průběhu a výsledku války, její dynamiky.

Základní zákon války musí vyjadřovat specifiku války jako společenského jevu a zvláštního stavu života společnosti, která je ve své podstatě pokračováním politiky prostředky ozbrojeného zápasu. Definice M. V. Popova zvažuje na straně jedné tento aspekt věci, avšak na straně druhé, jak uvádí V. Morozov a S. Tuškevič, je spjata s určitou absolutizací politiky a s nedoceněním ekonomických podmínek vedení války, což ve svých důsledcích vede k od-

tržení ozbrojeného násilí od ostatních stránek společenského života.

Združňování určující úlohy politiky neodhaluje ještě plně specifiky války, neboť tento rozhodující vliv politiky se projevuje ve všech sférách života třídní antagonisticke společnosti, včetně války. Specifika války jako zvláštního společenského jevu spočívá proto také v tom, že její průběh a výsledek je určen vzájemným poměrem (materiálních a duchovních) sil bojujících stran.

Problém odhalení základního zákona války není dosud „uzavřen“. Ukazuje se, že i v současnosti existují v různých významných marxisticko-leninských pracích, zejména sovětského původu, určité odlišnosti v jeho pojímání. Bez ohledu na to však obecně platí, že souvislosti a vztahy, které působí ve válce, nejsou stejně významné. Proto z nich můžeme vyčlenit ty nejpodstatnější, nejobecnější, nutné a relativně stálé, které působí po celou dobu trvání války a tvoří základ všech ostatních zákonitých vztahů.

„Základní zákon války se promítá do dvou nejvýznamnějších stránek války, tj. do sociálně politického charakteru a dynamiky (průběhu a výsledku). Proto budou dva obsahy tohoto zákona vstupovat dva obecné zákonité vztahy, které působí právě v těchto stránkách války: zákon závislosti války na politice a zákon vzájemného poměru sil bojujících stran.

Zákon závislosti války na politice rozhodujícím způsobem ovlivňuje všechny stránky války a determinuje její existenci jako sociálního jevu a zvláštního stavu společnosti. Zevšeobecněné vymezení vztahu války a politiky podal V. I. Lenin v práci „Krách II. internacionály“, když napsal, že: „...válka je prostě pokračování politiky jinými (totiž násilnými) prostředky.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 21, Praha, SNPL 1957, s. 217.) Politika tříd a států determinuje vznik určité války, její sociálně politický charakter, její rozsah, použití vojenských a nevojenských prostředků, způsobů a forem vedení války, povahu života jednotlivých států a spojeneckých svazků v koalici atp. Tento zákonitý vztah zahrnuje současně i aspekt zpětného vlivu války na politiku.

Zákon závislosti války na politice je organicky spjat se zákonem vzájemného poměru sil bojujících stran, který nepřetržitě působí v procesu války a určuje její dynamiku, průběh a výsledek. Vzájemný poměr materiálních a duchovních sil protivníka vyjadřuje úroveň rozvoje jejich

ekonomiky, vědy a techniky, sociálních, morálně politických a vlastních vojenských činitelů. Podmiňuje možnosti a podmínky bojujících tříd, států (seskupení) k vedení války, délku jejího trvání, realnost politických a vojenských cílů sledovaných ve válečném dění atp. V mírovém období určuje tento poměr sil charakter a úkoly upevňování obranyschopnosti státu (seskupení).

Působení zákona závislosti války na politice a zákona vzájemného poměru sil bojujících stran se vzájemně prolíná (politický obsah války ovlivňuje její průběh a poměr sil, který zpětně působí na politický obsah a cíle války atd.) a utváří v podstatě dvě stránky jednoho obecnějšího zákona — **základního zákona války**. Ten je obvykle definován jako **zákon určujícího vlivu politického obsahu války a vzájemného poměru sil bojujících stran na vznik války, její charakter, průběh a výsledek**. (Srovnej: Válka a armáda. Praha, NV 1979, s. 162.)

Z vymezení základního zákona války je zřejmé, že válka (její vznik, průběh, povaha a výsledek) je vždy a všude (na všech úrovních a ve všech aspektech) determinována dvěma hlavními faktory:

- **politickými a vojenskými cíli**, které sledují válčící strany,
- **vzájemným poměrem jejich materiálních a duchovních sil v každém okamžiku**.

Vojenskopolitické cíle a vzájemný poměr sil však neurčují válku samy o sobě. Projevují se jen skrze praktickou činnost lidí, mas, vojsk, politického a vojenského vedení a velení atp.). Ti vojenskopolitické cíle a zvažování vzájemného poměru sil „spojují v jedno“ a promítají do konkrétních prognóz, plánů atd., které se týkají rozpoutání a vedení války, zničení protivníka a dosažení vítězství.

Hluboké studium souvislosti a vztahů, které tvoří obsah základního zákona války, je jedním z významných úkolů současného vojenskovědeckého zkoumání. Umožňuje zjistit obecnou, velmi složitou tendenci války, dokonaleji postihnout její hlubokou souvislost se zákony střetávajících se společenských soustav, šířeji ujasnit podstatnou okolnost, že se každá konkrétní válečná akce (boj, sražení, operace atd.) vyznačuje svými politickými cíli i svým poměrem sil. Poznání tohoto zákona a rozmanitých forem jeho projevu ulehčuje do určité míry studium a praktické využívání dalších podstatných, nutných a relativně stálých souvislostí války, které mají méně obecnou povahu.

Družné úsilí velitele a stranické organizace při upevňování kázně

Uvědomělá vojenská kázeň je důležitou podmínkou splnění úkolů bojové a politické přípravy, je jedním z rozhodujících faktorů bojové pohotovosti a připravenosti armády. V současnosti její význam neustále vzrůstá. Zákonitosti a charakter soudobé války i kvalitativní změny ve vojenství vyžadují vysokou odpovědnost jednotlivců i kolektivů za včasné a kvalitní splnění úkolů. Problematika upevňování kázně proto stále patří mezi nejaktuálnější. Potvrzují to i slova z vystoupení ministra národní obrany s. Džúra na XVI. sjezdu KSČ: „Soustavnou pozornost musíme věnovat upevňování vojenské disciplíny a organizovanosti života vojsk.“ (XVI. sjezd KSČ, Praha, Svoboda 1981, s. 227.)

Mimořádný vojenskopolitický význam pro upevňování uvědomělé kázně mají závěry z jednání předsednictva ÚV KSČ dne 8. května 1981. V usnesení ke „Zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v ČSLA“ ocenilo předsednictvo ÚV KSČ pozitivní výsledky dosažené v ČSLA při plnění závěrů XIV. a XV. sjezdu KSČ a současně uložilo další náročné úkoly ke zvyšování úrovně vojenské kázně, upevňování organizovanosti a režimu života ČSLA.

Důsledné plnění tohoto usnesení vyžaduje, aby velitelé, štáby, politické orgány všech stupňů, stranické i svazácké orga-

nizace považovali upevňování vojenské kázně za jeden z prvofadých úkolů a práci s usneseními učinili trvalým obsahem svého ideově výchovného působení.

Napliňování požadavků na další upevňování kázně je ve značné míře podmíněno sjednocováním výchovného úsilí velitelů, politických pracovníků a stranických organizací. V usnesení předsednictva ÚV KSČ ke kázní je v této souvislosti uvedeno, že „další zkvalitňování výchovné práce, ... důsledné prosazování požadavků základních řádů v životě vojsk a řešení nedostatků v upevňování kázně a organizovanosti závisí zejména na jednotném působení velitelů, politických orgánů a stranických organizací“. (Směrnice MNO ČSSR a N HPS ČSLA pro práci s usnesením předsednictva ÚV KSČ z 8. května 1981 ke „Zprávě o stavu vojenské kázně a dalších úkolech zvyšování její úrovně v ČSLA“, s. 34.) Úspěšná činnost velitelů, politických pracovníků a stranických organizací, společný postup při přešení problematiky kázně a organizovanosti života závisí tedy na účinném uplatňování metody **družného úsilí**, která vyjadřuje jejich jednotnou a úzce koordinovanou činnost při plnění úkolů upevňování vojenské kázně v jednotkách.

Uplatňování a rozvíjení metody družného úsilí vychází ze společné stranické a

pracovníci zainteresovanosti a svou podstatou umožňuje:

- účast rozhodujících výchovných subjektů (velitelů, politických pracovníků a stranických organizací) při upevňování kázně v jednotkách; povaha úkolů výchovy vojáků k ukázněnosti ukazuje jejich náročnost a není možné ji plnit pouze jedním subjektem,

- sjednocování postupu výchovy vojáků v jednotkách na stranických základech, nepřipouštění rozptýlení výchovného působení,

- znásobování výchovného úsilí rozhodujícími subjekty, podlejších se na procesu upevňování kázně v jednotkách.

Poznatky získané z praxe ukazují, že uplatňování metody družného úsilí velitele, ZVP a stranické organizace vede z 90 procent případů i ke zvýšení morálně politického stavu a upevnění kázně. V jednotkách, kde je tato metoda uplatňována na požadované úrovni, prohloubila se spolupráce mezi velitelem, ZVP a stranickou organizací, bylo dosaženo vyšší úrovně znalostí nálad, názorů a potřeb vojáků. Podařilo se snížit počet mimořádných událostí a o polovinu i počet vážných kázeňských přestupků a zlepšit individuální výchovnou práci s vojáky.

Družné úsilí velitele, ZVP a stranické organizace nepopírá jejich relativní samostatnost, nezastírá rozdíly a specifiky forem a metod jejich činnosti. Právě naopak, jde o metodu, při jejíž uplatňování jsou jednotlivé subjekty nezastupitelné a nemohou si přisvojit práva nebo převzít povinnosti druhého. Velitel nemůže v žádném případě převzít funkci řídicího stranického orgánu a stejně ani stranické organizace nemohou ve své činnosti zdvojit rozkazy a nařízení velitelů.

Účinnost uplatňování družného úsilí závisí především na **veliteli**, jehož rozhodující postavení při sjednocování činnosti subjektů vyplývá z podstaty nedílné velitelské pravomoci na stranickém základě. Svým rozhodováním určuje obsah a formy vojenské činnosti, stanoví závazné úkoly ve výchově, usměrňuje, sjednocuje a koordinuje působení všech výchovných subjektů v jednotce. V osobě velitele se spojuje funkce politického vedoucího i vojenského odborníka. Jako vychovatel podřízených vojáků využívá velitel různých výchovných prostředků (včetně udělování odměn a trestů podle Kázeňského řádu), systému ideové výchovné práce, výcviku i vlivu vojenského režimu. V souladu s usnesením předsednictva ÚV KSČ tak realizuje požadavek komplexnosti, tzn. for-

movat ukázněnost působením všech vojenských činností.

Rozhodující místo a úloha velitele při upevňování vojenské kázně nestaví další výchovné subjekty — **politické pracovníky a stranickou organizaci** do pasivní role, do postavení pouhých „zajišťovatelů“ jeho rozkazů. Takový nesprávný názor na „služební“ postavení politických pracovníků a stranické organizace nemá nic společného s podstatou metody družného úsilí. Svědčí mimo jiné o nepochopení skutečnosti, že rozkazy a nařízení velitelů s nedílnou velitelskou pravomocí, které jsou v souladu s linií strany, se opírají o názory všech subjektů družného úsilí, jsou výrazem obecných zájmů strany a společnosti a vytvářejí potřebný prostor pro plné uplatnění politických pracovníků a stranických organizací.

Zástupci velitele pro politické věci je v Řádu vnitřní služby vymezena odpovědnost za organizaci a stav politické práce, za práci spojenou s politickou i vojenskou výchovou vojáků, za upevňování morálně politického stavu a vojenské kázně. Ve funkci ZVP se slučuje zástupce velitele a orgán odpovědný za činnost stranických organizací. To mu velmi účinně umožňuje sjednocovat úsilí velitelů, politických pracovníků a stranických organizací nejen v oblasti stranickopolitické práce, ale též při plnění úkolů upevňování kázně.

Stranické organizace mají při upevňování kázně nezastupitelnou úlohu, představují v této souvislosti významnou politickou sílu. Svou činnost zaměřují na stále kvalitnější plnění úkolů bojové a politické přípravy, další zdokonalování systému výchovy a výcviku vojáků, upevňování uvědomělé vojenské kázně. Pokládají za svůj významný úkol upevňovat nedílnou velitelskou pravomoc, podporovat náročné velitele a vést vojáky k bezvýhradnému plnění vojenských povinností, rozkazů a nařízení velitelů.

Při zvyšování uvědomělé vojenské kázně v jednotkách je možné metodu družného úsilí **velitele a stranické organizace** účinně uplatňovat jen tehdy, sledují-li oba subjekty **společné cíle**. Velitelé na všech stupních pokládají úkoly zvyšování úrovně vojenské kázně, upevňování organizovanosti a režimu života u jednotek za velmi významné a ztotožňují se také v naprosté většině s nutností jejich realizace. Také na velitelských shromážděních u útvarů byly úkoly usnesení předsednictva ÚV KSČ projednány a přijata opatření k jejich realizaci v jednotkách. Neméně významnou pozornost věnovaly závěrům usnesení před-

sednictva ÚV KSČ stranické organizace, které projednaly úkoly z něho vyplývající a přijaly na členských schůzích konkrétní stranická opatření.

Se stupněm shody názorů velitelů a stranických organizací na výsledný cílový stav, tj. na dosažení vysoké úrovně vojenské kázně, můžeme být ve většině případů spokojeni. Problémy se však objevují ve sjednocování názorů na procesualní stránku, způsob upevňování kázně v jednotkách. Poznatky z praxe odhalují některé názorové rozdíly uvnitř samotného velitelského sboru i mezi veliteli a funkcionáři stranických organizací, např. v náročnosti a ve volbě konkrétních metod a prostředků k upevnění kázně v jednotkách. To jen potvrzuje náročnost a složitost procesu upevňování kázně a význam sjednocování velitelů a stranických funkcionářů ke společnému postupu při řešení této problematiky. V prvé řadě je nutné, aby vlastním sjednocováním velitelského sboru věnovaly žádoucí pozornost i nadřízené velitelské orgány, zejména doceněním významu zintenzivnění individuální výchovné práce, lepším využíváním aktivity a iniciativy podřízených a síly a autority stranických organizací při upevňování kázně.

Prohlubování názorové jednoty mezi veliteli a funkcionáři stranických organizací v procesu upevňování kázně v jednotkách vyžaduje:

- sjednotit se v hodnocení dosaženého stavu kázně, v posouzení pozitivních výsledků i příčin nekázně,

- stanovit, kterým oblastem vojenské kázně je třeba věnovat zvýšenou pozornost,

- ukázat, jaké formy a metody (při respektování specifiky subjektů) je především žádoucí uplatňovat.

Ke sjednocení velitelů a stranických funkcionářů významně přispěla svým obsahem stranická jednání, zabývající se úkoly usnesení předsednictva ÚV KSČ. Jejich přínos spočívá zejména v objektivním a konkrétním zhodnocení dosaženého stavu kázně, analýze příčin nekázně, vyjasnění názorů a stanovisek v diskusi a sjednocení dalšího směru postupu v přijatých usneseních. Podávalo se posílit komplexní přístup v procesu upevňování kázně a dosáhnout zintenzivnění ideové výchovné práce v jednotkách. Významné také je, že otázky upevňování kázně se stávají stále více záležitostmi nejen velitelů a funkcionářů stranických organizací, ale také odborných funkcionářů a příslušníků štábů. Větší pozornost si vyžadovalo zpracování přijatých usnesení, která jsou mnohde málo kon-

krétní nebo formální v tom, že opakují úkoly, které jsou služebními či stranickými povinnostmi funkcionářů v jejich vztahu ke kázni. (Např. velitelé dělají rozbor kázně, nebo stranické organizace projednávají přestupky komunistů.) To se také později projevilo plně i v jejich realizaci.

Praxe výchovy a výcviku vojsk však současně ukazuje, že velitelé a straníční funkcionáři dosud nedosahují úplné názorové shody. V tomto smyslu je žádoucí, aby velitelé více docenili význam individuální výchovné práce s vojáky, řešení jejich problémů a oprávněných požadavků podřízených, upevňování soudružských vztahů uvnitř vojenských kolektivů. U nižších velitelů i v docenění významu pořádkového vystupování, stejnokrakové kázně a vnějšího vzhledu vojáků.

Pozitivní je, že většina velitelů a předsedů stranických organizací považuje intenzivní ideové výchovnou práci s podřízenými a důsledné uplatňování metody přesvědčování jako hlavní způsob výchovy vojáků, za základní cestu dalšího zvyšování úrovně uvědomělé vojenské kázně v jednotkách. Současně ale asi třetina velitelského sboru (především velitelé praporů a rot) a funkcionáři stranických organizací přeceňuje možnosti metody donucení, účinnost represivních opatření a pokládá zvýšení kázeňské pravomoci velitelů, tvrdší postihy za kázeňské přestupky, tvrdší výkon trestu vězení za předpoklad zvýšení úrovně kázně.

Účinné uplatňování družného úsilí velitele a stranické organizace charakterizuje **koordinovaný, sladěný postup** těchto subjektů při výchově vojáků. Na veliteli spočívá hlavní úloha ve sladění jeho velitelských a stranických opatření při upevňování kázně. Za prvé v obsahových otázkách, tzn. v konkretizaci úkolů na základě objektivní analýzy stavu a za druhé v organizačním zabezpečení společného postupu.

Koordinovaná činnost v procesu upevňování kázně předpokládá stanovení hlavních úkolů u jednotlivých subjektů, jejich promyšlené sladění k realizaci celkového cíle. Velký význam pro tuto činnost má kvalita vzájemných vztahů, stálý osobní styk velitelů s funkcionáři stranických organizací. Vzájemné vztahy mezi veliteli a stranickými organizacemi vycházejí ze stanov KSČ a Směrnice pro práci organizací. Závisí na společné stranické a pracovní zainteresovanosti, na vzájemném chápání místa a úlohy každého z nich při plnění úkolů v jednotce.

Poznatky z praxe potvrzují, že mezi veliteli a předsedy stranických organizací

převažují příznivé vzájemné vztahy. U velitelů členů (kandidátů) KSČ je jejich kvalita vyšší než u bezpartijních velitelů. Současně pro praxi příznačný častý vzájemný osobní styk velitelů a předstůlů stranických organizací se pozitivně promítá v těsném spojení velitele se stranickou organizací, je dobrým předpokladem koordinované činnosti, sjednoceného úsilí všech komunistů.

Úkoly usnesení předsednictva ÚV KSČ zvyrazňují požadavek sjednocování výchovného úsilí velitelů a stranických organizací při formování vojenských kolektivů, konkrétně při **upevňování soudružských vztahů** uvnitř vojenských kolektivů založených na důvěře, vzájemné účtce a pomoci, soustavném vytváření správného veřejného mínění a dosahování hlubšího morálního odsouzení porušování kázně. Význam tohoto úkolu potvrzuje skutečnost, že i přes vynakládané úsilí ve výchovné práci se v některých jednotkách vyskytují projevy opakovaného narušování vztahů mezi nadřízenými a podřízenými i mezi vojáky navzájem. Jedinci z řad poddůstojníků, vojáci druhého ročníku, často i ve vzájemné součinnosti vyžadují a vynucují pro sebe osobní služby, svévolně ztěžují prvnímu ročníku vojenskou službu, používají výcvikových a výchovných „metod“, které odporují základním řádům ozbrojených sil a svou podstatou jsou kázeňskými přestupky nebo dokonce trestnými činy.

Všechny podobné projevy jsou společensky velmi nebezpečné, neslučitelné se socialistickým charakterem armády a oslabují jednotné výchovné působení velitelů a stranických organizací. Boj za odstranění příčin těchto jevů, přísný postih jejich nositelů a současně upevňování soudružských vztahů v jednotce jsou proto úkoly nanejvýš oprávněné a aktuální. Pak je druhé úsilí velitele a stranické organizace zvláště významné.

Ústřední postavou při upevňování vztahů uvnitř vojenských kolektivů je velitel, který by měl mít nejen předpoklady k odbornému řízení, ale i k výchovnému vedení podřízených. Úlohou velitele je znát skutečný stav jednotky, cílevědomě a systematicky působit na rozvoj vojenskosloužebních a osobně výběrových vztahů k pozitivní orientaci, aby se rozvíjely v souladu, který právě představuje nejvyšší kvalitu soudružství a vyznačuje se převahou společenských zájmů nad osobními. Velitel pochopitelně nemůže tuto úlohu splnit sám. Významnou pomocí je právě úsilí stranické organizace orientované na upevňování soudružských vztahů v jednotce.

Poznatky z plnění závěrů usnesení předsednictva ÚV KSČ potvrzují, že předpokladem úspěšného upevňování vztahů v kolektivech je systematická práce velitele s jeho aktivem, neformální besedy s funkcionáři i komunisty, kteří jsou předními členy tohoto aktivu i kolektivu jednotky. Komunisté základní služby znají potřeby a různé problémy ostatních vojáků, zvláštnosti neformálních vztahů vytvářených mezi jedinci i skupinami, ví i o jednotlivých vojácích se sklony k narušování kázně. Preventivní výchovné působení komunistů proti narušitelům soudružských vztahů je důležitou sférou pomoci veliteli. Zkušenosti ale ukazují, že jejich vliv není dosud vždy dostatečně účinný. Zastoupení komunistů v některých jednotkách je malé (1–2 členové nebo kandidáti KSČ v rotě) a případná nižší ideově politická vyspělost je nestaví vždy do čela jednotek.

Dojde-li k narušení soudružských vztahů v jednotce v důsledku vlivu záporných individualit, pomáhají veliteli komunisté i tím, že ho včas informují, přispějí ke zjištění podstaty těchto protispoločenských jevů a konkrétně se přičiní o nápravu. Zkušenosti z praxe ukazují, že komunisté vojáci základní služby jsou vedeni k nespokojenosti k nedostatkům a nesprávným jevům ve vztazích mezi vojáky. O těchto narušeních zpravidla i informují velitele jednotek. Pozitivně k tomu přispívá i citlivý a soudružský vztah velitele ke komunistům, jeho schopnost překonat „určité obavy“ komunistů základní služby, kteří žijí spolu s ostatními vojáky v jednotce.

Některé komunisté vojáky základní služby jsou však příliš shovívaví a tolerantní, relativně méně ochotní vystupovat z vlastní iniciativy vůči některým tendencím narušování vztahů v jednotkách. Jde zejména o vyžadování drobných služeb, ukládání úkolů za druhý ročník, nerovnoměrné ukládání úkolů ve prospěch druhého ročníku apod. Za hlavní příčinu nízké angažovanosti komunistů je možné uvést jejich nízkou ideově politickou vyspělost, která se projevuje ve smířlivosti se s těmito negativními jevy v životě jednotky. Výchovné úsilí stranických organizací je nutné konkrétně zaměřovat právě na tyto mladé členy a vést je k otevřenému morálnímu odsouzení všech projevů nekázně.

V druhém úsilí velitele a stranické organizace proti projevům narušování soudružských vztahů v jednotkách musí stát na prvním místě ideově výchovná práce, jejímž obsahem je vysvětlování podstaty těchto protispoločenských jevů, jejich nesprávnosti a nepříznivých důsledků. Dále

je nutné, aby velitelé spatřovali těžiště své činnosti v prevenci a svými opatřeními předcházeli vzniku těchto nežádoucích jevů; pokud se přece jen vyskytnou, včas a účinně na ně spolu se stranickými organizacemi reagovali. Zkušenosti z praxe potvrzují, že v těch jednotkách, kde méně závažná narušení soudružských vztahů byla v zárodku a důsledně vyřešena, se již narušení nevyskytla a naopak se podařilo dále zvýšit celkovou úroveň vztahů v jednotce.

Usnesení předsednictva ÚV KSČ z 8. května 1981 ke kázní v souladu s celospolečenskými požadavky a dynamickým rozvojem armády dává dlouhodobou orientaci pro zkvalitnění činnosti velitelů, politických pracovníků a stranických organizací, tvoří nedílnou a významnou součást

realizace závěrů XVI. sjezdu KSČ v armádě. Družné úsilí velitelů a stranických organizací je v tomto smyslu orientováno především na:

— **názorové sjednocování** subjektů k důslednému řešení problémů upevňování kázně v jednotkách,

— **sladování konkrétních výchovných opatření** velitelů a stranických organizací při výchově vojáků k ukázněnosti,

— **upevňování soudružských vztahů** v jednotkách, utváření pevných vojenských kolektivů.

To vyžaduje nadále prohlubovat jednotnou a úzce koordinovanou činnost velitelů a stranických organizací, neustále zdokonalovat formy a metody jejich spolupráce při upevňování kázně v jednotkách.

Kolektív dôstojníkov pluku a niektoré pedagogicko-psychologické otázky jeho stmel'ovania

Zohranosť, stmelenosť vojenského kolektívu dodáva schopnostiam jednotlivých jeho príslušníkov novú, vyššiu kvalitu, rozhoduje o úspechu splnenia stále náročnejších a zložitejších úloh v bojovej a politickej príprave vojsk. K významným úlohám, ktoré v súčasnom období stoja pred veliteľmi, náčelníkmi, politickými pracovníkmi, stranickými a zväzáckymi organizáciami, radíme celkom zákonite úlohu stmel'ovania vojenských kolektívov, utvárania vzťahov vzájomnej dôvery, úcty, zodpovednej závislosti, vzťahov súdružských medzi ich príslušníkmi.

Na tom, aké sú pevné kolektívy dôstojníkov v pluku, aké v nich existujú vzájomné vzťahy, závisí v značnej miere aj charakter vzájomných vzťahov v ostatných kolektívoch pluku, predovšetkým vo vojenských kolektívoch. Jednotné požiadavky na všetky otázky života a činnosti príslušníkov pluku, ktoré sú vytvorené v kolektívoch dôstojníkov, sú pevným základom pre zjednotenie činnosti celého pluku, všetkých jeho častí a príslušníkov. Ako bolo zdôraznené vo vystúpení s. Džúra na celoslovenskom zhromaždení k záverom XVI. zjazdu KSČ: "...pri zabezpečovaní a zvyšovaní úrovne bojovej pohotovosti rozhodujúci úlohu má veliteľský sbor, ktorý je základom

armády, vykonavateľom politiky strany v armáde, organizátorom bojovej prípravy a výchovy vojaků." (Zvyšovať všestrannou pripravenosť ČSLA. Obrana ľudu, 11. 6. 1981.)

Dôstojníci pluku, vzhľadom na špecifiky svojho služobného postavenia a svojej činnosti — výchovu podriadených, riadenie ich každodennej činnosti, udržiavanie vojenského režimu podľa základných poriadkov, zabezpečovanie stálej bojovej pohotovosti podriadených jednotiek a jednotlivcov vytvárajú v kolektíve pluku zvláštnu sociálnu skupinu — kolektív dôstojníkov pluku. Aj tento kolektív je kolektívom širším, je to tiež kolektív kolektívov: dôstojníkov štábu pluku, dôstojníkov jednotlivých práporov a rôt.

Tieto kolektívy sú charakteristické predovšetkým jasným komunistickej ideovej zameraním jeho príslušníkov, ktorého jadro tvorí vyhradený marxisticko-leninský svetový názor a komunistickej presvedčenie, ako zdroj triedneho chápania a hodnotenia vlastného poslania, cieľov kolektívu, jednoty názorov, postojov, jednoty hodnôt a vôle vo vnútri kolektívu, ktoré ho zároveň spája s ďalšími vojenskými kolektívami a s celou socialistickou spoločnosťou. Kolektívy dôstojníkov charakterizuje spoločná aktívna, tvorivá činnosť,

predstavujúca základný obsah života útvaru, štábu, smerujúca k dosiahnutiu vytýčených cieľov, činnosť, v ktorej každý prispieva podľa svojich síl a schopností, pričom prejavuje zodpovednosť nielen za výsledky vlastného úsilia, ale i za činnosť ostatných dôstojníkov.

Len stmelené kolektívy dôstojníkov sa vyznačujú účelnými a premyslenými formami organizovanosti a optimálnym systémom vedenia ľudí, ktoré zabezpečujú vznik a rozvoj súdružských vzťahov medzi jednotlivými skupinami kolektívu dôstojníkov a jednotlivcami, ich racionálnu deľbu práce, spolu s priestorom pre široký rozvoj aktivity a iniciatívy. Prejavom vyspelosti týchto kolektívov, ich vysokého kolektívneho sebedovedenia je zdravá, nekompromisná kolektívna mienka, ktorá podporuje a podnecuje plnenie úloh útvaru, štábu jednotlivými dôstojníkmi, potláča a reguluje nesprávne prejavy, konanie a správanie niektorých jednotlivcov.

Základným kritériom kvality tohto kolektívu, ktorým sa prejavuje navonok stupeň jeho vyspelosti, a zároveň výslednicou všetkých predchádzajúcich črt, je uvedomelá disciplína príslušníkov kolektívu dôstojníkov.

Popri týchto charakteristických črtách sa kolektívy dôstojníkov vyznačujú skutočnosťou, že sú hlavným nositeľom ideovo-politických, vojenskoodborných, organizátorských kvalít, bojových a pracovných skúseností, nositeľom pokrokových tradícií útvaru. Sú regulátormi a tlmočníkmi kolektívnej mienky celého útvaru, zabezpečujú úzky vzťah vojenského útvaru s celou spoločnosťou a často navonok útvar reprezentujú. Oveľa výraznejšie sa však úloha kolektívu dôstojníkov v útvaroch a štáboch prejavuje pri upevňovaní morálneho a politického profilu svojich príslušníkov v skutočnej bojovej činnosti, kde narastá význam správneho umného velenia a rozhodovania v zložitých situáciách.

Kolektívy vojakov z povolania nesú osobnú zodpovednosť pred Komunistickou stranou Československa, pred celou spoločnosťou za stálu bojovú pohotovosť a vysokú pripravenosť útvarov a jednotiek našej armády, zodpovedajú za morálny a politický stav vojsk, za životy zverených príslušníkov, za materiálne hodnoty, zbrane a techniku.

Jednou z výrazných charakteristických zvláštností kolektívov dôstojníkov je skutočnosť, že napriek značnej rôznosti služobného postavenia, funkcie a profesionálnej zameranosti — sa viac alebo menej, spoločne zúčastňujú na riešení celého komplexu úloh bojovej a politickej prípravy,

priamo alebo sprostredkované sa zúčastňujú na výchove, výcviku a psychologickéj príprave príslušníkov útvaru, na upevňovaní ich morálneho a politického profilu. V súčasnom období priebehu bojovej činnosti a kvalitatívne nové podmienky, v ktorých táto činnosť prebieha, kladú zvýšené nároky na jednotu, koordinovanosť, zladenosť pôsobenia kolektívov dôstojníkov. Stmelovanie týchto kolektívov v útvaroch a na štáboch je procesom dlhodobým a zložitým, zúčastňuje sa na ňom množstvo faktorov rôzneho druhu a významu. Najvýznamnejšiu úlohu spomedzi nich zohráva cieľavedomé, zámerne a systematické pôsobenie zo strany velenia útvaru a stanovenej organizácie. Od konkrétne dosiahnutého stupňa stmelenosti kolektívu vojakov z povolania závisí aj kvalita jeho formatívneho vplyvu na zvyšovanie morálneho a politického profilu jeho príslušníkov. Výskumy ukazujú značnú závislosť úspešnosti mladých vojakov z povolania v procese bojovej a politickej prípravy od ich postavenia v kolektíve, od kvality vzájomných vzťahov medzi nimi a od vhodnej zdravej atmosféry na pracovisku.

Vo vojenskom kolektíve vôbec, ale v kolektíve dôstojníkov pluku zvlášť, plní úlohu tmeliaceho článku medzi jeho jednotlivými príslušníkmi vyhranená svetonázorová a politická orientácia, komunistické presvedčenie, ktoré zároveň výrazne determinujú aj určovanie a plnenie spoločenských kolektivistických cieľov a spoločnej činnosti — ako zdôrazňoval A. S. Makarenko: „Kolektív je možný len s tou podmienkou, že spojuje ľudí pri úkolech činnosti zjavné prospešné spoločnosti.“ (Makarenko, A. S.: Spisy, sv. 5. Praha, SPN 1954, s. 335.) Skutočnosť, že práve spoločensky prospešná, aktívna činnosť, jej obsah, úlohy a osobný význam pre každého príslušníka kolektívu, zohrávajú rozhodujúcu úlohu v procese jeho stmelovania, je veľmi dôležitá z hľadiska systému výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov, predovšetkým základných podmienok, metód a prostriedkov, účinného výchovného vplyvu na tento proces. Je potrebné, aby veliteľ a jeho politický zástupca túto skutočnosť vo svojej výchovnej práci s kolektívom dôstojníkov pluku plne rešpektovali a využili.

Ako ukazujú skúsenosti z praxe vojenských útvarov, medzi základné podmienky vytvárania stmeleného kolektívu dôstojníkov pluku je možné začleniť predovšetkým nasledujúce skutočnosti:

— utváranie zdravých, súdružských vzťahov medzi dôstojníkmi pluku, v ktorých prevládajú črty vzájomnej zodpovednosti,

úcty, spolupráce, vzťahov, v ktorých sa harmonicky a funkčne prelína sprostredkovanou spoločnou činnosťou so subjektívnou voľbou a orientáciou dôstojníka; sem je možné začleniť aj včasné riešenie vznikajúcich konfliktov,

— účinné a cieľavedomé riadenie a uskutočňovanie procesu prípravy a zdokonaľovania dôstojníkov pluku, zvyšovanie nárokov na ich úroveň z hľadiska potrieb a súčasného boja,

— tvorivé využívanie celého komplexu metód a prostriedkov pri stmeľovaní dôstojníkov, s dôrazom na základné a špeciálne metódy a prostriedky komunistickej výchovy v armáde,

— zjednotenie a zosúladienie výchovného pôsobenia všetkých výchovných činiteľov — velenia pluku, straníckej i zväzákovej organizácie, jednotlivých kolektívov dôstojníkov,

— organizácia služobného života dôstojníkov v duchu pevného vojenského režimu, charakteristického svojou účelnosťou, presnosťou, určitosťou a všeobecnou záväznosťou,

— vytváranie pozitívneho vzťahu dôstojníkov k svojmu povolaniu, k vojenskej službe v mieste dislokácie pluku, pestovanie odhodlania znášať strasti a ťažkosti vojenskej služby,

— účinné a neformálne rozvíjanie aktivity a iniciatívy, správna orientácia a regulácia socialistického súťaženia dôstojníkov a ich podriadených,

— funkčné a citlivé zjednocovanie rôznych vekových skupín dôstojníkov, cieľom ktorého je skľbiť skúsenosti starších s elánom a aktivitou mladších dôstojníkov,

— uspokojovanie kultúrnych, spoločenských a materiálnych potrieb, vytváranie optimálnych životných podmienok pre dôstojníkov (s dôrazom na mladých) a ich rodiny,

— potláčanie nezdravej revnivosti a lokálpatriotizmu jednotlivých dôstojníckych kolektívov a skupín, vytváranie atmosféry družnej spolupráce, spoločnej zodpovednosti na plnení úloh pluku,

— stabilizácia dôstojníckych kádrov, obmedzenie ich príliš rýchlej a neopodstatnenej zmeny,

— upevňovanie a rozvíjanie kontaktov a väzieb s občianskymi organizáciami a inštitúciami, rozvoj angažovanosti dôstojníkov na verejnosti.

Rešpektovanie uvedených podmienok je predpokladom stmeľovania dôstojníckeho kolektívu pluku, je vyjadrením potenciálnej možnosti systematicky utvárať a rozvíjať takýto kolektív. Pre aktualizáciu tejto možnosti je však nevyhnutné, aby veli-

teľ, jeho politický zástupca, velenie pluku, stranícka a zväzácka organizácia aktívne proces stmeľovania dôstojníckeho kolektívu usmerňovali.

Stmeľovať kolektív dôstojníkov pluku znamená predovšetkým vychovávať dôstojníkov v duchu socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionizmu, kolektivismu, socialistického humanizmu, vštepovať im úctu a pociť zodpovednosti voči svojim súdruhom, učiť ich zosúladiť svoje konanie a správanie s potrebami spoločnosti, s úlohami celého kolektívu pluku. Je nevyhnutné sústavne a trpezlivo všetkých dôstojníkov presvedčať o význame pevného bojového súdružstva, spolupráce a vzájomnej pomoci pri plnení úloh pluku, dosiahnuť, aby dôstojníci chápali spoločenskú nevyhnutnosť stmeľovania kolektívu pluku, aby boli o jej objektívnej potrebe vnútorne presvedčení a podľa toho aj kolektivisticky konali a spravali sa. Účinnosť presvedčania dôstojníkov je priamo závislá od toho, do akej miery sa darí zjednocovať slová s každodennou prácou života v pluku. Význam jednoty slov a činov vo výchovnej práci je zdôrazňovaný aj vo výstupe s. Husáka na XVI. zjazde KSČ, kde povedal: "... veľmi dôležitú úlohu má nielen to, čo mladým ľuďom hovoríme, ale predovšetkým to, ako sami konáme a vystupujeme..." (XVI. zjazd KSČ. Bratislava, Pravda 1981, s. 47—48.)

Presvedčanie činom v organickom spojení s presvedčaním slovom sa uskutočňuje v každodennej činnosti dôstojníkov, v základných formách politickej prípravy — predovšetkým v MLP, v príprave vedúcich PŠM; v ďalších formách ideologickej práce — významnú úlohu tu zohráva aj kultúrno-výchovná a masovošportová činnosť, vo všetkých formách bojovej prípravy, veliteľskej prípravy a v ostatných formách spoločensky prospešnej aktívnej činnosti dôstojníkov — v rámci pluku a na verejnosti.

Význam činnostnej sprostredkovanosti vzájomných vzťahov v systéme výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov pluku je podmienený cieľavedomým a zámerným využívaním pedagogického riadenia služobnej a spoločenskej činnosti, ktorá umožňuje vytvárať návyky a zvyky, osvojuvať si požadované spôsoby kolektivistického správania. Dôležitú úlohu v tomto procese zohráva vojenský režim, ktorý považujeme za dôležitú podmienku a prostriedok výchovy — v našom prípade výchovy kolektívu dôstojníkov. V procese bojovej a politickej prípravy, pri plnení služobných povinností aj mimo služby sa prehlbuje vzájomné poznanie dôstojníkov. Spoločné

prežívanie úspechov aj neúspechov, prekonávanie ťažkostí má veľký vplyv na stmeľovanie kolektívu dôstojníkov.

Jednou z významných súčastí systému výchovy pôsobiaceho na tento proces je objektivne a včasné hodnotenie činnosti jednotlivých dôstojníkov a dôstojníckych kolektívov. Ako zdôraznil s. Džur vo svojom vystúpení na celoarmádnej teoreticko-praktickej konferencii, konanej 29. 9. 1980, „S rovnakou vážnosťou stavíme úlohu upevňovať kolektívny vojakov z povolania. Veď tam, kde vládnu vzťahy súdružského porozumenia, vzájomnej pomoci, náročného a spravodlivého hodnotenia, sa dobre pracuje a zvládnu aj najnáročnejšie úlohy.“ [Za ďalší zvýšenie výchovné úlohy ČSLA. Príloha OL, 2. 10. 1980, s. 2.] Pozitívne hodnotenie úspechu, spoločenské ocenenie dobre vykonanej práce znásobuje sily hodnoteného a pocit zodpovednosti nielen pred sebou samým, ale predovšetkým pred kolektívom. Vzbudzuje túžbu po ďalších úspechoch, aktivizuje vlastné vnútorné sily — zároveň má priaznivý vplyv na utváranie kolektivistického sebauvedomenia, utváranie vzťahov zodpovednej závislosti medzi dôstojníkmi pluku, dôvery a úcty medzi nadriadenými a podriadenými dôstojníkmi. Účinnosť hodnotenia príslušníkov kolektívu dôstojníkov je podmienená súladom medzi hodnotením vedúcim kolektívu — veliteľom, velením pluku a hodnotením, ktoré vyjadruje kolektív prostredníctvom kolektívnej mienky. „Podstata pôsobení kolektívu na osobnosť spočíva jmenovite v tom, že kolektív prenáša spoločenské požiadavky na človeka, do jeho vnútorných požiadaviek na seba, do jeho vlastných sankcií, zásad a noriem.“ [Petrovskij, A. V.: Vývojová a pedagogická psychologie. Praha, SPN 1977, s. 234.]

Možnosti využívanie a regulácie kolektívnej mienky ako špecifického výrazu kolektívneho pôsobenia, spočívajú predovšetkým v podrobnom štúdiu, analýze nálad, postojov, názorov, potrieb podriadených dôstojníkov, vo vytváraní podmienok, ktoré ovplyvňujú tvorbu pozitívnych a znevažujúcich vývoj negatívnych nálad, postojov atď.

Výchovné možnosti kolektívu dôstojníkov pluku sa neuplatňujú spontánne, ale ako výsledok cieľavedomej a sústavnej výchovnej a organizátorskej práce veliteľa, politického zástupcu, velenia pluku, straníckej a zväzacej organizácie, prostredníctvom celého utvárania systému života a činnosti pluku, bojovej a politickej prípravy, vojenského režimu. Takéto cieľavedomé, zámerne a systematické pôsobenie na kolektív, prostredníctvom ovplyvňova-

nia kolektívnej mienky, súbežne späté s pôsobením na jednotlivcov, príslušníkov kolektívu, nazval A. S. Makarenko paralelným pôsobením. „Pri výchove jednotlivé osobnosti musíme myslieť na výchovu celého kolektívu... V každom okamžiku nášho pôsobení na osobnosť musí byť toto pôsobenie zároveň pôsobením na kolektív. A naopak. Každý náš styk s kolektívom bude i výchovou každej osobnosti, ktorá do kolektívu vstupuje.“ (Makarenko, A. S.: Vybrané pedagogické spisy. Praha, SPN 1954, s. 28.)

Významným prostriedkom v rámci celého systému výchovy kolektívu dôstojníkov pluku sú jeho pozitívne tradície. Tradície kolektívu, ich udržiavanie a rozvíjanie spája dôstojníkov do jedného celku, vnáša do života kolektívu charakteristický štýl. „Nič tak neupevňuje kolektív ako tradície. Vychovávať tradície a udržať je — to je neobyčajne dôležitá úloha výchovnej práce.“ [Makarenko, A. S.: Spisy, sv. 5. Praha, SPN 1954, s. 89.] Zdôraznil to na základe svojich skúseností A. S. Makarenko. Čím viac pozitívnych tradícií v kolektíve dôstojníkov pluku jestvuje, tým pevnejšie sú putá, ktoré spájajú jeho príslušníkov. Preto dôležitou úlohou systému výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov je trepezlivé, cieľavedomé, postupné utváranie, upevňovanie tradícií, opakovanie všetkých pozitívnych javov a skutočností, udalostí v bojovej a politickej príprave, v živote dôstojníckeho kolektívu. V kolektíve dôstojníkov, ktorý sa vyznačuje bohatými tradíciami, sa pojmy „náš pluk“, „my — z nášho pluku“ vyslovujú s hrdosťou a sú súčasťou vedomia väčšiny dôstojníkov, sú prejavom úcty a dôvery v sily kolektívu celého pluku. Pozitívne tradície upevňujú kolektivistické sebauvedomenie a čítenie príslušníkov kolektívu, napomáhajú novým príslušníkom kolektívu k rýchlejšiemu a účinnejšiemu prenikaniu do siete vnútorkolektívnych závislostí, čo je dôležité predovšetkým z hľadiska veľkej migrácie dôstojníckych kádrov v rámci pluku aj mimo neho.

Úspech v procese stmeľovania kolektívu dôstojníkov pluku je v značnej miere podmienený tým, ako sa veleniu, straníckej a zväzacej organizácii darí usmerňovať aktivitu a iniciatívu dôstojníkov a dôstojníckych kolektívov vytváraním perspektívnych línií — „zajtrajšej radosti kolektívu“ — podľa A. S. Makarenka. (Makarenko, A. S.: Spisy, sv. 5. Praha, SPN 1954, s. 56.) Postupné vytyčovanie a plnenie primeraných konkrétnych, bližších cieľov, cez cieľe — perspektívy stredné až závažnejšie, vzdialenejšie perspektívy v služob-

nom aj mimoslužobnom živote dôstojníkov, plní nezastupiteľnú úlohu pri ich zjednocovaní do pevného vojenského kolektívu. Predpokladá však hlbokú znalosť podmienok a možností jednotlivcov a celých kolektívov, ich záujmov, potrieb, ich rešpektovanie a zosúladovanie s cieľmi a potrebami spoločnosti, kolektívu. Významnou súčasťou systému výchovnej práce s kolektívom dôstojníkov je širšie ovplyvňovanie ich aktivity a iniciatívy prostredníctvom socialistickej súťaže, rozvíjanej v rámci pluku, ale predovšetkým medzi jednotlivými plukmi v rámci zväzku, resp. v celej ČSEA.

Utváranie a rozvoj kolektívu dôstojníkov pluku je nepretržitý, dlhodobý proces. Časté obmieňanie a dopĺňovanie kádrov v rámci pluku si vyžaduje sústavnú cieľavedomú

a systematickú starostlivosť veliteľa, politického zástupcu, velenia pluku, stranickej a zväzacej organizácie, ktorá si predpokladá priebežnú analýzu úrovne jeho rozvoja a kvality a jeho pedagogickú reguláciu.

Ako zdôraznil s. Turzo vo svojom vystúpení na celoarmádnom aktíve k záverom XVI. zjazdu KSČ: „Dosiahnuť lepšie výsledky v tomto smere predpokladá zo strany riadiacich pracovníkov viac s ľuďmi pracovať, všestranne poznávať ich kvality, objektívne hodnotiť výsledky ich práce, pozorne reagovať a riešiť ich služobné a osobné problémy, napomáhať upevňovaniu vzájomných súdružských vzťahov bez toho, aby boli znížované nároky na plnenie funkčných povinností.“ [Premeniť závery XVI. zjazdu KSČ v činy. Obrana ľudu, 11. 6. 1981.]

ZVLÁŠTNOSTI ÚTOČNÉ OPERACE VEDENÉ VOJSKY SPOJENECKÉHO SLOŽENÍ

Historické zkušenosti svědčí o tom, že obecnou tendencí v používání spojeneckých armád je neustálé rozšiřování sfér a úrovní vojenské integrace od:

- strategického k operačně taktickému;
- samostatného použití národních armád v prostorech jejich odpovědnosti k vytváření svazů spojeneckého složení;
- dočasného vytváření spojeneckého uskupení vojsk až k organizaci trvale fungujících svazů spojeneckého složení.

Problémy přípravy a vedení bojové činnosti uskupení spojeneckého složení mají objektivní charakter. Jejich kořeny tkví nejen ve válce jako složitém sociálně historickém jevu, ale jsou dány národními zvláštnostmi jednotlivých spojeneckých armád. Jsou to:

- úroveň přípravy příslušníků armád a jejich morálně politický stav;
- bojové zkušenosti, materiální a technická vybavenost;
- bojové možnosti, výzbroj a bojová technika;
- organizační struktura vojsk;
- příprava státního území;
- tradice a další faktory.

Jedním z nejsložitějších problémů přípravy a vedení operace spojeneckými uskupeními je co možná nejlepší a nejefektivnější využití bojových možností svazků a svazů spojeneckého složení a dosažení koordinace jejich činnosti. Tyto požadavky ovlivňuje zejména efektivní velení vojskům spojeneckého složení. Proto k tomu musíme zaměřit již v míru ujednocenou přípravu velitelů a štábů

i vojsk, organizační strukturu a metody práce, ujednocené zpracování dokumentace, jazykové znalosti, ujednocení spojovacích soustav a prostředků a využití perspektivních automatizovaných systémů velení.

Vojenskopolitická situace a uskupení ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy na západním válčišti determinuje potenciální spojenecké složení soudobých operačních svazů.

Při řešení otázky zařazování štábů a vojsk národních armád do svazu jiného národnostního složení přihlížíme k operační účelnosti využití příslušné národní armády na tom či jiném směru, k neúčelnějším možnostem jejího přesunu, rozvinutí a zasazení do sražení. Kromě toho přihlížíme k podmínkám součinnosti s armádami jiných spojeneckých států v sestavě svazu spojeneckého složení a k podmínkám všech druhů zabezpečení a velení.

Při hodnocení složení a bojových možností svazu spojeneckého složení máme na zřeteli, že vojska spojeneckých armád mají přibližně stejnou organizační strukturu a ve výchově a výcviku se řídí jednotnými cíli a metodami. Současně přihlídneme k bojovým tradicím, zvláštnostem a obyčejům každé národní armády. Vojska spojeneckých armád mohou být začleněna do spojeneckého svazu před zahájením nebo v průběhu ozbrojeného střetnutí v závislosti na konkrétním uskupení vojsk a na vzniklé situaci.

Zvláštnosti a odlišnosti, se kterými musí velitel a štáb svazu spojeneckého složení počítat, se projeví jak při přípravě, tak při vedení operace.

Obsah přípravy operace zahrnuje celý komplex opatření. Zvláštnosti se týkají především problematiky hodnocení vlastních vojsk při přípravě rozhodnutí. Velitel a štáb musí brát v úvahu složení, stav a bojeschopnost svazů a svazků různých národních armád. Zejména je nutné hluboce zhodnotit jejich úplnost, vybavení, bojové zkušenosti, úroveň přípravy, morálně politický stav, tradice, stupeň jazykových rozdílů a jejich vliv na proces velení vojskům.

Velitel svazu spojeneckého složení musí zvlášť pečlivě objasnit úkol svazům (svazkům) jiné národní armády z hlediska jeho jednoznačného pochopení z důvodů jazykových odlišností.

Při plánování útočné operace je účelné, aby představitel svazu (svazku) národní armády byl trvale při řešení všech otázek. Ten zabezpečí souběžně a nezkráceně proniknutí nutných údajů a podkladů k veliteli a štábu svazu (svazku) jiné národní armády, který je začleněn do sestavy operačního svazu spojeneckého složení.

Při organizaci součinnosti položí velitel důraz zvláště na sladění činnosti uskupení vojsk podle směrů, na zabezpečení styků a na vzájemnou ochranu boků spojeneckých vojsk v útoku. K zabezpečení těsné a trvalé součinnosti vojsk v sestavě svazu spojeneckého složení je třeba podrobně rozpracovat plány součinnosti, a to i v jazycích jiných národních armád, organizovat nepřetržité součinnostní spojení s přihlédnutím k neúplné unifikaci pojmů a k rozdílnosti jazyků jejich obsluh. V každém případě je nutné počítat s tím, že k organizaci součinnosti bude třeba vyčlenit více času, než u svazu jedné národní armády.

Je celá řada dalších zvláštností při přípravě útočné operace, které se týkají převzetí (začleňování) spojeneckých svazů (svazků) do operační sestavy svazu spojeneckého složení, topografického zabezpečení, týlového a technického zabezpečení apod. (mohou být předmětem dalších samostatných článků).

Při vedení útočné operace půjde též o řadu zvláštností.

Podle charakteru činnosti nepřítele mohou vojska svazu spojeneckého složení zahájit útok:

- po předchozím zaujetí příkrytí státní hranice a rozvinutí vojsk frontu;
- současně s odrážením napadení nepřítele ze vzduchu, souše a moře;
- po napadení nepřítelem mohou útočit v podmínkách oboustranného použití zbraní hromadného ničení nebo pouze s použitím konvenčních prostředků ničení.

Některé zvláštnosti se vyskytnou při vytváření úderných uskupení svazu k přechodu do útočné operace, kdy na jednotlivých směrech mohou být vojska několika spojeneckých armád.

Rozhodujícím kritériem by měla být především doba, kterou bude mít velitel svazu k dispozici k vytvoření úderného uskupení, dále stav bojeschopnosti vojsk, bojové zkušenosti a úroveň velení vojskům.

Spolehlivé zabezpečení vytvářených úderných uskupení proti vzdušnému napadení nepřítele bude úkolem společného úsilí všech prostředků protivzdušné obrany národních i spojeneckého složení. Přitom centralizované řešení tohoto úkolu je účelné i z ekonomického hlediska.

Při přechodu vojsk do útočné operace musí velitel svazu spojeneckého složení koordinovat činnost národních uskupení vojsk jak mezi sebou, tak i s uskupeními, která působí odloučeně od hlavních sil, tj. s operačními manévrujícími skupinami a vzdušnými výsadky. Tyto bude podporovat a zabezpečovat prostředky, které má k dispozici.

Uskupení nepřítele, která zůstala v týlu útočících národních uskupení, budou ničit zpravidla zálohy svazu téže národní armády nebo frontové zálohy. V řadě případů se k tomuto úkolu mohou použít svazky druhého sledu nezávisle na národní příslušnosti vojsk. Velení těmto uskupením musí řešit velení svazu podle situace a důležitosti úkolu.

Operační manévrující skupina, která je určena k rozvíjení dosaženého úspěchu, k vedení vysoce manévrové bojové činnosti v operační hloubce nepřítele, by měla být v zásadě vytvořena z vojsk jednoho státu. Zjednoduší se tím otázky součinnosti, podpory i všestranného zabezpečení.

Můžeme připustit, že i operační manévrující skupina ponese prvky spojeneckého složení, zejména z hlediska její podpory. Proto i zde bude řada zvláštností, které musí velitel a jeho štáb brát v úvahu a řešit je důsledně zvláště při vyslání operační manévrující skupiny. Zvláštnosti se mohou týkat podpory letecké, bojových vrtulníků, zabezpečení PVO, součinnosti s operačními výsadky, jakož i průzkumných orgánů v hloubce sestavy nepřítele.

Proto zde bude hrát důležitou úlohu vzájemné rozpoznávání, stanovení součinnostních signálů a vyslání (výměna) styčných orgánů mezi jednotlivými prvky.

Zasazení druhého sledu svazu do sražení je jedním z rozhodujících způsobů narůstání úsilí v průběhu útočné operace. Svaz druhého sledu je výhodné mít (jak jsem již uvedl) ve složení jedné národní spojenecké armády.

Druhý sled můžeme zasadit do sražení v pásmu jednoho nebo na styku dvou svazů a někdy i do vzniklé mezery mezi svazy prvního sledu. Přitom bude reálné, že zasazovaný svaz bude posílen jedním až dvěma svazky prvního sledu jiné národní armády nebo i z armády stejné národní příslušnosti. V každém případě převzetí svazků musíme věnovat náležitou pozornost a organizovat pečlivou součinnost mezi prvosledovými a druhosledovým svazem.

Zvlášť pečlivě musíme mezi svazy různé národní příslušnosti sladit otázky zabezpečení přísunu (uvolnění, obnovení pochodových os, zřízení objížděk, překonání pásem radioaktivního zamoření apod.).

Náročné bude i materiální a technické zabezpečení před zasazením, zejména svazu různého národnostního složení.

Zvláštnosti po zasazení druhého sledu mohou být v tom, že velitel svazu bude znovu vytvářet druhý sled, který může být rovněž složen z různých spojeneckých svazků.

Násilný přechod vodních překážek vojsky spojeneckého složení v průběhu útočné operace bude probíhat zpravidla z chodu, na široké frontě na směrech činnosti národních uskupení vojsk v sestavách, v kterých budou útočit.

V zájmu rychlého překonání širokého vodního toku v nutném případě část sil jedné národní armády, která se již přepravila, zasazuje úder do pásma činnosti druhé národní armády k usnadnění jejího rychlého přechodu vodního toku. Rovněž nebude výjimkou, když se bude uskutečňovat přeprava vojsk jedné národní armády v pásmu druhé národní armády, která již dokončila násilný přechod, s postupným vyjitím ze svého pásma činnosti.

Při násilném přechodu bude ve vojscích spojeneckého složení častým jevem společná stavba přeprav (zvláště mostových) a využití přeprav jedné národní armády vojsky druhé národní armády. Rovněž i výsledky vševojskového a železničního průzkumu u druhé národní armády předávat druhé.

Při řešení tohoto závažného operačního úkolu vystupují do popředí otázky velení, zabezpečení součinnosti, letecká podpora spojeneckého letectva a příkrytí prostředky PVO druhé národní armády.

Velení vojskům svazu spojeneckého složení musí zabezpečit efektivní využití všech spojeneckých sil a prostředků v operaci. Proto je třeba, aby štáb svazu mohl operativně shromažďovat informace, hodnotit situaci, doručovat úkoly svazům a svazkům různých národních armád a zabezpečovat jejich součinnost. Musí znát zvláštnosti jednotlivých národních armád, využívat i přítomných orgánů z národní armády ve štábu svazu nebo naopak svých orgánů vyslaných k národní armádě, která je v sestavě svazu.

K přesnějšímu řízení podřízených spojeneckých vojsk může být do polního velení svazu zařazen představitel velitele spojenecké armády s operační skupinou, jejíž vojska jsou začleněna do sestavy svazu. Tytéž orgány mohou mít i armády, v jejichž sestavě jsou svazky jiných spojeneckých vojsk.

Trvalým úkolem velení svazu spojeneckého složení budou i včasné opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk, úhrada ztrát živé síly, zbraní a bojové techniky. Tyto úkoly bude třeba plnit podle zásad platných v dané národní armádě.

Bojová činnost letectva svazu spojeneckého složení bude mít rovněž některé zvláštnosti, které ovlivní rozhodování velitele i práci štábu letectva svazu.

Zvláštní pozornost budeme věnovat vytvoření společného centralizovaného systému velení frontovému a vojskovému letectvu, plnému využití automatizovaných systémů velení a navedení, systému spojení a organizací součinnosti především v hromadných úderech a při plnění složitých úkolů v rozhodujících etapách útočné operace.

Dále je třeba řešit organizaci a využívání jednotného systému průzkumu a uvědomování o vzdušné situaci, otázky účasti stíhacího letectva v systému PVO, součinnosti s vojsky PVOS a způsob zajištění bezpečnosti letů spojeneckého letectva při letech nad vlastním územím.

Při řešení všech těchto otázek je nutné, aby štáb letectva svazu přihlížel především k odlišnostem spojeneckého letectva ve výzbroji, organizaci a ke stupni zavedené automatizace velení a navedení.

V tomto článku jsem si nekladl za cíl vyčerpat všechny zvláštnosti přípravy a vedení útočné operace svazem spojeneckého složení. Tyto zvláštnosti budeme dále rozpracovávat a zkoumat.

Vycházíme-li ze zásad socialistické vojenské vědy, vidíme, že organizace a příprava útočné operace svazu spojeneckého složení se nebude v zásadě lišit od způsobu přípravy soudobých útočných operací. Velitel svazu spojeneckého složení musí však položit zvláštní důraz na koordinaci své činnosti s velením jednotlivých národních armád, především v otázkách ujednání cíle operace, sestavy vojsk, doby a způsobu jejich převzetí do sestavy svazu, součinnosti a způsobu týlového, technického a ostatních druhů zabezpečení. Tomu musí také odpovídat obsah základních plánovacích dokumentů.

Úspěšné vedení operace bude záviset i na respektování zvláštností, které jsem uvedl v článku.

K PŘÍPRAVĚ GENERÁLŮ A DŮSTOJNÍKŮ

Bojová a politická příprava představuje systém opatření výchovy a výcviku příslušníků ozbrojených sil k úspěšnému vedení bojové činnosti nebo plnění jiných úkolů podle jejich předurčení. Probíhá jak v míru, tak i ve válce. Kvalita obsahu, její formy a metody určují ve svých důsledcích stupeň bojové pohotovosti a bojeschopnosti ozbrojených sil.

Zaměření bojové a politické přípravy vychází z vojenské doktríny společenství členských států Varšavské smlouvy s přihlédnutím k některým zvláštnostem jednotlivých zemí. Vzhledem k tomu, že na vojenskou doktrínu (především její vojenskou část) má vliv celá řada činitelů (časté změny především v prostředcích vedení ozbrojeného zápasu), dochází i k častým změnám a tím i úpravám v teorii a praxi přípravy a vedení ozbrojeného zápasu, operace a boje.

Úkoly pro bojovou a politickou přípravu na každý rok uvádějí RMNO a směrnice (nařízení) velitelů druhů ozbrojených sil a vojsk. Tyto si pak podřízené stupně konkrétně rozpracují ve svých plánech. Základem je taková příprava, která se maximálně přibližuje skutečným bojovým podmínkám a vychází z principu učit tomu, co je nezbytné ve válce. Je zaměřena na:

- přípravu jednotek, útvarů, svazků, svazů, vojenských úřadů a zařízení,
- přípravu vojáků, poddůstojníků, praporčíků, důstojníků a generálů,
- přípravu štábů útvarů, svazků a svazů.

Organizace a vedení soudobého boje a operace klade stále vyšší požadavky na politickou a odbornou připravenost generálů, důstojníků a štábů, na jejich teoretické znalosti, praktické zkušenosti, organizační a metodické schopnosti a morálně fyzické vlastnosti. Z tohoto hlediska je třeba nacházet nové, efektivnější metody a formy, upřesňovat obsah přípravy, a to jak na vojenských školách (podle schválené učební dokumentace), tak při přímém vykonávání státní funkce.

Cílem přípravy generálů a důstojníků vyšších štábů může být prohlubování znalosti teorie i praxe soudobého vojenství, marxismu-leninismu a praktického všestranného řízení podřízených. Připravovat je k organizaci a vedení soudo-

bých operací a k plnění úkolů, které pro ně vyplývají z jejich mobilizačního předurčení. Souběžně prohlubovat jejich znalosti funkčních povinností a naučit je dovedně využívat znalostí a zkušeností při výchově a výcviku podřízených štábů a vojsk.

Obecným cílem přípravy štábů je zdokonalit jejich příslušníky v plnění funkčních povinností. Musí veliteli zabezpečit dostatek ověřených informací od podřízených, sousedů a nadřízených, přípravu podkladů pro přijetí optimálního rozhodnutí, jeho grafické a písemné zpracování, rychlé doručení úkolů vykonavatelům, udržovat nepřetržitou součinnost, všestranně zabezpečit operaci a organizovat systematickou kontrolu a pomoc. V průběhu operace musí velitel zabezpečit nepřetržitě a spolehlivě velení za složité situace.

Tyto obecné cíle ukazují, že příprava musí být postavena na pevný základ a vedena organizovaně, cílevědomě, pravidelně, náročně, přesvědčivě, názorně s využitím všech forem. Každý velitel (náčelník) je povinen školit své podřízené. Při stanovení obsahu vychází z RMNO, upřesňujících dokumentů nadřízených orgánů a ze zjištěného stupně znalostí svých podřízených, stupně jejich osvojení si teoretických znalostí a praktických zkušeností v dané oblasti.

Přípravu generálů a důstojníků (štábů) můžeme dělit na:

- politickou přípravu,
- bojovou přípravu, která zahrnuje taktickou (na stupni četa, rota, prapor, pluk, svazek) a odbornou přípravu (střeleckou, dělostřeleckou, pořadovou, tělesnou, psychologickou, topografickou, ženijní, protichemickou, automobilní, tankovou, technickou, týlovou apod.),
- operační přípravu (na stupni svaz a výše),
- metodickou přípravu, jejímž úkolem je připravit generály a důstojníky všech stupňů vedení výcviku a celkové přípravy podřízených.

Příprava generálů, důstojníků a štábů může mít např. tyto metody:

- sdělovací — výklad, přednáška, samostatné studium, seminář, seminární beseda, výcvikové filmy, diafilmy apod., jejichž posláním je zpravidla osvojení a prohloubení teoretických znalostí a vědomostí stanovené problematiky,
- cvičení — skupinová, štábní nácviky, velitelská a štábní cvičení, jejichž posláním je především aplikace získaných teoretických znalostí a vědomostí v dané konkrétní situaci a získání praktických dovedností a návyků,
- zkoušení (prověřování) — kontrolní práce, válečné hry, VŠC, cvičení s vojsky, taktická cvičení (s bojovou střelbou) a manévry, jejichž cílem je především prověřit znalosti účastníků, zjistit příčiny jejich kladů a nedostatků, tyto analyzovat a využít k dalšímu prohloubení a upevnění znalostí a návyků,
- mobilizační rozehra — je základní metoda mobilizační přípravy předurčených generálů, důstojníků a štábů, která probíhá zpravidla samostatně po zpracování mobilizačního plánu a v době jeho platnosti nebo jako součást VŠC nebo jiného cvičení.

Tyto metody můžeme efektivně využívat jak ve vojscích, tak ve školách, vojenských úřadech a zařízeních. Jejich výčet nemusí být konečný a můžeme je vhodným způsobem kombinovat a propojovat.

Mezi hlavní úlohy přípravy generálů a důstojníků vyšších stupňů patří zejména:

- zvládnutí plnění funkčních povinností k udržení a zabezpečení nepřetržité bojové pohotovosti,

— výchova v duchu marxisticko-leninských idejí, socialistického vlastenectví, proletářského internacionalismu, bratrské spolupráce s národy a armádami socialistického společenství, v duchu oddanosti socialistické vlasti,

— výchova k vysokým morálním a bojovým vlastnostem, vzorné vojenské kázni, hrdinství a rozhodnosti, k zachování zásad komunistické morálky, k bezpodmínečnému a přesnému plnění rozkazů a nařízení a k pocitu odpovědnosti za plnění svých povinností,

— prohloubení teoretických znalostí vojenského umění, organizace a vedení operací při jejich všestranném zabezpečení,

— zvýšení odborných vojenských a všeobecných znalostí, zdokonalování metodických návyků ve výchově a výcviku podřízených,

— prohloubení teoretických znalostí a praktických návyků v umění velet ve složité pozemní a vzdušné situaci, naučit se rozhodnosti, iniciativě a schopnosti řídit štáby,

— zdokonalování návyků štábů a zabezpečení pevného velení, dosažení vzájemné zastupitelnosti ve štábech, v organizaci nepřetržité součinnosti a všestranného zabezpečení operace.

Dále se zaměřím na operační přípravu generálů a důstojníků vyšších štábů, která patří mezi nejdůležitější (spolu s taktickou přípravou, která má obdobné formy a metody). Tato by měla zabezpečit:

— všestranné znalosti o pravděpodobném nepříteli a předpokládaném charakteru jeho činnosti na válčišti,

— podrobné znalosti charakteru válčiště (přírodní podmínky a jejich vliv na bojovou činnost, komunikační podmínky, vojenskoekonomický stav válčiště, vojenskopolitické podmínky, stav operační přípravy dané části válčiště, předpokládané operační směry apod.,

— znalosti organizační struktury, údajů o rozhodujících druzích zbraní a techniky, optimálním použití vševojskových útvarů, svazků, svazů, druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb vlastních vojsk a nepřítelů v soudobých operacích a boji,

— získání návyků v krátkých časových lhůtách přijímat zdůvodněná optimální rozhodnutí a včas je doručovat vykonavatelům,

— schopnost dokonale organizovat součinnost a všestranně zabezpečovat vedení operace a boje,

— získání znalostí sladovat a stmelovat velitelství a štáb ke společné práci i k zabezpečení nepřetržitého velení vojskům (i spojeneckým), všestrannému zabezpečení operace a boje v nejsložitějších podmínkách a při použití různých soudobých prostředků ničení, při hromadném použití radiotechnických prostředků, automatizovaných systémů velení apod.,

— znalosti zásad, metod a forem všestranné přípravy, vedení cvičení a dalších opatření operační přípravy.

V posledních letech se v armádách socialistického společenství ujednотily názory na obsah, principy, formy a metody přípravy generálů a důstojníků vyšších štábů. Metodologickým základem přípravy je marxismus-leninismus a důsledné plnění požadavků komunistických a dělnických stran. Příprava generálů, důstojníků a štábů se uskutečňuje v souladu se zásadami organizace a vedení operací spojeneckými vojsky v těsné součinnosti druhů ozbrojených sil, vojsk spojeneckých zemí, které vycházejí z přijatých zásad socialistické doktríny a socialistické vojenské vědy. Přitom se přihlíží k jejich předurčení,

zvláštnostem organizační struktury vojsk, jejich technickému vybavení, národním zvyklostem, charakteru válčiště apod.

Rozhodný a manévrový charakter soudobých operací, možnosti rychlých změn situace vyžadují uskutečnění všech opatření ve velení vojskům v maximálně krátkých časových lhůtách. Proto při všech opatřeních operační přípravy a cvičení musíme značnou pozornost věnovat dosahování vysoké operativnosti v práci orgánů velení (ve štábech). Vážným úkolem je zdokonalování metodického mistrovství generálů a důstojníků v přípravě a průběhu všech opatření operační přípravy s využitím nejlepších zkušeností a poznatků z této oblasti.

V systému operační přípravy se plně uplatňují teoretická i praktická zaměstnání a zejména jejich kombinace. Značný význam má samostatná příprava generálů a důstojníků, která slouží ke zvýšení jejich teoretických znalostí a získání schopnosti vést samostatnou přípravu efektivně. Důležité místo v celém systému operační přípravy má její propojování s vojenskovědeckou prací. Přitom získávání znalostí zásad např. operačního umění má tvůrčí charakter a je bezprostředně spjaté s vědeckým zkoumáním a rozpracováním neefektivnějšího způsobu použití zbraní, vojenské techniky, metod a forem přípravy a vedení operací.

Rozhodujícími podmínkami pro úspěšné, organizované a efektivní vedení operační přípravy jsou zejména:

- komunistická ideovost,
- maximální přiblížení přípravy podmínkám bojové činnosti a dodržení dalších principů přípravy s přihlédnutím ke zvláštnostem operační přípravy,
- osobní řízení a vedení přípravy podřízených jejich přímými veliteli a náčelníky, zásada učit je tomu, co bude třeba ve válce,
- účelné a správné zplánování všech opatření operační přípravy, kvalitní příprava všech plánovaných opatření a jejich všestranné zabezpečení,
- rozumné, poučné a názorné používání různých forem a metod přípravy, vysoké metodické mistrovství vedoucích zaměstnání a cvičení, neustálé zdokonalování metodiky operační přípravy,
- vytvoření nezbytně poučné, názorné, účelné a vhodné výcvikové základny (cvičných velitelských stanovišť, míst velení, plastických stolů, různých schémat, map, používání prostředků didaktické a jiné techniky),
- neustálá, systematická kontrola a pomoc při všech opatřeních operační přípravy,
- při cvičeních a různých dalších opatřeních operační přípravy vytvářet poučné, dynamické situace, které jsou charakteristické pro soudobé operace a vytvářejí podmínky pro tvořivou činnost, iniciativu, smělost a prohlubování dalších vlastností, nezbytných pro generály, důstojníky a štáby v bojových situacích.

Mnohaleté praktické zkušenosti ukazují, že mezi hlavní a rozhodující formy operační přípravy patří:

- samostatné studium,
- velitelská příprava,
- vojenskovědecké konference, vědecké semináře, porady a shromáždění,
- různé nácviky a cvičení.

Každá forma má svou specifikou, význam, místo a úlohu v celém systému přípravy generálů a důstojníků. Na základně konkrétního stavu teoretických

znalostí a praktických zkušeností se zvyšuje i náročnost jejich přípravy. V některých případech může být přínosem i propojování forem, a to jak mezi sebou, tak i uvnitř. Přitom je třeba dodržet známou pedagogickou pravdu, že příprava musí postupovat od jednoduchého ke složitějšímu.

Samostatné studium slouží především ke zvýšení odborných znalostí a k přípravě generálů a důstojníků na příští zaměstnání. Cíle studia a konkrétní opatření k němu stanoví příslušní velitelé a náčelníci diferencovaně podle velitelského stupně, odbornosti a připravenosti. Samostatné studium ve služební době zásadně organizují nejbližší přími nadřízení a ti jsou povinni různými způsoby prověřovat jeho výsledky. Hlavní formou samostatného studia je individuální studium a práce v početně malých studijních kolektivech. Přednášky nebo semináře se v době stanovené pro samostatné studium konají jen výjimečně.

Jak ukazují zkušenosti z přípravy generálů a důstojníků, samostatné studium bylo a zřejmě i nadále zůstane jednou z hlavních forem jejich přípravy. Část samostatné přípravy (podstatně menší) se může plánovat direktivně, s předstihem — např. při přípravě na cvičení nebo jinou plánovanou akci. Stanoví se doba, obsah, rozsah, literatura apod. Větší část se zpravidla centrálně neplánuje a obsah samotné přípravy se má odrážet v individuálních plánech. K tomu je třeba, aby každý generál a důstojník měl na výcvikový rok zpracován plán samostatného studia a ke studiu využíval i mimopracovní doby.

Samostatné studium je efektivnější tehdy, když nadřízení je pravidelně kontrolují a poskytují podřízeným nezbytnou pomoc. Zkušenost nám potvrzuje, že důležitým opatřením, které může zvýšit efektivnost samostatné přípravy, jsou individuální úkoly uložené podřízeným jejich přímy náčelníky. Zvládnutí těchto úkolů vytváří podmínky pro cílevědomé doplňování mezer ve znalostech generálů a důstojníků, hlubší zpracování a osvojení si jednotlivých složek, eventuálně i nových otázek. Přitom zejména mladým důstojníkům je třeba poskytnout (v potřebných případech) i pomoc zvládnout umění samostatně se učit.

V současné době ve vojácích, vojenských školách, vojenských úřadech a zařízeních jsou pro samostatnou práci vytvářeny podmínky. Spočívají i v tom, že je k dispozici dostatečné množství vojenské i metodické literatury, odpovídajícím způsobem jsou zabezpečeny učebny, kabinet apod.

Velitelskou přípravu organizují nadřízení velitelé (zpravidla jeden den v měsíci) na velitelských zaměstnáních. Příprava přímo podřízených velitelů a odborných náčelníků velitelství o jeden stupeň nižšího probíhá při velitelských shromážděních a odborných shromážděních.

Např. velitel svazu organizuje přípravu generálů a důstojníků velitelství a štábu svazu na velitelském zaměstnání. Velitel svazu školí velitele svazků při velitelském shromáždění, velitel RVD svazu školí velitele dělostřeleckých svazků a náčelníky dělostřelectva vševojskových svazků při odborném shromáždění (tak je to i u dalších náčelníků). Doba trvání i počet těchto shromáždění určí nadřízený velitel.

Jak ukazuje praxe, velitelská příprava jako jedna z významných forem operační přípravy generálů a důstojníků může zahrnovat různé formy.

Přednášky mají vysvětlit nejobtížnější a základní části úkolů stanovených v rozkazech, směrnicích a plánech na výcvikový rok, doplňují samostatné studium a jsou přípravou pro vyšší formy studia. Počet přednášek v průběhu školení je třeba omezit na minimum.

Měli by je připravit a přednést nejlépe připravení, nejvíce zkušené odborníci a dobří metodici. Měli by postupně vyložit posluchačům danou problematiku na vysoké teoretické úrovni, přesvědčivě a systematicky s využitím přesvědčivé argumentace a zdůvodnění.

Efektivnost přednášky se může značně zvýšit, jestliže zahrnuje nejenom teoretické závěry vojenské vědy, ale i praktické zkušenosti z operačních cvičení, posledních válek a ozbrojených konfliktů. Přednáška je účelné doplnit schémata, náčrt, diafilmy, filmy apod. Přednáška musí být přednesena tak, aby posluchač si mohl poznamenat hlavní a nosné myšlenky. Tím se i přednášející může přesvědčit, co si posluchač z dané přednášky pro další studium odnáší. Přednášky by neměly být dlouhé (do dvou hodin). Písemnou přípravu je účelné používat především jako vodítko, neboť pouze čtená přednáška je pro posluchače únavná. Lépe je zaměřit se na výklad nejsložitějších, popř. úplně nových problémů, než se snažit vyložit celou širokou problematiku. Ke zvýšení pozornosti posluchačů je v některých případech účelné v průběhu přednášky si dotazem ověřit pochopení přednášené látky a v závěru přednášky odpovědět na případné dotazy.

Semináře mají za cíl především prohloubit znalosti a ujednotit názory na probíranou problematiku i přezkoušet znalosti. Navazují prakticky na samostatné studium, přednášky a vytvářejí podmínky pro další, vyšší formy přípravy. Před seminářem je třeba včas zadat otázky a studijní literaturu. Řídící si musí připravit doplňkové otázky a příklady k ujasnění látky. Pro ilustraci může velmi efektivně využívat diafilmy, popř. i filmové ukázky.

Na semináři by se nemělo řešit mnoho otázek. Ukazuje se optimální doba semináře do 4 hodin a na tuto dobu zařadit (podle důležitosti) nejvíce 4—5 otázek. V některých případech je účelné prověřit znalosti (TDD, různé normy a údaje) krátkým písemným testem.

Písemné přípravy na seminář by měli posluchači používat především jako vodítko, odpovědi formulovat volně, vystoupení dokumentovat na schématech, náčrtech (i na tabuli) a využívat případně různou zobrazovací techniku. Je účelné, aby se důstojníci na seminářích hlásili dobrovolně. Vedoucí může ale vyvolávat i ty, kteří projevují menší aktivitu.

Besedy slouží k ujasnění některých složitých problémů. Otázky mohou klást jak řídící, tak i posluchači. Beseda formu semináře nenahrazuje, ale doplňuje. Má za cíl hlouběji probrat omezený okruh otázek, které si posluchači neosvojili nebo které se nově vyskytly. Praxe ukazuje, že nejvhodnější formou je přednesení úvodního slova (10—15 minut) určeným posluchačem, na které navazuje diskuse (dotazy, doplnění, připomínky) a besedu uzavře řídící. V některých případech může úvodní vystoupení přednést sám řídící.

Výcvikové filmy (diafilmy) zpravidla probíranou tematiku doplňují. Musí však na ni navazovat a mohou mít za cíl jednak zdokumentovat probíranou tematiku nebo rozšířit i všeobecné vojenské znalosti. Mohou se promítat po krátkém úvodním slově s kvalifikovaným ústním doprovodem (zejména diafilmy), aniž by jejich promítání bylo narušováno, samostatně mimo rámec jiných zaměstnání. Ukazuje se však, že je efektivnější, když promítání výcvikových filmů a diafilmů spojíme (při odpovídající tematice) s jinými formami (přednáška, seminář, beseda).

Cílem **skupinových cvičení** je učit, prohlubovat znalosti generálů a důstojníků, jejich praktické a operační myšlení a aplikovat řády v konkrétní situaci.

Slouží i k ověření stupně osvojení si teorie vojenství z předcházejících forem přípravy. Při skupinovém cvičení mohou být všichni účastníci zařazeni v jedné funkci (velitel, NŠ nebo i jiný odborný náčelník — podle zámyslu řídícího), nebo mohou zastávat i různé funkce s možností jejich střídání, což je forma efektivnější. Důraz klademe na správné hodnocení situace, rozhodování a vydání jasných a stručných nařízení podřízeným. Tato forma je vhodná především v přípravě generálů a důstojníků ve školách a kursech. Při probírání nových zásad operačního umění a taktiky na velitelských shromážděních je účelnější, jsou-li do funkcí zařazováni účastníci podle odbornosti.

Vidíme, že metodika skupinových cvičení může být různá. Situace se zpravidla neprobírají plynule, nýbrž po časových skocích, což vytváří podmínky pro hluboké zvládnutí otázek řešení dané problematiky v konkrétní situaci. Mohou se vést na mapách, v učebně, na plastických stolech a v terénu. Zejména na nižších stupních (při výuce taktiky) nebo na operačním stupni při řešení dílčí otázky (odrážení protiúderu nepřítele, zasazení druhého sledu, vedení protiúderu apod.) je efektivnější tato cvičení organizovat v terénu i s některými prvky velitelsko-štabního cvičení. Ovšem i zde platí zásada postupovat od jednoduchého ke složitějšímu a k těmto formám přistupovat až po získání potřebných teoretických znalostí a praktických zkušeností.

Letučky mají za cíl prověřit stupeň individuálních znalostí generálů a důstojníků, jednotlivých otázek jejich odborné připravenosti, nebo prověřit znalosti odborných pracovních kolektivů celého štábu. Je to krátké zaměstnání, při kterém se zpravidla řeší jen jeden učební úkol, zpravidla složitá situace v krátkých časových lhůtách. Letučka může být velitelská, při níž řeší situaci jednotlivec zařazený do funkce velitele (náčelníka), nebo štabní, ve které situaci řeší celý štáb nebo vybraní funkcionáři kolektivně. Kromě toho mohou být letučky velitelsko-štabní, týlové a speciální a mohou probíhat na mapách nebo v terénu.

Zkušenosti nám ukazují, že letučky na taktickém stupni je účelnější vést v terénu (popř. s částečnou imitací), zatímco na operačním stupni (v některých případech i na divizním stupni) bude efektivnější je vést na mapách. Letučky mohou být různé, proto budou různé i formy a metody jejich vedení, což musí řešit řídící zaměstnání.

Vojenskovědecké konference, vědecké semináře, porady a shromáždění jsou důležitými formami přípravy generálů a důstojníků vyšších štábů a jejich význam, jako jedné z efektivních forem, bude zřejmě v budoucnu stále narůstat. Jejich cílem je nejen zevšeobecnování progresivních zkušeností a praktických poznatků účastníků těchto zaměstnání, ale i zvýšení jejich podílu na rozvíjení teorie i praxe daného problému vojenského umění. Tato forma by měla přestat být výsadou vojenských škol a různých vědeckých ústavů a zařízení a více se přenášet do vojsk a ústředních orgánů.

Vojenskovědecké konference představují efektivní metodu odborné přípravy generálů a důstojníků, která napomáhá rychlému zvládnutí nejnovějších zásad vojenského umění a poznatků jiných vědních oborů a jejich uplatnění při přípravě štábů a vojsk. Tyto konference pomáhají zjistit a detailně analyzovat dosaženou úroveň přípravy všech generálů a důstojníků, kriticky přistupovat k nedostatkům a na základě toho přijímat účinná opatření k zavádění progresivních metod a forem pro další její zkvalitnění. Kromě toho může být smyslem a účelem těchto konferencí rozpracování nebo posouzení některých nebo některých otázek vojenského umění nebo problematiky z jiných vědních oborů.

Výsledek jejich jednání může být použit i pro úpravu řádů, předpisů nebo různých odborných nařízení a má zpravidla dlouhodobější platnost. Konference organizujeme podle kalendářních plánů na výcvikový rok. Vědecké semináře budou mít zpravidla omezený okruh otázek.

Také v tomto případě můžeme využít různých forem konferencí a seminářů. Účastníkům můžeme dát předem připravené materiály a uložit jim zpracovat diskusní vystoupení ke stanoveným problémům. V některých případech (ve vyspělejších kolektivech a při seminářích) můžeme dát jen tematiku problému, který se bude řešit apod. V každém případě je třeba zpracovat závěr a návrhy s doporučením nadřízenému orgánu nebo tomu, kdo konání konference uložil.

Shromáždění a porady umožňují operativně ujednocovat názory na různé problémy vojenství. Je to forma určená pro zvyšování přípravy velitelů, jejich zástupců, náčelníků druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb k výkonu zastávaných funkcí v míru i ve válce a k ujasnění způsobů plnění RMNO na výcvikový rok (období). Probíhají v rozsahu, době a za účasti stanovené kalendářním plánem nadřízeného velitele na výcvikový rok (období). Jsou zpravidla na operačních stupních dvakrát do roka (v zimním a letním výcvikovém období), v trvání 4—5 dnů a zahrnují vševojskovou a odbornou část. Na těchto shromážděních se ke zvýšení teoretických znalostí a získání praktických zkušeností používají všechny již uvedené formy (samostatné studium, přednášky, semináře, skupinová cvičení, ukázky, filmy apod.).

Porady k některým dílčím otázkám se organizují operativně, podle potřeby a zpravidla se perspektivně neplánují. Na těchto poradách se projednává omezený okruh otázek, především praktických, které je třeba řešit na základě výsledků kontrol, prověrek apod. Výsledky těchto jednání jsou zpravidla okamžitě realizovány v praxi.

Nácviky a cvičení jsou především kolektivní přípravou generálů a důstojníků, přípravou štábů. Zaujímají rozhodující místo v přípravě organizace a vedení operací.

Štábní nácviky jsou počáteční formou přípravy orgánů velení a štábů a umožňují účastníkům procvičit např. funkční povinnosti při přípravě různých propočtů, ve sběru a analýze informací nezbytných pro přijetí rozhodnutí, zpracování jeho grafické a písemné části, zpracování rozkazů a doručení úkolů k vykonavatelům apod. Na těchto nácvicích můžeme měnit funkce, což má praktický význam zejména při práci štábů se sníženými počty.

Štábní nácviky můžeme organizovat ve skupinách, odděleních a správách. Tato forma bude účelná zejména při postupném stmelování štábů. Štábní nácviky mohou probíhat společně, kdy jsou již správy, oddělení a skupiny stmeleny. Mohou probíhat na mapách v místnostech, na cvičném velitelském stanovišti k procvičení problematiky, která nevyžaduje práci v terénu. V některých případech bude ovšem efektivnější vést štábní nácviky v terénu. Mohou sloužit k procvičení pouze některých dílčích, důležitých nebo v minulosti nezvládnutých otázek nebo mohou řešit několik učebních otázek. Mohou začínat nácvikem bojového poplachu, dílčí prověrkou nebo podle organizačního nařízení. Doba trvání štábního nácviku po správách, odděleních, skupinách může být jeden den, nácviku štábu s vyvedením štábu se zabezpečovacími jednotkami do terénu dva až tři dny. Štábní nácvik může řídit NŠ nebo velitel s tím, že zpravidla i sám cvičí. Skupina pro řízení se většinou nevytváří, určuje se pouze skupina pro přípravu rozboru.

Můžeme organizovat i komplexní štábní nácvik, při kterém cvičí nejen vlastní štáb, ale i podřízené štáby. Slouží zejména k procvičení předávání informací o situaci vojsk, rozkazů a bojových nařízení a hlášení.

Štábní cvičení jsou vyšší formou přípravy štábu a slouží ke zdokonalení velení a řízení bojové činnosti. Jejich cílem je sladit práci všech funkcionářů a složek štábu. Jsou komplexním zaměstnáním, řízeným zpravidla bez operačních skoků. Jsou zásadně jednostupňová, jednostranná a vede je příslušný velitel se svým štábem. Štábní cvičení navazují na štábní nácvik.

K řízení štábního cvičení si velitel určí skupinu pomocníků, kteří představují nadřízené, podřízené a sousedy. Štábní cvičení se koná zpravidla v terénu s vyvedením odpovídajícího počtu spojovacích a zabezpečovacích jednotek (útvárů).

Velitelská cvičení slouží ke zdokonalení přípravy velitelů a hlavních funkcionářů štábů. S veliteli mohou být zařazeny při cvičení početně malé operační skupiny, které připravují nejnütnější podklady pro velitele. Při cvičení se kladе důraz na rychlé rozhodování ve složitých situacích a osobní vydání rozkazů podřízeným velitelům. Proto velitelská cvičení mohou být vedena s pojítky. Podle velitelského stupně mohou být organizována v terénu nebo na mapách. Mohou být jednostranná i dvoustranná, jednostupňová i vícešupňová. Velitelská cvičení můžeme řídit plynule nebo s operačními skoky. (Tato forma cvičení nachází v současné době větší uplatnění zejména na taktickém stupni.)

Válečné hry jsou mezistupněm mezi štábními nácviky a VŠC. Probíhají zpravidla na mapách s řešením situace na území nepřítele. Jejich cílem je prohloubit znalosti generálů a důstojníků teorie vojenství a jejich schopnost aplikovat je v konkrétní situaci. Zvláštností je to, že v průběhu dne se řeší jedna situace bez jejího „narůstání“. Tzn., že operační čas zůstává k době vydání situace. Těžiště klademe na zpracování grafické a písemné dokumentace, přípravu podrobných propočtů, kalkulací, přijímání rozhodnutí a opatření k všestrannému zabezpečení. Charakteristické pro tento druh cvičení jsou potom „doklady“ nebo „výzvy“ řídícímu cvičení a jeho pomocníkům. Doba trvání může být 1—2 dny a připravené situace na sebe nemusí navazovat. Tato forma se v současnosti nahrazuje na operačních cvičeních VŠC na mapách a není uvedena jako jedna z forem ani v předpisu SM-oper-2. Přitom zejména na školách a u vyšších štábů je to forma, která v celém systému přípravy generálů a důstojníků má své místo.

Velitelsko-štábní cvičení navazují na štábní a velitelská cvičení a mají za cíl především ověřit a prohloubit teoretické znalosti operačního umění a taktiky, prohloubit sladěnost štábů a schopnosti v zabezpečení nepřetržitěho velení a všestranném zabezpečení operace a boje. Na VŠC je zařazován jako cvičící daný velitel, a proto tento druh cvičení řídí zásadně nadřízený velitel. Mohou být jednostranná i dvoustranná, jednostupňová i vícešupňová. VŠC se zpravidla organizuje v terénu se spojovacími a zabezpečovacími jednotkami a řídí se bez operačních skoků.

Zkušenosti ukazují, že VŠC jsou efektivnější, probíhají-li v terénu se spojovacími prostředky a zabezpečovacími vojsky. Kromě toho je i účelné v závislosti na učebních cílech, podle rozhodnutí řídícího cvičení, vyvést částečně i vojska a týly. V takovém případě je umožněno při relativně malém počtu vyvedených sil a prostředků procvičit velení současně na několika stupních a reálně prověřit správnost přijatých rozhodnutí velitelů a přesnost operačně taktických propočtů.

V některých případech mohou VŠC probíhat na mapách i na cvičném velitelském stanovišti. Kladem těchto cvičení je to, že mohou být v jakémkoli prostoru válčiště a umožňují hlouběji se seznámit s válčištěm i na území předpokládaného nepřítele a stavem jeho budování.

Zkušenosti potvrzují, že dvoustranná cvičení jsou náročnější a pro cvičící i zajímavější a poučnější. Přitom je ovšem třeba vzít v úvahu, že řízení těchto cvičení je velmi náročné. Měli by je řídit vysoce připravení a schopní velitelé (důstojníci).

VŠC plánovaná mohou začínat nácvikem bojové pohotovosti a mobilizační rozehrů. Neplánovaná VŠC v kalendářním plánu mohou začínat i jejich proověřkou při stanovení omezených cílů. VŠC mohou trvat 3—5 dní a na vyšších stupních i déle.

Jsou značně náročná na přípravu a řízení zejména na operačních stupních. Proto se na pomoc řídicímu cvičení vytváří potřebný aparát, který se skládá ze zástupců ŘC, skupiny roze hry, skupiny roze hry jaderných zbraní, skupiny imitace, skupiny rozboru, určí se pomocníci ŘC u podřízených vojsk apod. Rozsah aparátu, stanovení skupin a jejich složení apod. jsou dány a musí vycházet z cílů a rozsahu VŠC.

Frontová (armádní) velitelsko-štabní cvičení v terénu s pojítky a značkovacími vojsky jsou nejvyšší formou prověrky i přípravy velitelů, štábů a vojsk. Jejich podstatou je komplexnost za účasti zpravidla značného počtu štábů a vojsk. Jejich cílem je prověřit připravenost armády k vedení soudobých operací a boje. Organizují se na vlastním nebo spojeneckém území. Zpravidla se jich účastní pozvaní straničtí, státní, političtí a vojenští činitelé. Organizují se politické i kulturní akce na veřejnosti a prohlubují se vzájemné vztahy mezi armádou a civilním obyvatelstvem.

V posledních letech probíhají v rámci společné přípravy armád členských států Varšavské smlouvy za řízení Štábu spojených ozbrojených sil nebo ministrů obrany operačně strategická VŠC. Na těchto cvičeních cvičí nejen štáby, ale i vojska. V rámci operační situace pak vojska procvičují některé učební úkoly, které mají prověřit vycvičenost vojsk.

Na taktickém i operačním stupni jsou vyvrcholením přípravy generálů, důstojníků, štábů a vojsk **cvičení s vojsky**, která nejvíce přibližují přípravu skutečnému boji. Mohou být jednostranná se značkováním nepřítelem, nebo dvoustranná.

Dvoustranná cvičení se zpravidla připravují tak, že obě strany cvičí podle zásad a organizace vlastních vojsk. To by měla být ovšem forma používaná při cvičeních především s vojsky a i v tomto případě je třeba dvoustranná a jednostranná cvičení střídát. To proto, aby se velitelé a štáby zdokonalovali ve vedení bojové činnosti s předpokládaným nepřítelem.

Při jednostranných cvičeních můžeme vytvořit skupinu (štáb), která se rozhoduje za nepřítele podle jeho zásad. Poslední zkušenosti ukazují (DUKLA 82), že na operačním stupni můžeme organizovat i dvoustranná VŠC, ve kterých stanovená strana cvičí podle zásad a organizace předpokládaného nepřítele.

Kromě popsaných forem můžeme organizovat ještě další. Např. **ukázky**, které slouží k poznání nové vojenské techniky a k prohloubení dosavadních znalostí o ní. Je výhodné organizovat ukázky v terénu, kde je technika v pohybu, a umožnit i všem účastníkům praktickou práci s ní. Kromě toho mohou sloužit i k ujasnění jiných učebních úkolů.

Dále **zkušební cvičení**, která se konají v souladu s úkoly vědecké práce. Jejich cílem je ověřit teoretické závěry získané ve vojenskovědecké práci, nové formy boje, možnosti, účelnost a nové způsoby využití techniky, organizace vojsk, metody práce apod. Organizují se za podmínek maximálně blízkých skutečnému boji. Zkušební cvičení není vhodné spojovat s ukázkovými.

Operační příprava generálů, důstojníků vyšších štábů v naší armádě má své nezastupitelné místo v celém komplexu bojové a politické přípravy. Jak ukazují zkušenosti, poznatky a soudobá praxe ne zcela vyčerpává všechny možnosti. Ty spočívají jednak ve využívání dalších forem přípravy zejména z hlediska specializace, stupně velení apod., jednak v kombinaci uvedených způsobů a metod.

Každá z metod a forem přípravy má své zvláštnosti. Vždy bude ovšem nutné zvážit především tu okolnost, aby nebyla narušena metodologie, poučnost, posloupnost, efektivnost apod.

Pro další zkvalitnění operační přípravy generálů a důstojníků je vhodné:

- zabezpečit na všech velitelských stupních větší perspektivnost a cílevědomost přípravy, jejího hodnocení a vlivu na další průběh služby vojáka z povolání,

- na jednotlivých stupních, pro jednotlivé specializace stanovit „minimum“ znalostí o nepříteli i vlastních vojscích (co konkrétně znát, o čem být informován atd.),

- odstranit jakoukoliv „nárazovost“ a „šturmování“ v operační přípravě zejména před plánovaným cvičením, více zainteresovat podřízené v péči o jejich všestranný růst osobním příkladem nadřízených,

- hledat a uplatňovat nové, efektivnější formy a metody přípravy generálů, důstojníků a štábů, více využívat postgraduálního studia i různých krátkodobých kursů na školách i internátního způsobu u vojsk, větší pozornost věnovat budování výcvikové a učební základny pro jejich přípravu,

- aby operační přípravu vedli přímí nadřízení a nejlepší odborníci a metodici,

- zvýšit nároky při výběru učitelů pro vojenské školy (více zkušeností).

Nezbytným projevem vědeckotechnické revoluce v podmínkách ozbrojených sil je mimo jiné neustálý požadavek zvyšování teoretických znalostí a praktických zkušeností z oblasti vojenského umění, v důkladném osvojení si soudobé bojové techniky a umění řídit vojska.

Proto rozhodujícím úkolem generálů, důstojníků a štábů v současné době je jejich dokonalá a efektivní příprava. Z těchto pohledů musíme proto na všech velitelských stupních vžité metody a formy neustále zkvalitňovat, hledat nové, efektivnější, aby společně s celým systémem vojenského školství odpovídaly soudobým požadavkům.

MÍSTO A ÚLOHA ZÁMYSLU V METODICE PRÁCE VELITELE A ŠTÁBU DIVIZE

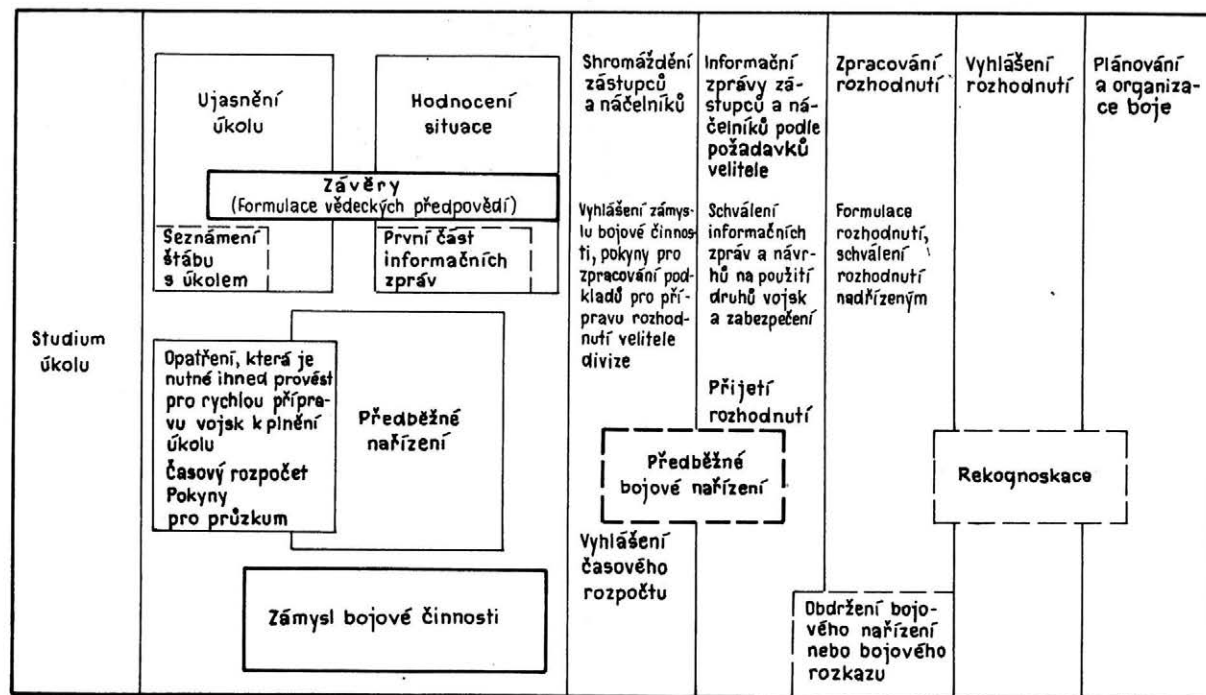
Příprava rozhodnutí velitele divize v boji je spojena s nepřetržitým zdokonalováním a uplatňováním principů i metod poznání. Nejvíce se tyto principy a metody aktivizují v procesu ujasňování úkolu a hodnocení situace, tj. v období usilovné práce s informacemi, při tvůrčím předvídání a rozhodování. Uplatňování metod vojensko-vědeckého poznání je intenzivní i v průběhu boje, ve kterém dochází ke konkrétnímu poznání vývoje situace a tím k průběžnému upřesňování přijatého rozhodnutí.

Povinnosti velitele při rozhodování uvádí přesně Vševojsk-1-1, čl. 51. Vzhledem k tomu, že splnění požadavků kladených na velení v soudobém boji v duchu Polního řádu ČSLA záleží především na stupni připravenosti a organizátorské schopnosti velitele a štábu divize (protože se přímo podílí na řízení vojsk při přípravě a v průběhu boje), jsou pro vysoce účelné plnění jejich funkčních povinností zpracovány metodiky práce. Podle jejich obsahu každý příslušník štábu plní v procesu velení úkoly, které vyplývají z jeho funkčních povinností a z pokynů velitele nebo náčelníka štábu. Rozhodující osobností při realizaci požadavků na velení je velitel divize. Polní řád ČSLA mu jednoznačně stanoví povinnosti i závazný metodický postup pro velení vojskům. Oper-2-1 pak stanoví všeobecné zásady pro práci štábu a jeho funkcionářů k zabezpečení velení v poli.

Požadavky na velení charakterizují kvalitativní stav velení a odpovídají na otázku, jaké musí být velení, aby odpovídalo charakteru boje a zabezpečilo jeho úspěch. Půjde o objektivnost, nepřetržitost, odolnost, pevnost, operativnost a pružnost velení.

Skloubení práce velitele a štábu divize co do obsahu, metod a času na základně funkčních povinností je základním požadavkem na sladěnou činnost ve velení vojskům. Proto má každá divize zpracovanou metodiku práce velitele a štábu, která má tento požadavek naplňovat.

Metodika práce vychází z obecných povinností funkcionářů a metodických postupů práce stanovených řády a předpisy a ze stupně připravenosti lidí. Proto nemůže platit nějaká obecná metodika pro práci velitele a štábu v poli. Také žádný řád a předpis ji neobsahuje. Každý štáb si ji zpracovává podle konkrétních podmínek. Přijatá metodika se navíc soustavně upravuje na základě získaných zkušeností z přípravy velitelů a štábů a také ze cvičení. Proto také podrobnost metodiky práce odpovídá dosaženému stupni připravenosti a sladěnosti daného štábu divize. Tato metodika práce je tedy souhrn pracovních způsobů v práci štábu divize. Zahrnuje konkrétně stanovenou činnost velitele a příslušníků štábu v dané situaci. Časové údaje jsou orientační a vyznačují úpravu podle časového rozpočtu, ke kterému se

Obr. 1

dochází zpravidla po ujasnění úkolu. Obecná metodika přijetí rozhodnutí velitele divize — viz obr. 1.

V metodice dochází k tvůrčímu „naplňování“ celé řady metod při velení vojskům. V souladu s procesem přípravy rozhodnutí a organizací boje můžeme metody dělit na metody **přímého působení**, tj. metody morálního, právního a organizačního působení, a **realizační metody** organizace boje těsně spojené s poznávací činností velitele a štábu, tj. metody

- sběru, zobrazení a analýzy informací,
- vědeckého předvídání,
- ujasnění úkolu,
- hodnocení situace,
- přípravy rozhodnutí,
- plánování,
- doručení úkolu podřízeným,
- organizace součinnosti, rekognoskace a zabezpečení bojové činnosti vojsk,
- organizace velení a praktické činnosti velitele i štábu v boji.

Stejně jako metoda ujasnění úkolu je závažná i metoda hodnocení situace. Hodnocení situace je totiž nejdůležitější částí práce velitele divize při přípravě nebo upřesňování rozhodnutí. Spočívá ve studiu a analýze situace, v přijetí závazných opatření k využití příznivých podmínek a k zesílení nepříznivých příčin, které působí na plnění bojového úkolu.

Z kvalitativního hlediska můžeme na základě metodologie vojenskovo-vědeckého poznání soudobého vševojskového boje stanovit **metodu ujasnění úkolu**, která vytváří podmínky pro přípravu

- hrubého časového rozpočtu přípravy a organizace boje,
- pokynů pro práci štábu při přípravě rozhodnutí, plánování a organizace boje,
- předběžného nařízení, které v základní podobě poskytuje orientační informaci podřízených štábů a vojsk o nadcházející bojové činnosti,
- první části informačních zpráv zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk a služeb velitelů divize,
- tvorby myšlenkového modelu nadcházející bojové činnosti,
- vševojskových norem z hlediska jejich uplatnění a aplikace ve zpracovávaném rozhodnutí velitele,
- závěrů a vědeckých předpovědí, které vstupují do hodnocení situace a formulování jednotlivých bodů rozhodnutí,
- metodiky práce velitele a štábu divize v poli po stránce úpravy funkčních návazností a časového rozpočtu přípravy rozhodnutí i přípravy boje.

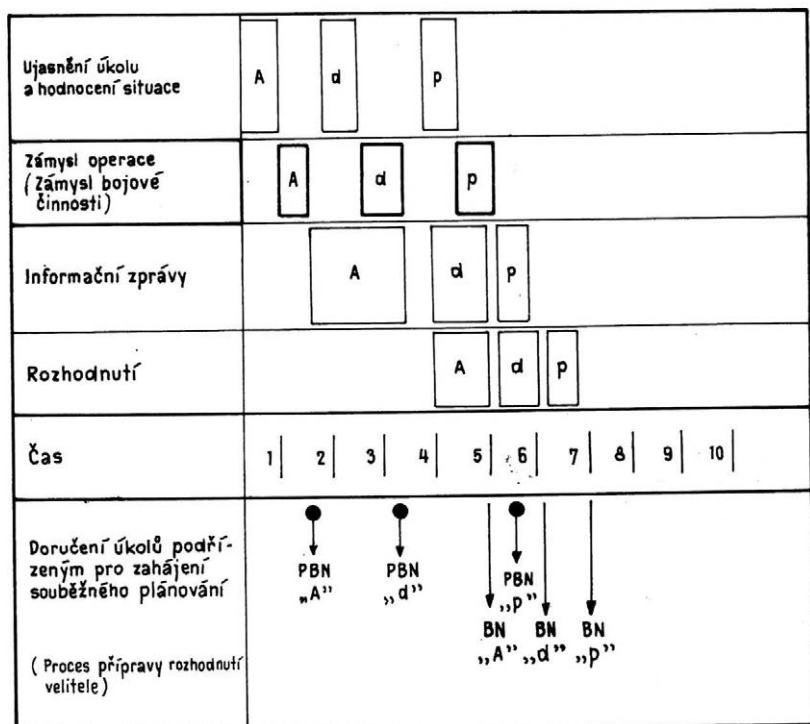
Metoda ujasnění situace je komplexnější, vychází ze zpracovaných údajů, taktických propočtů nebo kalkulací přípravných k ujasnění úkolu a dovoluje

- přednést informační zprávy veliteli divize některým příslušníkům štábu,
- připravit potřebné taktické propočty k podpoře odůvodněného rozhodnutí velitele,
- stanovit v pokynech velitele (náčelníka štábu nebo náčelníka operační skupiny) úkoly pro práci příslušníků štábu divize,
- výběr a přípravu dokumentů, které mají být doručeny podřízeným štábům nebo nadřízenému,
- zpracovat komplexní závěry (vědecké předpovědi), které vstupují postupně do jednotlivých bodů rozhodnutí velitele a ostatních bojových dokumentů,
- formulovat „Zámysl bojové činnosti“ jako základní podklad pro práci vševojskového štábu, zástupců velitele, náčelníků druhů vojsk a služeb,
- upřesnit časový rozpočet na základě hodnocené situace,
- upravit metodiku práce velitele a štábu divize v poli, abychom dosáhli potřebné **stability** činnosti a **neměnnosti** zpracovávaných dokumentů a podkladů pro realizaci metody souběžného plánování.

Období, ve kterém dochází k uplatňování metody ujasnění úkolu a metody hodnocení situace, **nevytváří** podmínky pro výrazné oddělení obou metod. Naopak se tyto základní metody vzájemně doplňují a překrývají. Některá opatření se plní často souběžně s cílem využít co neefektivněji pracovní kapacity štábu divize a získat čas. **V tomto období dochází k přípravě** Zámyslu bojové činnosti. Teoretické i praktické zkušenosti z práce velitelů a štábů divizí ukazují, že toto období je jedním z nejnáročnějších v celém procesu přípravy rozhodnutí a organizace boje. Musí vytvořit předpoklady k organizované, metodické a efektivní práci velitele, zástupců velitele, vševojskového štábu, náčelníků druhů vojsk a služeb při souběžném plánování s podřízenými štáby pluků a jednotek.

Metodu souběžného plánování vševojskové divize viz obr. 2. Tato metoda ve srovnání s postupným plánováním nebo s plánováním předem zkracuje čas potřebný pro přijetí rozhodnutí, doručení úkolů podřízeným, plánování, organizaci a všestranné zabezpečení boje.

Zámysl bojové činnosti se přesně formuluje za přímého řízení velitele divize, protože tato činnost je rozhodující pro za-

Poznámka: „A” - armáda „PBN” - předběžné bojové nařízení
 „d” - divize „BN” - bojové nařízení
 „p” - pluk

Obr. 2

bezpečení cílevědomé práce štábu a souběžného plánování. **Vyžaduje stabilitu přijatých závěrů a vědeckých předpokladů.** Má také přímý vliv na přijetí odůvodněného rozhodnutí velitele.

Zámysl bojové činnosti je teoreticky i prakticky **základem rozhodnutí.** Jeho obsahem proto v útočném boji musí být

- směr hlavního úderu (úseku průlomu),
- pořadí ničení nepřítele, způsob jeho jaderného a palebného ničení,
- bojová sestava,
- způsob manévru.

Obsah zámyslu bojové činnosti nemůžeme formulovat bez

- taktických propočtů zaujetí výchozího prostoru, vyvedení a pochodu vojsk na čáru přechodu ke zteči,
- propočtů, kalkulací a opatření pro průlom a boj v hloubce obrany nepřítele ve shodě s úkolem nadřízeného,
- stanovení způsobu plnění bojových úkolů divize (BÚ, DÚ a ÚD),
- promyšlené a všestranně propočtené organizace velení,
- stanovení způsobu součinnosti,
- počátečního formulování bojových úkolů podřízeným,

— opatření k všestrannému zabezpečení bojové činnosti vojsk,

— návaznosti bojové činnosti divize na úkoly sousedů apod.

Zámysl bojové činnosti při vyhlášení štábu divize po ujasnění a hodnocení situace nemusí být stejně formulován jako zámysl, který tvoří první bod rozhodnutí velitele. Bude zpravidla širší, bude mít větší rozsah a bude podkladem pro zpracování předběžného bojového nařízení. Uprávená činnost štábu divize při plánování boje. Jeho základní a podstatná část se objeví v bojovém rozkaze a ostatních dokumentech.

Kvalita zámyslu bojové činnosti závisí především na výsledcích taktických propočtů možností divize, které umožňují stanovit potřebu sil a prostředků ke splnění uloženého úkolu a možnosti sil a prostředků daného uskupení vojsk v boji divize. Výsledek propočtu bojových možností řeší údernou sílu, palebnou sílu a manévr divize v boji. Je založen na srovnání potřeby a možnosti při hodnocení situace a na neustálém srovnávání možností obou bojujících stran.

Propočet jednotlivých ukazatelů bojových možností z hlediska metodiky práce velitele a štábu v poli a formulace zámyslu bojové činnosti se zahajuje již po obdržení bojového úkolu od nařízeného.

V útoku jsou to zpravidla

— propočet uskupení nepřítele, kterého může divize za útoku zničit,

— propočet šířky útočného pásma,

— stanovení šířky úseku průlomu divize,

— stanovení hloubky bojového úkolu divize,

— propočty poměru sil a hustot v útočném pásmu divize,

— propočet tempa útoku a času na splnění bojového úkolu,

— sestavení závěrů (vědeckých předpokladů) z bojových možností divize pro postupné zpracování zámyslu bojové činnosti a jednotlivých částí rozhodnutí velitele.

Metodika práce velitele a štábu divize v poli vytváří podmínky pro postupné plnění úkolů spojených s procesem přípravy rozhodnutí a organizace boje.

Rozhodující význam pro činnost štábu divize má obsah zámyslu bojové činnosti. Jeho přesnost, odůvodněnost, obsáhlost a neměnnost tvoří základ přípravy předběžného bojového nařízení, které umožňuje realizaci metody souběžného plánování úkolu podřízenými štáby. Kvalita zámyslu bojové činnosti závisí především na výsledcích taktických propočtů bojových možností. Tyto ovlivňují přijetí zdůvodněného rozhodnutí velitele.

K HODNOCENÍ BOJESCHOPNOSTI SVAZKŮ A ÚTVARŮ

Plukovník Ing. František Skopec v čísle 5/1981 podrobně rozebral výpočet ztrát u svazků a útvarů k hodnocení jejich bojeschopnosti po jaderných úderech.

Zkušenosti ze cvičení vedou k závěru, že se velmi málo používá pomůcek k určování ztrát způsobených klasickými zbraněmi. Nebere se též v úvahu, zda je svazek v prvním sledu na směr hlavního úderu nebo v druhém sledu. K odstranění těchto nedostatků je v „Metodice práce a povinnosti ředitelství cvičení, rozhodčí služby při rozehrě situací, ztrát a způsob bojeschopnosti jednotek a svazků po jaderných úderech“ příloha 2 — tabulka, která udává ztráty způsobené klasickými zbraněmi.

Příští možná válka bude s největší pravděpodobností vedena s použitím raketových jaderných zbraní. Přesto nemůžeme opomíjet požadavky přípravy bojové činnosti vedené bez použití jaderných zbraní a ostatních prostředků hromadného ničení. Jak dokazuje doktrína „pružné reakce“ států NATO a také lokální války imperia- listických států v Asii, je pravděpodobné, že za určitých podmínek může válka začít a po určitou dobu probíhat jen s použitím klasických prostředků ničení. Kromě toho můžeme počítat s tím, že i v rámci raketové jaderné války povedou válčící strany na druhořadých operačních a taktických směrech bojovou činnost rovněž s použitím klasických prostředků ničení.

Bezjaderná válka bude od začátku vedena pouze klasickými prostředky ničení. Z hlediska času může být mnohem delší

než s použitím jaderných zbraní. Ekonomika silnějších států nebude tak narušena jako při použití jaderných zbraní a může obnovovat a doplňovat ztráty techniky a výzbroje.

Úspěšné vedení útočné operace s použitím klasických prostředků ničení bude do značné míry záviset na vybojování nadvlády ve vzduchu a na značné převaze sil a prostředků na stanovených směrech, zvláště dělostřelectva a tanků. Ve všech případech základem ničení bude především použití palebných prostředků a úderné síly vojsk, soustředění sil a prostředků na zvolených směrech úderů, ničení palbou dělostřelectva a údery letectva a rychlá činnost tankových a motostřeleckých vojsk (zvláště OMS) v kombinaci s činností vzdušných výsadků.

Protože možnosti klasických prostředků jsou co do dosahu i účinnosti omezené, změní se i způsob plnění úkolů. Tak např. dosah klasických palebných prostředků vševojskového svazku USA nebo NSR nepřesahuje taktický rámec bojových sestav našich msd nebo td. Ničivé působení do hloubky sestav je možné jen s použitím letectva, raket s tříštivotrnavou náloží, působením výsadků apod. Cíle a objekty ve větší hloubce budou proto relativně bezpečnější a budou mít zpravidla i menší ztráty. Zvláštnosti klasické bojové činnosti vyplývají především z nesrovnatelně nižších ničivých účinků klasických zbraní. Bude to mít za následek nižší tempo útoku, složitost zejména průlomu, nižší ztráty vojsk apod.

Vzniklé ztráty při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní budeme počítávat průběžně s hlášením bojových situací (při cvičení s rozehrů). Zatímco předpověď ztrát při použití jaderných zbraní je rozhodující pro přijetí rozhodnutí, pak předpověď ztrát při vedení boje bez použití jaderných zbraní se uplatní hlavně při cvičení (jeho přípravě) a při plánování variant rozhodnutí a jejich optimalizaci. Ve skutečné situaci však význam těchto výpočtů je malý.

V rozhodovacích a plánovacích procesech, zejména v průběhu boje a operace (cvičení), je velmi často nutné vyhodnotit stupeň bojeschopnosti na základě předpokládaných ztrát. Při hodnocení vycházíme z toho, o kolik byla snížena bojeschopnost v porovnání s původním stavem, neboli kolik ztrát jsme utrpěli v důsledku bojové činnosti nepřítele.

Pro řešení prognostických ztrát můžeme s výhodou použít počítač typu ADT, který mají operační štáby. K výpočtům můžeme využít souboru zpracovaných operačně taktických úloh ALEX při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní.

Rozehra konkrétních ztrát u jednotlivých štábů a vojsk na cvičeních probíhá vždy v souladu s celkovým zámyslem roze hry vševojskové situace na dané období a reaguje na rozhodování cvičících velitelů a štábů. Rozehra ztrát u vlastních vojsk musí odpovídat i zámyslu bojové činnosti nepřítele. Např. na směr úderu nepřítele s převahou sil a prostředků budou ztráty vlastních vojsk vyšší než na vedlejším směru jeho činnosti.

Velikost ztrát se tedy všeobecně používá jako ukazatel stupně zničení. Ze stupně zničení posuzujeme zpětně i stupeň bojeschopnosti. Kritickým mezníkem velikosti ztrát je dosažení takového stupně zničení, při kterém se ztrácí schopnost klást nepříteli organizovaný odpor. Ke stanovení číselného vyjádření kritického mezníku velikosti ztrát využíváme zkušenosti z minulých válek. Za Velké vlastenecké války SSSR se divize, která utrpěla více než 50 procent ztrát původního stavu, považovala za neschopnou boje a při ztrátách více než 75 % za zcela zničenou. Na základě výzkumu jednotlivých bojů za druhé světové války jednotky, útvary a svazky pozemních sil přerušovaly ztec již při 20 až 40% ztrátách a ztrácely v obraně odolnost při ztrátách 50–60 % (v porovnání s původním stavem). Zkušenosti Sovětské armády z minulé války však rovněž přesvědčivě ukazují, že je možné pokračovat v aktivní útočné činnosti i při větších ztrá-

tách (více než 40 %) v podmínkách nevýrazné převahy.

Všechny takto vyjádřené ztráty se vzta-hují na početní stavy vojsk, tj. osoby bez ohledu na organizační začlenění. Logicky se vyvozuje, že současně bude ve stejné výši zničena i bojová technika (buď přímo zničena, nebo nebude bojeschopná v důsledku zničení obsluhy).

Při vedení boje bez použití jaderných zbraní můžeme tedy plně aplikovat zkušenosti z Velké vlastenecké války. Při ztrátách více než 50 % hodnot nebude divize jako celek bojeschopná. Bojová činnost zbylých částí nebude organizovaná řzena a tyto části jsou schopny pouze na jednotlivých úsecích plnit dočasně dílčí úkoly. Převyšší-li ztráty 75 %, je divize zničena. Nemí schopná klást nepříteli organizovaný odpor.

Bojeschopnost základní bojové jednotky (% ztrát živé síly) stanovíme podle schválené Metodiky GS/OS takto:

- do 30 % ztrát živé síly — jednotka je bojeschopná,
- do 50 % ztrát živé síly — jednotka má narušenou bojeschopnost,
- nad 50 % ztrát živé síly — jednotka ztrácí bojeschopnost.

Metoda hodnocení stavu bojeschopnosti na základě ztrát živé síly, s přihlédnutím k dříve uvedeným předpokladům, je pro soudobé podmínky zcela reálná. Její přijetí a aplikace ovlivní plánování na operačních stupních.

V současné době je nutné zpracovat velké množství informací, které je třeba doložit různými propočty. Kalkulace a výpočty jsou nezbytné pro správné posouzení situace, pro přesné stanovení bojových možností sil a prostředků, efektivní použití konkrétních druhů zbraní, pro zpracování zámyslu a předávání výsledků bojové činnosti vlastních vojsk a pro přijetí optimálního rozhodnutí, včetně organizace všestranného zabezpečení. Proto musíme v některých případech uplatnit matematickou metodu, která bere v úvahu faktory neurčitosti, nahodilosti a pravděpodobnostní charakter procesu bojové činnosti (např. při výpočtu ztrát, poměru sil, v rozhodovacích procesech apod.).

V praktické činnosti štábů při předvádění ztrát jde v podstatě o empirické a mnohdy subjektivní názory odborníků, kteří zpravidla nepřihlížejí k použití nových technických prostředků, k novým poznatkům vědy, k zavedení nových zbraní a zbraňových systémů a z toho vyplývajícího způsobu vedení bojové činnosti. Značným nedostatkem je to, že nepostihují vždy a v potřebné míře:

- skutečnou dynamiku boje,
- druh bojové činnosti,
- poměry sil na jednotlivých směrech,
- nasycenost bojových prostředků u jednotlivých útvarů a svazků,
- vliv terénu na výši ztrát (např. při boji v horách, při násilném přechodu vodních toků apod.),
- stupeň budování obrany,
- aktivitu a intenzitu činnosti prostředků ničení na jednotlivé cíle v operační hloubce.

Ztráty se „odpisují“ ve stejných procentuálních hodnotách u všech druhů bojové techniky i u osob, a to bez ohledu na druh bojové činnosti svazku. Z uvedených důvodů tato nepoužívanější metoda odpisu ztrát není objektivní.

K odstranění těchto „subjektivních odhodů“ byla sestavena operačně taktická úloha pro polní štáb, která respektuje především požadavky štábní praxe. Tato úloha nenaruší dosavadní metodiku práce štábu a též nevyžaduje složité vstupní data.

Základním východiskem řešení úlohy je empirie o ztrátách způsobených v bojích a operacích druhé světové války s přihlédnutím k některým novým poznatkům z vedení ozbrojeného zápasu z posledních let. Dále jsou to analytické závěry o faktorech, které ovlivňují výši ztrát, jejich kvantifikaci a stanovení závislosti na soudobém boji a operaci.

Při řešení problematiky hodnocení ztrát jsme brali v úvahu nejnovější dostupné údaje a poznatky publikované v naší armádě, v sovětských pramenech i některé poznatky a názory západních armád.

Ztráty vypočítáme při zajištění objektivních výsledků, přičemž bereme v úvahu činnost bojových stran. V úvahu jsme brali zejména tyto faktory, které ovlivňují ztráty: čas, druh bojové činnosti, poměr sil a terénní podmínky.

Základní procento ztrát vychází ze zobrazení zkušeností druhé světové války. Pro stupeň divize při vedení obranných bojů uvažujeme hodnotu ztrát 3–4 % za den. Vycházíme z toho, že intenzivní bojová činnost probíhá většinou 10–12 hodin. Z toho odvodujeme ztráty za 1 hodinu = 0,3 procenta. Při pronásledování nepřítele po prolomení obrany průměrné denní ztráty útočících vojsk klesají a ustupujících stoupají. Základní normy ztrát jsou určeny pro poměr 3:1. Ztráty jsou však (jak jsem již uvedl) závislé na charakteru a pevnosti obrany nepřítele a terénních podmínkách, což je v analogickém sovětském projektu vyjádřeno příslušnými koeficienty.

Přístup k počítání ztrát v sovětském projektu znamená určité zkvalitnění pouhého

empirického odhadu používaného v současné praxi štábu. Tento projekt je však založen pouze na zkušenostech z druhé světové války a nebere v úvahu nové zbraně (např. PTRS) a změněné účinky a zvýšenou efektivnost klasických prostředků ničení. Nedají se též vyčíslit ztráty samostatně (bez řešení úlohy, tempa atd.). Projekt ale uvažuje kvalitativní poměr sil, což podstatně ovlivňuje objektivnost výpočtu oproti případům, kdy se uvažuje prostý (početní) poměr sil.

Ze sovětského projektu 0103 jsme při řešení naší úlohy využili některé přístupy a část upraveného matematického aparátu pro výpočet ztrát. Reálnou předpověď ztrát můžeme řešit výhradně matematickou metodou, ve které vezmeme v úvahu i proměnlivé faktory ovlivňující výši ztrát, a to ty, které můžeme objektivně posoudit a které nebudou negativně ovlivňovat realnost matematického řešení. Jsou to — druh bojové činnosti, kvalitativní poměr sil, čas, roční období a terén.

Řešení strojového výpočtu pravděpodobných ztrát vlastních vojsk je založeno (kromě jiného) na normativních ztrátách pro vybrané druhy bojové činnosti za určitých bojových podmínek. Přitom procento ztrát v jednotlivých druzích bojové techniky je rozdílné. Při stanovení hodnot normativních ztrát vycházíme ze všech dostupných materiálů, které hodnotí zkušenosti druhé světové války i válek vedených po roce 1945. Přibližíme i k zavedení nových zbraní a zbraňových systémů a z toho vyplývajícího nového způsobu vedení bojové činnosti.

Normativní ztráty upravujeme podle matematického řešení úlohy v závislosti na skutečných podmínkách operace, kromě jiného i příslušnými koeficienty odpovídajícími daným podmínkám.

Ztráty prostředků jaderného napadení umístěných v operační hloubce, svazků a útvarů v prostorech rozmístění a na přesunech (kromě nebojových ztrát) počítáme v závislosti na skutečné činnosti vlastních prostředků ničení, tzn. na činnosti vlastního letectva a rozehry RC a RS.

Z nedostatečné teoretické rozpracovanosti vyplývá, že navrhované řešení je založeno na empirii a z části na záměru postihnout při výpočtu ztrát maximum faktorů, které ovlivňují jejich úroveň.

Podstata zjednodušeného matematického řešení spočívá na existenci procentuálních normativních ztrát svazku (útvary) po jednotlivých druzích bojové techniky v závislosti na druhu bojové činnosti. Tyto výchozí normy pak upravujeme pomocí matematických vzorců v závislosti na dalších

kvantifikovatelných faktorech, které ovlivňují výši ztrát.

Matematické řešení znamená (přes značnou jednoduchost a experimentální charakter) pozitivní krok k objektivnosti hodnocení nepřítelů. Úroveň objektivnosti, hloubka a podrobnost řešení úlohy odpovídají reálným možnostem především z hlediska včasného dodání potřebných vstupních informací o vlastních vojácích a podmínkách bojové činnosti na výpočetní středisko. K zajištění výpočtu nejsou požadovány takové informace, které by nemohl mít uživatel k dispozici.

Důležitý je i požadavek na jednoduchost vstupních informací při zachování potřebné míry podrobnosti. Nemůžeme např. hodnotit obranu nepřítelů z hlediska všech faktorů, jako je stupeň budování, organizace palby a velení apod. Rovněž tak není reálné požadovat, aby druh bojové činnosti byl klasifikován v celé šíři své variability, navíc i s odpovídajícími kvantitativními ukazateli.

Z hlediska potřeb a možností uživatele byla stanovena určitá zjednodušení a omezení. Ztráty počítáme u osob a pouze u té bojové techniky, která se požaduje pro výpočet poměru sil. Přitom jsou vyčleněny jednotlivé druhy zbraní po typech nebo rážích tak, jak jsou uvedeny v bázi dat komplexu operačně taktických úloh ALEX.

Za ztráty považujeme u osob — nenávratné ztráty a zdravotnické ztráty, které znamenají vyřazení z boje na delší dobu než 24 hodin. U bojové techniky a zbraní — nenávratné ztráty a prostředky, které vyžadují generální a střední opravu (GO, SO).

Ztráty počítáme pouze u pozemního vojska, a to na stupni divize a samostatného útvaru (samostatné brigády, frontových prostředků apod.). U raketových prostředků budeme ztráty počítat pouze na základě úderů letectva nepřítelů a rozehry ŘC a RS. Výpočet ztrát letectva není do řešení úlohy zahrnut, protože nemůžeme bez značného množství přesných vstupních informací strojové výpočty realizovat.

K ŘÍZENÍ PRŮZKUMU

Nároky na zvyšování úrovně centralizovaného, pružného a nepřetržitého řízení průzkumu, shromažďování a vyhodnocování informací o činnosti nepřítele se stále stupňují. Proto hledáme cesty, jak co nejlépe zajistit tento úkol. Jedním z praktických závěrů pro rozvoj této oblasti je postupná výstavba míst řízení zpravodajských náčelníků různých stupňů. V uplynulých letech jsme na cvičeních vyzkoušeli různé varianty organizace a činnosti místa řízení náčelníka zpravodajského oddělení vševojskové armády.

Z hlediska organizace, uspořádání, funkce a činnosti má místo řízení náčelníka ZO armády plnit tyto funkce:

- centralizované shromažďování všech zpráv o nepříteli (od prostředků průzkumu armády) a jejich nepřetržitě zpracovávání,
- odposlech zpráv vzdušného průzkumu a nejdůležitějších orgánů speciálního průzkumu,

- zabezpečení předání bojových úkolů pro průzkum podle bojového nařízení náčelníka ZO všem podřízeným a vést souhrnný přehled o silách a prostředcích průzkumu v pásmu armády s důrazem na stav plnění bojového úkolu jednotlivými druhy průzkumu,

- zabezpečení nepřetržitého autonomního spojení se všemi podřízenými, nadřízenými a sousedy.

Ke splnění těchto požadavků jsou v organizaci místa řízení vytvořeny patřičné orgány, a to skupina shromažďování a vyhodnocování zpráv (SPVI) a spojovací rota.

Hlavním obsahem práce a funkční náplní skupiny shromažďování a vyhodnocování zpráv je především centralizované shromažďování, evidování a prvotní vyhodnocování všech zpráv o nepříteli:

- shromažďování zpráv spočívá v organizačním zajištění včasného převzetí zpráv od koncových stupňů využívaných spojovacích prostředků (rádiová stanice, přijímač, šifrový orgán, telefon apod.),

- evidování zpráv spočívá v písemném zápise a podchycení všech zpráv na různých formulářích či evidenčních listech a zakreslení na výkazovou mapu,

- vyhodnocení každé zprávy se závěrem jak s ní pracovat (podle obsahu, důležitosti, času apod.) a s údajem o skutečné manipulaci se zprávou (předána komu, kdy, s paraťou odpovědného orgánu),

- předávání hlášení náčelníkoví ZO armády a místu řízení NZS frontu.

Dále je to předávání průzkumných úkolů zpravodajským náčelníkům svazků a velitelům průzkumných útvarů.

Nakonec je to vedení souhrnného situačního přehledu o silách a prostředcích průzkumu v pásmu armády a trvalé hodnocení toho, jak jednotlivé druhy průzkumu plní bojová nařízení náčelníka ZO armády. Osvědčilo se vedení jedné pracovní mapy se zákresem reálné situace všech zasazených sil a prostředků průzkumu.

Na tomto pracovišti jsou všechna Bojová nařízení náčelníka ZO a samostatný záznamník k evidenci všech úkolů a pokynů předaných podřízeným.

K zabezpečení kvalitního plnění stanovené pracovní náplně je třeba mít zpracovanou podrobnou metodiku, která musí v hlavních časových a obsahových ukazatelích vycházet z metodiky práce zpravodajského oddělení armády. Ze zkušeností vyplývá, že nejlépe se daří plnit stanovené úkoly v týmu, který pracuje částečně směnným způsobem.

Charakteristickým znakem práce skupiny je nepřetržitost toku informací a ne-

rovnoměrnost množství přijímaných a předávaných informací. To závisí na celkové situaci, charakteru operačního úkolu armády a také na tom, jak je stanoveno pořadí předávání hlášení o výsledcích průzkumu. Převážně se vyskytují dvě špičky zatížení. První je ke konci dne, kdy se zpracovávají výsledky průzkumu za den a předávají se nové úkoly pro průzkum, a druhá k ránu, kdy se zpracovávají výsledky průzkumu za noc. Večerní špička trvá přibližně 3–4 hodiny a ranní asi 2–3 hodiny. V těchto obdobích musí být na pracovišti všichni důstojníci. Ve zbývajícím čase je výhodné pracovat směnným způsobem. Každá směna má minimálně jednoho náčelníka, který kromě řídicí funkce se osobně podílí na hodnocení zpráv, 1 důstojník na vedení výkazové mapy, 1 důstojník k vedení situace sil a prostředků průzkumu a 1 důstojník zodpovědného za příjem zpráv, veškerou evidenci a manipulaci a je-li třeba, zabezpečuje okamžitou informaci náčelníka ZO a místo řízení náčelníka ZS frontu.

Zvláštní pozornost vyžaduje střídání směn, aby nedošlo ke ztrátě kontinuity situace, popř. se neopomenul splnit některý úkol. Pozornost musíme věnovat i správnému stanovení doby pro střídání směn. Podcenění tohoto zdánlivě prostého faktu by se projevilo ve vážných chybách a nedostacích práce SPVI.

Tato náročná práce vyžaduje, aby všichni zařazení důstojníci byli vysoce erudovaní, měli potřebné schopnosti a znalosti. Na tomto pracovišti po většinu času zvoní telefony, je velký pohyb lidí, často se používá hlasitého dispečinku apod. V nejvýpjatějších fázích bojové činnosti přicházel až 30 zpráv za hodinu a všechny se musely odpovídajícím způsobem zpracovat v časové normě. To klade značné nároky na psychickou odolnost a pevné nervy všech pracovníků.

Důležitým úkolem je zejména zabezpečení těsných vazeb skupiny SPVI s plánovací a informační skupinou ZO armády. Praxe ukázala, že je velmi výhodné rozmístit tato pracoviště blízko sebe a propojit je navzájem dispečinkem. Metodika vzájemného styku musí být přesně stanovena a dodržována, zejména časově vymezené povinnosti musí být sladěny. Jde především o vyřešení problému předávání informací, hlášení a podílu skupin SPVI na zpracování Souhrnného zpravodajského

hlášení včetně podrobného dohovoru a stanovení způsobu přenosu informací z výkazové mapy do pracovní mapy náčelníka ZO armády.

Z charakteristiky činnosti skupiny SPVI je patrné, že práce zde musíme pevně řídit a správně organizovat. S plnou odpovědností a s určitým talentem musí svou úlohu plnit náčelník skupiny i náčelník místa řízení. Zejména ve vypjatých situacích musí do tohoto procesu vstupovat a za všech okolností udržet rytmus činnosti.

Autonomní spojení náčelníka ZO armády zabezpečuje spojovací rota.

Navázání a udržení nepřetržitého, pevného a utajeného rádiového spojení se ZN svazků, velitelů přímo podřízených útvarů, místem řízení sousední armády a místem řízení frontu není úkol jednoduchý. Tomuto úkolu se musí věnovat osobně náčelník místa řízení, protože má celkový přehled o situaci, může organizovat potřebné součinnosti dohovoru a v zájmu dodržení podmínek pro spojení i ovlivňovat rozmísťování a přemísťování přímo podřízených útvarů. V závislosti na organizaci přemísťování místa řízení armády může stanovit co nejúčelnější využití spojovacích prostředků. Velitel spojovací rotu bude zpravidla jen výkonným orgánem, proto bude po většinu času mimo vlastní velitelské stanoviště. Náčelník místa řízení musí v potřebném rozsahu zvládnout organizaci, plánování a řízení autonomního systému spojení a v nezbytné míře si osvojit i znalosti jemu přiděleného spojovacího materiálu. Spojovací prostředky se rozdělují nerovnoměrně na jednotlivá místa velení. Na VS armády se rozmísťuje většina spojovacích prostředků a na ZVS takové minimum rádiových prostředků, které v nejnútnejší míře zabezpečí spojení (může to být jedna R-140 pro spojení s přímo podřízenými útvary a jedna R3MT (AT) pro spojení se ZN svazků). Spojovací prostředky na místech velení je třeba rozmísťovat v součinnosti s odděleními spojovacího vojska armády a maximálně přitom využívat přenosových cest spojovacího uzlu armády.

Plánovaná výstavba míst řízení náčelníků ZO armád bude významným nástrojem ke zvýšení účinnosti řízení průzkumu na tomto stupni. To se potvrdilo při našich komplexních cvičeních. Vážným úkolem bude kvalitní кадровé obsazení hlavních funkcí všestranně připravenými důstojníky, kteří jsou na vysoké profesionální úrovni.

VOJENSKOVĚDECKÁ KONFERENCE PVOS

Téma konference: „Vedení bojové činnosti sil a prostředků PVOS v součinnosti s PVO frontu a frontovým letectvem s ŘS s plochou dráhou letu (ŘS PDL) a dalšími speciálními nepřátelskými prostředky vzdušného napadení (NPVN), opatření v přípravě druhů vojsk PVOS v procesu výcviku a výchovy vojsk ve výcvikovém roce 1982/83“.

Agresivní politika imperialismu se v současné době projevuje především ve vojenskopolitické oblasti snahou o dosažení změn poměru sil ve světě a získání vojenské převahy USA a jejich satelitů nad SSSR a zeměmi reálného socialismu. Nosným programem je tzv. „Plán jaderného dozbrojování“, vypracovaný velením ozbrojených sil USA. V jeho první fázi má být zasazeno na evropském válčišti 116 odpalovacích zařízení se 464 ŘS PDL typu GLCM a přezbrojeno 108 odpalovacích zařízení novým typem řízené střely Pershing-2. Tyto tzv. „eurostrategické zbraně“ středního dosahu mají zabezpečit pokrytí evropské části Sovětského svazu. V perspektivním vývoji prostředků jaderného napadení velení ozbrojených sil USA plánuje vybavení válčiště koncem 80. a začátkem 90. let řízenými střelami dalekého dosahu, schopnými působit na cíle v hloubce až 8000 km.

Jedním z dalších základních opatření je vývoj a zavedení létajícího automatizovaného systému řízení a uvědomování PVO a taktického letectva NATO „411 L — AWACS“, který je ve výbroji armády USA. Do operačního použití jsou postupně dodávány první z 18 plánovaných letounů systému AWACS spojeneckého velení taktického letectva a PVO NATO na válčišti. Postupně jsou zaváděny i další speciální prostředky vzdušného napadení.

Účastníci vojenskovědecké konference se shodli v tom, že zavedení ŘS PDL má za cíl vytvořit výhodnější podmínky k vedení jaderného úderu a umožnit uvolnění značné části letounů — nosičů JZ taktického letectva nepříteli k plnění úkolů boje o vzdušnou nadvládu a k podpoře strategické operace jeho pozemních vojsk.

Létající systém řízení a uvědomování taktického letectva a PVO AWACS na letounu E-3A má podstatně zvýšit dosah zjišťování vzdušných cílů ve výškách

od 150 m a zabezpečit pružnější řízení bojové činnosti taktického letectva a útvarů PLRS. Letoun je vybaven přehledovým třidimenzním radiolokátorem AN/APY-1, který pracuje v pásmu 3—4 G Hz o impulsním výkonu až 2,5 MW. Dosah na cíle v malých výškách je až 370 km. Speciální radioelektronickou výzbroj tvoří radionavigační systém TACAN, inerciální navigační systém, výstražná aparatura a zařízení k pasivnímu a aktivnímu rušení palubních RL stíhacího letectva protivníka. Letoun E-3A nemá palubní prostředky ochrany proti SL protivníka, proto jeho činnost bude zabezpečena působením nad prvním pásmem PVO tvořeným PLRS Hawk a před pásmem rozmístění PLRS Nike Hercules. Rozhodující je však přímá ochrana stíhacím letectvem, kterou tvoří 4—8 i více letounů F-15 Eagle.

Nově zaváděné NPVN kvalitativně zvyšují údernou sílu nepřítel. Z toho jednoznačně vyplývá, že mezi prvořadě úkoly PVOS v součinnosti s PVO frontu a frontovým letectvem patří účinné ničení těchto prostředků jako cílů prvního pořadí. Znamená to zkvalitnit metodiku přípravy vojsk a prosadit její praktické závěry do taktiky vedení bojové činnosti.

U radiotechnického vojska

Efektivnost zásahu PLRV a SL proti NPVN, zejména RS PDL přímo závisí na kvalitě, včasnosti a diskretnosti informace předávané k radiolokačnímu zabezpečení bojové činnosti těchto prostředků. Bojové možnosti RTV v průzkumu a uvědomování o RS PDL můžeme rozdělit do dvou oblastí:

1. Bojové možnosti v zabezpečení včasného zachycení nosičů RS PDL

Bojová sestava RTV musí zabezpečit požadavky na včasné zachycení a plynulé vedení NPVN. Toho můžeme dosáhnout vytvořením mnohovrstvového RL pole v přední linii a v hloubce sestavy. Jestliže předpokládáme odpálení RS ze strategických nosičů ze vzdálenosti 170—200 km od státní hranice, znamená to při uvažované rychlosti kolem 1000 km.h⁻¹ (nosičů — letounů B-52), že mohou být v dosahu našich RL prostředků asi 10 minut před odpálením RS PDL a nosiče FB-111 (při rychlosti letu 2000 km.h⁻¹) asi 5 minut.

Tato doba letu nosiče v dosahu našich RL prostředků před odpálením RS PDL je dostatečná k přesnému zaměření výškoměrů, kterými by RTV zjistilo odpálení RS. Radiolokační informace o těchto nosičích RS PDL je přenášena pomocí ASV na všechna společná VS. Při prvotním zpracování je RL informace použitelná do desítek sekund a při zpracování druhotné informace do minuty a informace výstrahy řádově minuty. V praxi pro útvary a jednotky PLRV je důležité využívání prvotní RL informace a pro SL vyvádět stíhače k působení na dalekých přístupech na základě informace RL stanic dalekého dosahu a pro zkvalitnění pole navedení SL aktivovat v první linii pomocné naváděcí stanoviště-PNS (u jednotek RTV a PLRV, PVO vojsk i u frontového letectva).

2. Bojové možnosti, které vycházejí ze zabezpečení maximálního množství a kvality informace o RS při přeletu ke státní hranici (objektu úderu) a v prostoru bojové činnosti.

RL systém umožňuje plynulé a přerušované vedení vzdušných cílů v malých výškách. Pro zabezpečení bojové činnosti aktivních prostředků automatizovaným způsobem je nutná RL informace vydávána s potřebnou přesností a diskretností. Tato informace je nutná i při přerušovaném vedení cíle k zabezpečení systému velení a k vedení bojové činnosti decentralizovaně (tam kde je plynulá, můžeme použít centralizované velení).

Cesty zkvalitnění RL informace jsou zřejmé:

- změny sestavy RL prostředků a jejich zasazování na nová stanoviště,
- doplnění sestavy RTV zasazením výkonnější techniky,
- zkvalitnění vidového průzkumu, využití prostředků REB a spojovacích prostředků pro průzkum NPVN,
- zkvalitnění součinnosti prostředků průzkumu jak v PVOS (RTV, PLRV, SL), tak mezi PVO vojsky, frontovým letectvem a spojenci.

Pro RTV z toho vyplývají požadavky na přípravu vojsk, směn VS především s důrazem na znalost nepřítele, taktiky použití jeho NPVN, vyhodnocení možných směrů jejich působení, zejména ŘS PDL. V odborné přípravě jde o zvládnutí možnosti nové RL techniky, bloků ochrany, doplňkových zařízení, která zlepšují parametry techniky. Tato opatření spolu s taktickými přístupy zabezpečují plné využití bojových možností prostředků aktivního boje s NPVN.

U protiletadlového raketového vojska

Protiletadlové raketové komplety (PLRK) jsou schopny ničit ŘS PDL v předpokládaných dálkách. V praxi to znamená vytvořit požadovanou hustotu palby, která závisí na množství zasazených kompletů proti cíli a na kvalitě informačního systému.

K zabezpečení ničení ŘS PDL PLRK automatizovaným systémem velení (ASV) se požaduje souvislé RL pole od malých výšek a údaje o cíli s diskretností předávání řádově desítky sekund. Pro neautomatizovaný způsob velení postačují údaje o poloze a pohybu cíle získané RTV a PLRV průzkumnými RL prostředky, vidovými pozorovateli a jinými zdroji. Všude tam, kde tyto podmínky nemůžeme splnit, zůstává základním způsobem bojové činnosti proti ŘS PDL samostatné decentralizované vedení bojové činnosti palebnou jednotkou. Přitom však i zde centralizované velení zabezpečuje udání prostoru zjištění ŘS PDL a směru jejich letu. Zvýšení efektivity palby dosahuje vzájemným předáváním údajů mezi jednotkami útvarů a PVO vojsk. Tím se zvyšuje i hustota palby. Z toho vyplývá, že palebný systém PLRV PVOS a PVO pozemních vojsk musíme tvořit jednotně na taktickém stupni velení. Zde ovšem nestačí jen vyhodnotit prostor střelby pro parametr rovný nule, ale je třeba vyhodnotit prostor účinné působnosti na předpokládaných náletových směrech ŘS PDL s parametrem letu cíle větším než nula. Je to především proto, že se zvětšujícím se parametrem zvětšuje se i hloubka RL pole naváděcího radiolokátoru. Mezery v palebném systému PLRV můžeme překrýt palbou PLD, přenosných kompletů a prostředků malého dosahu. Cesty zkvalitnění palebného systému můžeme hledat i ve změně palebných postavení. Za hlavní však pokládáme přípravu a výcvik obsluh v oblasti vyhledávání cílů na vyhodnocených dálkách, vyhodnocení a předávání údajů o cílech a vedení palby s maximálním tempem. Znamená to zkvalitňovat výcvik vyhledávání cílů v **pozemních předmětech**. V důležitých a předem vyhodnocených směrech musí obsluhy PLRK znát dálky odpálení PL raket, které zabezpečují zničení cíle alespoň na vnitřní hranici prostoru účinné působnosti. Maximální hustotu palby dosáhneme i zkrácením pracovní doby palebné jednotky.

Pro vedení bojové činnosti prostředky PLRV proti NPVN typu AWACS, TR-1 a SR-71 můžeme vyvodit tyto závěry:

- AWACS — nepředpokládáme, že by vlétl do prostoru účinné působnosti jednotek PLRV,

— TR-1 — můžeme úspěšně ničit na trase jeho letu prostorem účinné působnosti kompletu PLRV,

— SR-71 — obsluhy PLRK mohou zvládnout boj s rychle a ve velkých výškách letících NPVN. Je nutné připravovat obsluhy PLRK k boji s těmito prostředky z hlediska krátké doby jejich setrvání v prostoru účinné působnosti a dále v podmínkách rušení.

Pro přípravu PLRV k boji se speciálními NPVN můžeme učinit tyto závěry:

— u RTV, PLRV, PVO pozemních vojsk musíme hledat cesty zkvalitnění informačního systému s důrazem na stanovení a vyhodnocení prostorů zodpovědnosti ničení ŘS PDL s cílem zabezpečit včasnou informaci palebných jednotek,

— úspěšný boj s ŘS PDL mohou vést pouze výtečně připravené bojové směny palebných jednotek, schopné vést bojovou činnost za nejsložitějších podmínek, za silného rušení, s vysokou hustotou náletu a s maximální rychlostí střelby,

— zvýšenou pozornost budeme věnovat výběru lidí do funkcí důstojníků navedení, operátorů ručního sledování, učít je požadavkům soudobé taktiky vedení bojové činnosti s ŘS PDL a jinými speciálními NPVN. dosáhnout praktického zvládnutí teoretických bojových možností vlastní techniky,

— prakticky procvičovat otázky společného vedení bojové činnosti PLRV PVOS a PVO vojsk.

U stíhacího letectva

K určení letounů E-3A a ničení nosičů ŘS PDL můžeme použít stíhací letouny schopné působit na vzdálených přístupech, z přední polosféry nebo pod velkým úhlem sblížení. Na úroveň nepřítele poletí tyto letouny v přízemní výšce s využitím všech zásad překonávání nepřátelské PVO, v předem stanoveném prostoru stoupají („výskok“) do výšky cíle. NS rozpozná vlastní stíhače a pomocí přístrojového navedení navede na cíl. Této fázi navedení musí předcházet činnost poutací a klamné skupiny, které působí proti vzdušné ochraně cíle.

Zkušenosti z cvičiku stíhacího letectva ve vyhledávání a ničení ŘS PDL ukazují, že je nutné:

— správně vyhodnotit (zpravodajský důstojník), kdy se předpokládá vypuštění ŘS PDL a jejich pravděpodobný let (z hlediska prostoru a času) a potom správně zvolit prostory střehu ve vzduchu,

— zkvalitnit pole navedení s důrazem na malé výšky — využitím PNS u prvosledových rtr, v palebných jednotkách, RL prostředcích frontového letectva,

— důsledně organizovat součinnost SL PVOS a druhů vojsk PVOS, letectva frontu a prostředků PVO vojsk.

Největší důraz klademe na zabezpečení informace o poloze a směru letu ŘS PDL, a to jak od RL stanovišť, tak od vidových pozorovatelů. Správně bude třeba zvolit i výzbroj letounů, a to jak široké použití samonaváděcích ŘS, ale i kanónů a neřízených raket. Ničení ŘS PDL může probíhat za vizuálního pozorování. V noci a v oblacích můžeme použít střelecký zaměřovač s radiolokačním navedením ŘS.

V přípravě létajícího personálu k ničení ŘS PDL je nutné se zaměřit na samostatné vyhledávání cílů s využitím částečné informace z NS (PNS). Výhodné je využívat druhotných informací z ASV, vyhodnocovat urychleně a krátce výsledky bojové činnosti stíhačů v druhém sledu. Účinné vedení bojové činnosti SL a ŘS PDL závisí i na vytvoření sítě PNS u rtr, VS prvosledových útva-

rů PVOS vojsk a frontového letectva. Tím se zkvalitní těsná součinnost SL ve společném prostoru bojové činnosti s PLRV, PVO vojsk i bezpečnost SL.

Síly a prostředky REB

Maximálního efektu působení proti prostředkům radioelektronické války nepříteli můžeme dosáhnout komplexním využitím bojových možností radioelektronických prostředků. Tyto prostředky jsou schopny vést aktivní bojovou činnost zaměřenou ke snížení efektivity působení NPVN. V taktice působení prostředků REB vycházíme z toho, že nemůžeme rušit vše, zranitelné jsou však především víceúčelové RL letouny taktického letectva. Dále letouny taktického letectva, které využívají radionavigační systém TACAN. Tento můžeme široce narušit a tím ztížit a na pravděpodobných náletových směrech znemožnit činnost tohoto letectva nepříteli. Zvláštní význam má rušení systému spojení pro nevedení nepřátelských letounů působících na vzdušné a pozemní cíle, především stanic VKV ve II. leteckém pásmu. Můžeme rušit i rádiovou korespondenci mezi představenými leteckými návodčími a letouny.

Činností prostředků REB můžeme úspěšně rušit KV rádiové spojení letounů — nosičů ŘS PDL již před startem. Během letu nosičů bude zaměřena činnost prostředků REB na narušení rádiové korespondence mezi pozemními středisky navedení a letouny — nosiči. Kromě rušení a komplexního využití všech prostředků REB ke snížení efektivity použití NPVN mohou prostředky REB získat důležité údaje pro vedení další bojové činnosti ostatních prostředků PVO.

Úsilí v metodice přípravy jednotek a útvarů REB zaměříme na:

- rozmístění sil a prostředků REB všech druhů vojsk podle jednotného, předem zpracovaného zámyslu a jejich využití podle předem vypracované taktiky, dokonale znalostí možností techniky, jejího vzájemného ovlivňování a dosažení tak optimální elektromagnetické koexistence,

- náročný výcvik obsluh, čímž snížíme na minimum dobu činnosti radioelektronických prostředků a ztížíme tak nepříteli možnosti získání údajů o nich.

K organizaci velení, spojení a součinnosti

Úspěšně a efektivně bojovat s NPVN znamená hledat i nové způsoby organizace a zabezpečení velení, zabezpečení spolehlivého spojení, zkvalitňovat organizaci součinnosti a neustále zdokonalovat taktické způsoby vedení vlastního boje. Praktické zkušenosti potvrzují, že efektivnost protivzdušné obrany vojsk a objektů při současném nasycení prostředků RL průzkumu, PLRV, PLD, SL, REB, spojovacích soustav a automatizovaných systémů velení vzrůstá při jejich působení v těsné součinnosti podle jednotného zámyslu. Znamená to velmi promyšleně volit i způsoby velení silám a prostředkům PVO, a to **centralizovaně** — jako hlavní způsob velení, **decentralizovaně** — tam, kde je to účelné. Často bude nutné použít vhodnou kombinaci těchto způsobů velení.

Působení proti NPVN (systém AWACS, nosiče ŘS PDL, SR-71, TR-1) dovoluje centralizované velení silám a prostředkům PVO. Je tedy dostatek času ke zpracování informace o jejich zjištění, i k určení bojového úkolu prostředkům ničení. Je dostatek času i na taktickém stupni velení stanovit zámysl vedení bojové činnosti (velení může být skutečně pomocí ASV). Je dostatek času i pro kompetentní orgány operačního stupně na vydání rozhodnutí raketovému vojsku, dělostřelectvu, prostředkům REB k ničení a umlčení nepřátelských cílů,

např. systému zjišťování LARS, PLRK Hawk, Nike Hercules atd. Umožňuje centralizovaně použít i síly frontového letectva k vedení úderů na vybrané nepřátelské cíle. Umožňuje zasadit SL na dalekých přístupech a efektivně využít komplety PLRV.

Naprostou odlišnou organizaci velení vyžaduje vedení bojové činnosti s cíli letícími v malých a přizemních výškách. V těchto výškách nemusí být ani vytvořeno pole navedení SL, o letu těchto NPVN získáme pouze několik údajů. Malý časový prostor pro zpracování informace a určení úkolů prostředků ničení bude klást na velitele útvaru, ale především palebných jednotek, osádek letounů ve vzduchu náročný požadavek **samostatně se rozhodovat** ve svých prostorech zodpovědnosti o ničení vzdušného cíle. Při tom bude rozhodující **informovat souseda** o čase zjištění, kursu letu a charakteristice cíle.

Důležitou úlohu z hlediska velení bude mít spolehlivé spojení pro zabezpečení přímého uvědomování o letu ŘS PDL z RL stanovišť na nejbližší palebnou jednotku a k letounům ve vzduchu, uskutečňování praktické součinnosti mezi palebnými jednotkami jednoho útvaru, ale i palebnými jednotkami sousedních útvarů PLRV a k zabezpečení průniku informací o vzdušné situaci od jiných zdrojů.

Kvalitativní změny v celém systému protivzdušné obrany vojsk i objektů před úderu NPVN, přesnost zpracování průzkumné informace, spolehlivost spojení, podstatné zrychlení rozhodovacího procesu a jeho optimalnosti přineslo široké zavedení a využívání automatizovaných systémů velení, zavedení nové techniky, zdokonalování spojovacích soustav, zasazování nových prostředků REB a hledání způsobů a forem zdokonalování velení těmito silám a prostředkům. Realizace požadavků na ničení kvalitativně nových vzdušných cílů vyžaduje, abychom přípravu vojsk PVOS zaměřili na:

- zvýšení teoretických znalostí, úrovně technické a odborné připravenosti každého příslušníka PVOS,
- praktickou aplikaci těchto teoretických znalostí do výcviku vojsk k vytvoření potřebných praktických návyků pro vedení a řízení bojové činnosti,
- dosažení zvýšené úrovně plnění úkolů v pohotovostním systému a zvýšené úrovně bojové a mobilizační pohotovosti PVOS jako celku.

Při plánování úkolů tohoto výcvikového roku jsme zaměřili pozornost na zapracování do obsahu **organizované přípravy** důstojníků a praporčíků tematiky, vyplývající z požadavků, poznatků a zkušeností, které na velitelský sbor PVOS klade bojová technika a automatizované systémy velení. Při tom jsme vyšli i z tendencí rozvoje NPVN. Výrazně jsme tak ovlivnili obsah nejen velitelských shromáždění organizovaných velitelstvím PVOS, ale pro jednotné chápání této tematiky i obsah velitelských shromáždění nižších stupňů. Důsledně jsme dbali na to, aby plány osobního růstu a samostatného studia vojáků i z povolání byly skutečně zaměřeny tak, aby plnily svou úlohu a zabezpečovaly politický a odborný růst jejich zpracovatelů. Zvýšenou pozornost jsme od samého počátku věnovali tematice a zejména obsahu zaměstnání velitelské přípravy jednotlivých stupňů velení. Náročněji se hodnotí dosahované výsledky v technické, odborné přípravě velitelského sboru. Celý systém zvyšování teoretických znalostí zaměřený především na růst úrovně bojové připravenosti jednotlivců, směn, celé PVOS nachází svůj odraz v růstu bojové připravenosti pohotovostního systému a celkové úrovně bojové pohotovosti PVOS.

V práci příslušníků a směn PVOS jde především o to, aby **teoretické poznatky vlastního studia, organizované přípravy uplatňovali v praxi**, a to cestou zvyšování mistrovství v ovládání techniky a plného využití jejich bojových možností. K tomu v celém systému výcviku směřuje řada praktických opatření, která s metodickou poslušností, ale velmi náročně prosazují do praxe vojsk nové požadavky na vedení bojové činnosti. Upevňování bojových návyků, zvyšování morální, psychologické, politické připravenosti PVOS z hlediska potřeb soudobého boje dosahujeme cestou náročného výcviku směn, jejich sladováním na velitelsko-štábních cvičeních, součinnostních nácvicích, ukázkových taktických cvičeních a taktických cvičeních. Metodická poslušnost praktického výcviku — od zaměstnání organizovaných na stupni jednotka, útvar, svazek a PVOS — vždy nadřazenými stupni velení, se odráží v ujednacení metodiky a zejména požadavků, kladených na výcvik jednotlivce, směn velitelských stanovišť a celých bojových kolektivů. Náročně se procvičují a sladují směny v boji s perspektivními NPVN v součinnosti s PVO vojsk, frontovým letectvem, spojenci, a to cestou součinnostních nácviků a společných cvičení. Tato zaměstnání se organizují po sladění bojových směn útvarů, svazů PVOS tak, aby byly procvičeny otázky společného působení všech sil PVO podle jednotného zámyslu na základě společných metodik.

Praktickým odrazem těchto opatření v činnosti vojsk PVOS je zvyšování bojových možností jednotek, útvarů a celého systému PVOS. Jednotlivci, bojové kolektivy a směny velitelských stanovišť dokonaleji ovládají bojovou techniku, přesně znají její bojové možnosti a dovedou je svou cílevědomou činností, za pomoci automatizovaných systémů velení, maximálně využít. Výsledky jsou pak prakticky ověřovány při sladování směn PVOS v rámci jednotného systému PVO států Varšavské smlouvy, na spojeneckých cvičeních apod. Teoretické a praktické zkušenosti, dosahované ve výcviku i při plnění těchto náročných úkolů, jsou pak předávány i cestou vojenskovedeckých konferencí a výměny zkušeností organizovaných mezi útvary a svazky PVOS, ale i mimo rámec. Tato cílevědomá práce se odráží i ve zkrácení norem bojové pohotovosti, má svůj odraz ve zvýšení celkové úrovně morálně politické připravenosti a bojové síly PVOS.

Současná dynamika rozvoje perspektivních NPVN klade na každého jednotlivce, obsluhu, směnu a na celý systém PVOS stále náročnější požadavky především na jeho trvalou bojeschopnost, akceschopnost a zejména spolehlivost. Setrvávat na dosažených výsledcích, snažit se o jejich zvyšování „standardními“ a jen tzv. osvědčenými metodami je stále více nereálné. Dosáhnout dalšího zkvalitnění úrovně bojové a mobilizační pohotovosti můžeme tedy v současné době jen zvýšeným úsilím všech příslušníků PVOS.

NIČENÍ NEPŘÁTELSKÝCH PROSTŘEDKŮ VZDUŠNÉHO NAPADENÍ VOJSKEM PVO FRONTU

Úměrně s rostoucím významem letectva a ostatních prostředků vzdušného napadení v soudobém boji a operaci podstatně vzrůstá význam protivzdušné obrany.

Protivzdušná obrana je nedílnou součástí bojové činnosti vojsk frontu. Vojsko PVO frontu v úzké součinnosti se SL frontu a vojsky PVOS ničí vzdušného nepřítele palbou protiletadlových raketových kompletů (PLRK), PLD a úderů SL na přístupech k bráněným vojskům a nad jejich bojovými sestavami. Tím zabezpečuje zachování bojeschopnosti a volnost manévru hlavního uskupení vlastních vojsk. Touto činností vojsko PVO podstatně ovlivňuje všeobecný poměr sil.

Protiletadlové raketové komplety v pásmu frontu rozsahem účinné působnosti a mohutností palby umožňují organizovat pásmovou PVO v účelné kombinaci s objektovou. Nasycenost bojových prostředků PVO na jednotlivých stupních velení a takticko-technické parametry moderní PL raketové techniky vytváří podmínky pro organizaci jednotného palebného systému PVO. Významnou charakteristikou protivzdušné obrany je její nepřetržitost, která je jedním ze základních kritérií její účinnosti. Požadavek nepřetržitosti PVO vyplývá (kromě jiného) i ze skutečnosti, že v soudobé operaci, zvláště v podmínkách použití JZ, není přímá úměrnost mezi množstvím nepřátelských letounů a hodnotou jimi způsobených ztrát. Obrovská ničivost soudobých zbraní, zvláště jaderných, vytváří z hlediska PVO z malých skupin nebo i jednotlivých nepřátelských letounů objekt ničení prvního pořadí, protože jde o možný prostředek dopravy JZ na cíl.

Z těchto hledisek přistupujeme k organizaci protivzdušné obrany, zejména proti novým, vysoce účinným, malorozměrným, nízko letícím prostředkům vzdušného napadení, které představují především řízené střely s plochou dráhou letu (RS PDL). Jejich zavedení do výzbroje států NATO povede ke zvýšení možností překonávat protivzdušnou obranu, ke zvýšení počtu napadených objektů a přesnosti úderů.

Jejich hromadné bojové použití si vyžádá, abychom soustředili na předpokládaném směru úderu několikanásobné překrytí prostorů bojové činnosti, za-

bezpečili potřebnou hustotu palby a hluboké rozvrstvení sil a prostředků při obraně objektů, prostorů a pásem. To ovlivní vytváření bojových sestav. Palebná postavení bude účelné volit na místech s minimálními úhly skrytu, využívat nástavce antén u RL a úhlu náklonu antén. Zmenšení dosahu všech RL prostředků vyvolává zvláštnosti v bojové činnosti velitelských stanovišť.

Přízemní výšky letu (50–100 m) a velmi malé efektivní odrazové plochy ŘS PDL (0,05–0,2 m²) ovlivní plnění bojových úkolů raketových útvarů a jednotek PVO především v otázkách:

- složitosti organizace centralizovaného řízení následkem zmenšení hloubky radiolokačního pole,
- snížení přesnosti ve sledování cílů a navedení PLR vlivem zrcadlových signálů a odrazů od pozemních předmětů,
- možnosti roznětu radiozapalovače v blízkosti země.

Vzhledem k tomu, že potřebné hranice zjištění ŘS PDL přesahují reálné možnosti jejich zjištění řídicími radiolokátory velitelských stanovišť pro možnost centralizovaného řízení palby, bude nejpravděpodobnějším způsobem vedení decentralizované, popř. smíšené přidělování cílů se samostatnou bojovou činností PL raketových baterií.

Možnosti vojska PVO PV v boji s ŘS PDL

V oblasti průzkumu

Současné prostředky průzkumu vzdušného nepřítele jsou zastoupeny ŘRL typu P-15, P-12, P-18, P-19, 1RL111D (1RL128D) a radiolokačními výškoměry typu PRV-9, PRV-16. Dálky zjištění ŘS PDL budou omezeny, zejména vlivem malé odrazové plochy ($S_{ef} = 0,05 \text{ m}^2$ až $0,2 \text{ m}^2$) a činí pro výšku cíle 100 m méně než 20 km. Počet 6–8 RTH radiotechnických útvarů v šířce pásma fronty (250 km) může zabezpečit souvislost RL pole pro $H=100$ m pouze z 25 % v pohraničí nebo podél předního okraje. Zvýšení počtu RTH v 1. linii nebude možné zabezpečit vzhledem k ostatním úkolům průzkumu vzdušného nepřítele. Proto pro zkvalitnění možností RTH při zjišťování ŘS PDL musíme je rozvíjet na vyhodnocených (předpokládaných) náletových směrech v co nejmenší vzdálenosti od předního okraje v místech s minimálním úhlem skrytu a využívat náklonu antén a anténních nástavců. Současný systém předávání hlášení od RTH, zpracování radiolokační informace ve střediscích radiolokačního průzkumu a systém uvědomování prakticky nezabezpečuje možnost využít tyto údaje aktivními prostředky PVO, rozmístěnými poblíž předního okraje, ale slouží jako informace pro prostředky PVO v hloubce. Z toho vyplývá požadavek, aby ŘS PDL zjišťovaly prostředky průzkumu protiletadlových raketových a dělostřeleckých útvarů a jednotek, řídicí a naváděcí radiolokátory a pozorovatelé vzdušného nepřítele.

Průzkum pozorováním nabývá zvláštního významu při zjišťování ŘS PDL u baterií 57 mm PLK, 30 mm PLdvK a družstev S-2M. Dálka zjištění cílů s využitím optických přístrojů při dobré viditelnosti může být až 8–10 km, což umožňuje při dobré organizaci průzkumu vést účinnou palbu těmito prostředky. Při cvičení vojska PVO ZVO jsme vytvářeli doplňkové pozorovatele, kteří byli vysíláni 5–10 km před palebné jednotky v předpokládaném náletovém směru ŘS PDL a byli vybaveni potřebnými spojovacími prostředky. Tento způsob vyžaduje náročnou organizaci.

Při palebném ničení

Jednotky a útvary protiletadlového dělostřelectva svými parametry zabezpečují (při včasné zjištění cíle) vedení účinné palby na malorozměrné cíle přímým zaměřením a nebo u pluků 57 mm PLK palbu baterie při zachycení cíle SRL. Řízení palby z VS pluku není reálné.

Přenosné protiletadlové raketové komplety S-2M ničí vzdušné cíle ve výškách od 50 do 2300 m letící rychlostí do 260 m.s^{-1} na odletu do vzdálenosti 4200 m. Umožňují tedy při dostatečné intenzitě tepelného vyzařování a včasné zachycení, aktivně ničit RS PDL.

U protiletadlového raketového útvaru malého dosahu neoptimálnějším bude samostatné vedení palby baterií při vyhledání cíle RNRL kompletu v přiděleném sektoru. Zachytí-li naváděcí RL cíl v optimální dálce, může vést baterie palbu řadou nejméně 2 raket. Obdobné možnosti má i útvar blízkého dosahu.

Základem úspěšného ničení těchto prostředků vzdušného napadení nepřítele musí být pevná organizace součinnosti a její trvalé uskutečňování mezi prostředky PVO frontu, PVOS, SL frontu a ostatními druhy vojsk, zakotvená v plánu součinnosti na operačním i taktickém stupni. Tento plán musí vycházet z možnosti průzkumu a velení. Důraz klademe na organizaci především taktické součinnosti (řešené na taktickém stupni), protože charakter použití RS PDL a jejich ničení za letu bude vyžadovat decentralizované velení se samostatným vedením bojové činnosti pluků, ale zejména oddílů a baterií protiletadlových raketových a protiletadlových dělostřeleckých útvarů vojska PVO frontu, PVOS a SL, které působí ve společném prostoru při obraně objektů nebo daného pásma.

Bojové použití prostředků PVO bude obdobné jako proti vzdušným cílům působícím v přízemních a malých výškách, ale vzhledem ke způsobům bojové činnosti RS PDL bude podstatně složitější.

K tomu, abychom dosáhli potřebné efektivity jejich ničení bude třeba:

- zdokonalovat připravenost velitelů, štábů a vojsk ke zvládnutí problematiky boje s RS PDL,
- zdokonalit plánování bojové činnosti a systém velení,
- maximálně využít bojové možnosti SL, PLRV, PLD a ostatních prostředků PVO, vyvíjet nové prostředky včetně zkoumání možností použít radioelektronické prostředky,
- prohloubit součinnost se všemi silami a prostředky PVO v rámci jednotného palebného systému.

Úspěšného zvládnutí bojové činnosti s RS PDL vyžaduje, aby velitelé a štáby využili bojové možnosti současné i perspektivní techniky. Základním předpokladem pro jejich ničení bude sladění úsilí všech sil a prostředků PVO frontu, PVOS a SL frontu v rámci protivzdušné operace.

Vedení bojové činnosti proti vojskovému letectvu nepřítele

Velení ozbrojených sil členských států NATO se v posledních letech zabývá řešením problémů zvýšení palebné síly pozemního vojska a jeho taktické mobility. Důležité místo zde zaujímá vojskové letectvo. Podle západních odborníků je druhem vojska, které je schopné zabezpečit vysokou pohyblivost a zvýšit palebnou sílu jednotek a útvarů pozemního vojska maximálním využitím vzdušného prostoru při bojové činnosti v přízemních a malých výškách.

Útvary a jednotky vojskového letectva kapitalistických armád, vybavené vrtulníky a letouny, jsou určeny k plnění těchto hlavních úkolů:

- vedení vzdušného průzkumu,
- poskytování palebné podpory jednotkám na bojišti,
- zabezpečení velení a spojení,
- dopravě výsadků apod.

Vojskové letectvo tvoří útvary a jednotky průzkumných, bitevních a dopravních vrtulníků, které jsou organizačně začleněny především do armádních sborů a divizí všech typů, v armádě NSR a Francie jsou centralizovány v armádních sborech.

Na stupni armádních sborů USA jsou začleněny v současné době skupiny vojskového letectva a na stupni divizí letecké prapory. Celkem je u AS USA 365 vrtulníků, z toho 63 bitevních a 19 letounů. U md a od je celkem 143 vrtulníků, z toho 42 bitevních.

Vojskové letectvo armádního sboru NSR má celkem 166 vrtulníků, z toho 56 bitevních. Divize mají rotu víceúčelových vrtulníků o 10 vrtulnících B8-105M, která je určena především k zabezpečení úkolů velení a spojení, ke vzdušnému pozorování, k přepravě raněných a vedení radiálního průzkumu.

Vojskové letectvo armádního sboru Francie má celkem 174 vrtulníků, z toho 60 bitevních.

Vojskové letectvo a jmenovitě bitevní vrtulníky jsou důležitým zbraňovým systémem s velikou bojovou účinností, které zvyšují celkovou palebnou sílu pozemních vojsk. Značný význam se přikládá činnosti vrtulníků v boji s tanky. Četa bitevních vrtulníků (7) může vyřadit do 20 středních tanků.

Nasazení bitevních vrtulníků v důležitých fázích operace může vážně ovlivnit splnění stanovených úkolů. Jde zejména o období zahájení útočné operace, při odrážení protiúderu, zasazování druhých sledů i v boji v hloubce, kdy bitevní vrtulníky mohou využívat výhod taktického překvapení při použití PTRS a své velké manévrovosti.

Úspěšné vedení bojové činnosti s bitevními vrtulníky závisí na jejich včasné zjištění všemi druhy průzkumu. Radiolokační průzkum je uskutečňován přehledovými radiolokátory organizačně začleněnými u čet radiolokačního průzkumu a velení, u jednotek radiotechnických útvarů, u protiletadlových raketových a protiletadlových útvarů a řídicími a stíleckými radiolokátory jednotek těchto útvarů. Vzhledem k odrazové ploše bitevního vrtulníku, která je přibližně 0,4 až 0,5 odrazové plochy bojového letounu, se dosahy radiolokátorů na vrtulníky snižují proti bojovým letounům zhruba o 50 %. To platí samozřejmě v teoretické rovině, protože v rozmezí malých výšek se mohou dosahy ještě snížit, především vzhledem ke konfiguraci terénu.

Vzhledem k tomuto faktu jsou snižovány možnosti jejich zjišťování a předání informací o jejich letu. Činnost pozemních prostředků PVO v boji s bitevními vrtulníky podstatně ovlivňuje časová relace od zjištění vrtulníku do převzetí informací palebnými prostředky. Informace o vzdušném cíli, předávané v sítích uvědomování nebo hlášení RTH, mohou být přímo využity jen u PLR jednotek a jednotek 57 mm PLK (vedou-li palbu podle údajů RL). Jednotky 30 mm PLdvK a 57 mm PLK, které vedou palbu přímým zaměřením a PLR S-2M, musí stanovit prvky pro střelbu na základě údajů pozorovatelů vzdušného nepřitele. Průzkum pozorováním je základním způsobem zjišťování bojové činnosti vrtulníků. Za současné situace jsou pozorovatelé při organizaci PVO členěni podle palebných prostředků:

— pro palebné prostředky msr, mspr — čtyř protiletadlových střelců S-2M a obsluhy 12,7 mm VKPL,

— msp, tp — protiletadlová baterie 30 mm PLdV,

— u msd, td — protiletadlové raketové baterie malého (blízkého) dosahu a protiletadlové baterie 57 mm PLK S-60.

Protiletadlové dělostřelectvo a rakety S-2M ničí bitevní vrtulníky v celém rozsahu jejich prostorů účinnosti. Střelba 30 mm PLdV i 57 mm PLK je dostatečně účinná v malých dálkách i jednotlivými děly. Při střelbě ve velkých dálkách, což odpovídá taktice použití nepřátelských vrtulníků, je k dosažení potřebné účinnosti nutné soustředit palbu čtyř až baterie.

Nejefektivnější prostředek k ničení vojenského letectva, především bitevních vrtulníků nepřítel, je bojové vozidlo kompletu blízkého dosahu. Svým takticko-technickými charakteristikami je schopné ničit bitevní vrtulníky jak za letu, tak i ve „visu“, jakož i ostatní druhy vojenského letectva od přízemních výšek až po střední výšky v rozsahu dálkových možností tohoto komplexu, má potřebnou autonomní průzkumné prostředky pro včasně zjištění nepřátelských vzdušných cílů a ochrany proti rušení. Vzhledem k bojovým sestavám je schopné ničit bitevní vrtulníky od předního okraje do maximální dálky jimi odpalovaných PTRS (3—4 km).

Taktéž přenosný PLRK S-2M, kterým jsou vyzbrojeni protiletadloví střelci, je schopen velmi účinně ničit veškeré typy vojenského letectva, jmenovitě bitevní vrtulníky ve výškách 50—2300 m.

Protiletadlový raketový komplet malého dosahu svými průzkumnými a palebnými možnostmi ničí vojenské letectvo včetně bitevních vrtulníků od přízemních výšek až do spodní hranice stratosférických výšek v rozsahu dálkových možností tohoto kompletu. Vzhledem k umístění 1. linií baterií tohoto kompletu do 5 km od předního okraje je komplet malého dosahu schopen ničit bitevní vrtulníky a veškeré letectvo nepřítel od své bližší hranice prostoru účinné působnosti až do maximální dálky odpalovaných PTRS TOW či HOT.

Při vedení bojové činnosti s bitevními vrtulníky nepřítel jsme přijali závěry pro výcvik jednotek vojska PVO:

— nejnebezpečnější jsou bitevní vrtulníky, které působí ve skupinách „z visu“ při využívání konfigurace terénu,

— musíme vést nepřetržitý průzkum s maximálně rychlým dodáním základních údajů pro vedení palby,

— na nejdůležitějších čarách a směrech (s předpokládaným směrem bitevních vrtulníků) mít všechny prostředky PVO v bojové pohotovosti č. 1,

— bojové sestavy prostředků PVO rozmísťovat podle konkrétních možností co nejblíže k přednímu okraji vlastních vojsk s možností palby na 2,5—3 km.

— základní palebnou jednotkou z klasických prostředků vojska PVO je četa 30 mm PLdV a baterie 57 mm PLK,

— kompletem S-2M je efektivní plánovat a vést bojovou činnost při kalkulaci 2 PL střelců na 1 vrtulník,

— nejefektivnějším prostředkem je bojové vozidlo kompletu blízkého dosahu a komplet malého dosahu,

Vzhledem k charakteru vedení boje s bitevními vrtulníky, je velmi důležitou oblastí činnost RVD a frontového letectva, které mohou raketovými údery, palbami dělostřelectva a bojovou činností úderného letectva způsobit rozhodující ztráty nepřátelskému letectvu již na zemi.

K POŘADÍ PRACÍ V ŽENIJNÍM ZABEZPEČENÍ BOJE A OPERACE

Základní předpisy Vševojsk-1-1 a Oper-1-1 určují velitelům stanovit pořadí prací při budování obrany. Přitom rozšiřuje jejich povinnost o určení rázu a způsobu ženijní úpravy úseku či pásma obrany. Nejde jen o budování obrany. I po budování výchozího prostoru pro útok platí, že se připravuje skrytý s dodržení maskovacích opatření a jeho vybudování závisí na dané době a situaci.

K objasnění a získání představy o rozsahu opevňovacích prací poslouží vžitá praxe používat k hodnocení celkového výkonu údajů v procentech. Toto hodnocení je však nejasné a není rozhodujícím měřítkem celkové hodnoty opevňovacích prací. Zůstane jen přibližným měřítkem práce každé jednotlivé opevňovací stavby (jednoho okopu, úkrytu atd.). Procenta nemohou dát představu o okamžitě využití vybudovaných objektů pro vedení boje.

Další nepřesný názor je, že práce vykonáme v pořadí, které můžeme paušálně stanovit daným časem. Pro první pořadí 5 až 6 h, pro druhé pořadí 6 až 12 h od zahájení práce. Takto vyhodnocený rozsah prací je nepřesný. Stanovení prací prvního pořadí jen v časovém rozsahu pro všechny stupně velení, pro celou operační sestavu vojsk, pro druhy vojsk a služeb nemohou být konkrétní. Neodpovídá úkolům daným vojskům, nerespektují rozdílný charakter terénu, práci v noci, v zimě, což je pro výkony a plnění norem důležitě.

Např. Vševojsk-1-4 stanoví, že zpravidla v opěrném bodu čtyři se budují nejdříve okopy pro BVP, pancéřovky a kulometry. Potom se hloubí okopy pro střelce, které se spojují v zákopy pro družstvo. Souhrnně můžeme říci, že v tomto případě práce prvního pořadí mohou být splněny až za 12 h a práce druhého pořadí za dalších 1,5 až 3 dny (bez použití mechanizačních prostředků). Naproti tomu taková četa může okopy pro tanky (pomocí návěsných zařízení pro tanky) budovat do 4 h. U motostřeleckých jednotek na OT je požadavek zaměřen na vybudování okopů pro palbu z ručních zbraní. Práce mohou splnit do 4 h. U jiných druhů vojsk je potřebný čas k budování ochranných staveb opět rozdílný vzhledem k rozdílné bojové technice. Proto i jednotný čas pro pořadí prací není a nemůže být jednotným měřítkem rozsahu prací.

Opevňovacím pracím v boji se věnuje velká pozornost. Zkušený velitel ví, že nejde jen o budování ochranných staveb. Využití čas mezi bojem k budování opevňovacích objektů přispívá k morálnímu duchu, zvyšuje aktivitu a iniciativu vojsk. Netečnost a lhostejnost velitelů k opevňovacím pracím má negativní důsledky na myšlení a na tvůrčí činnost vojáka. Tato morální síla je známa z bojů sovětských vojsk ve Velké vlastenecké válce, kde tvůrčím způsobem budované opevňovací objekty přispěly k vítězství v obranných bojích před Moskvou, u Stalingradu, dokonce u Sokolova apod. Všude tam, kde

v obraně přesvědčivě vítězila vojska, byly vybudovány opevňovací objekty s velkou náročností a s plným pracovním vypětím.

Ani v současné době nemžeme opevňovací práce podcenit. Měly vždy svůj význam a se zavedením zbraní hromadného ničení jejich význam dále vzrůstá. To charakterizuje podíl jednotlivých opatření na celkové ochraně vojsk v procentech, který v současných podmínkách v obranné operaci hodnotíme takto:

- rozptýlení sestav vojsk 20 %,
- využití ochranných vlastností techniky 5 %,
- využití ochranných vlastností terénu 10 %,
- opevňovací práce 50 %,
- ženijní opatření k maskování vojsk 15 %.

Je tedy zřejmé, že jsou to ze 75 % ženijní opatření (včetně vhodného výběru vlastností terénu), která přispívají k ochraně vojsk a veškeré techniky.

V opevňování terénu je úloha velitele rozhodující, i když vlastní práce v budování opevňovacích staveb je v plném rozsahu záležitostí vojsk. To vyplývá z toho, že opevňování spočívá v zakopávání bojových sestav vojsk, stanoveném zásadami taktiky.

Pro vedení boje zaujímají vojska určitou bojovou sestavu, tzn. takové vzájemné rozmístění vojsk, které vyplývají ze zámyslu boje či operace. Proto se musí budování opevňovacích objektů podřizovat principu operačně taktické účelnosti, který je rozhodující. Tomuto principu se podřizuje i význam pořadí prací, kde rozdílnost rozsahu prací je zřejmá a plně oprávněná.

Opevňovací objekty budujeme po celou dobu přípravy boje. Přitom vycházíme z požadavku, že mohou a mají být využitelné i v nedokončeném stavu. Proto budování musí mít určité pořadí prací, některé stavby mají přednost a budou prvořadě použity podle zámyslu boje.

Pořadí prací se mění v závislosti na čase. Doba, kdy vojska v obraně vstupují do boje, je značně rozdílná a proto i čas (i pořadí prací) bude rozdílný. Za předpokladu, že tempo útoku nepřítel je 2 až 3 km.h⁻¹, můžeme kalkulovat, že jednotky na předním okraji využijí k budování obrany jen ten čas, než nepřítel zahájí útok. Prapory druhého sledu budou mít čas k budování obrany 2 až 3 h, pluky druhého sledu 5 až 6 h a divize druhého sledu dokonce 16 až 19 h od překročení prvního zákopu v prvním pásmu obrany. O vlastním budování obrany bude přímě

v terénu rozhodovat příslušný velitel. Rozdílně určí potřebné pořadí prací podle čl. 458 Vševojsk-1-1, který uvádí, že práce k ženijní úpravě obranného pásma (úseku) se konají zpravidla současně v celé hloubce, a to v takovém pořadí, které zabezpečuje stálou pohotovost vojsk k odražení útoku nepřítel a jejich ochranu proti ZHN.

Rozhodující jsou opevňovací objekty, které umožňují palbu a její řízení a alespoň částečnou ochranu živé síly. Tyto objekty v rozdílném rozsahu prací musí být pracemi prvního pořadí. Ale i práce jsou časově a obsahově rozdílné. Mohou to být jen zaujatá místa s možností střelby, nebo vybudované okopy, úkryty, kryty atd. I uvedené stavby mohou být vybudovány rozdílně.

Proto velitelé musí ve svém rozkaze nejen stanovit konkrétní obsah prací jednotlivých pořadí, ale jejich obsah a rozsah rozlišit i pro daný stupeň velení. Obsah prací nemůže obsahově stejně určit velitel armády jako velitel divize či velitel čety.

Správné pojetí opevňování terénu bere v úvahu, že soudobý vševojskový boj charakterizuje rozhodnost, vysoká manévrovost, rychlé a prudké změny situace a různorodost jeho vedení. Proto opevňovací objekty musí v terénu usnadňovat manévr a zabezpečovat možnost rychlého přechodu od jednoho druhu bojové činnosti k druhému. Např. vybudování pásem obrany musíme připravovat se zřetelem na možnost jejich využití i jako výchozího prostoru pro následný přechod do útoku. Na druhé straně, ve výchozích prostorech pro útok, budou vojska v řadě případů nucena odrazet úder nepřítel a přejít dočasné do obrany. Proto budou i rozdílně stanoveny práce v jednotlivých pořadích.

V polním opevňování jsou stanoveny též základní principy, které velitelům jednotlivých stupňů velení upřesňují správné pojetí jednotlivých prací. Základní je princip operačně taktické účelnosti opevňovacích objektů. Na tento princip navazuje princip postupného narůstání opevňovacích staveb s principem efektivnosti a ekonomičnosti opevňovacích objektů.

V podstatě se všechny principy prosazují do činnosti vojsk, ale jejich význam je pro jednotlivé stupně velení značně rozdílný. Proto i jejich využití je rozdílné.

Princip operačně účelnosti opevňovacích objektů má význam pro stupeň front a armáda. Nebude ovlivněn četou či rotou. Taktickou účelnost řeší opět taktický stupeň velení.

Naproti tomu princip postupného narůstání opevňovacích objektů nejvíce bude prosazovat velitel útvaru (jednotky), který bude mít snahu naplnit daný rozkaz a s nejmenšími ztrátami odrazit a zničit nepřítele.

Princip efektivity a ekonomičnosti nejvíce uplatníme přímo u ochranné stavby pro kulomet, tanky či okop pro jednotlivce. V tomto případě bude maximálně o stavbě a její efektivity i ekonomičnosti rozhodovat ten, který stavbu buduje. Toto budování nemůže ovlivnit operační stupeň.

Proto i v polním opevňování není vhodné řešit jednotně jednotlivá pořadí prací. Operační stupeň musí řešit budování opevňovacích objektů v operačním smyslu

(co dříve, co později, co současně). Taktický stupeň dořeší opět pořadí prací ve svém zájmu a přirozeně stupeň jednotky řeší vlastní vybudování (v počtu, čase i způsobu vybudování).

V tomto případě i návrhy NŽS a NŽV na různých stupních velení by měly být naprosto konkrétní, diferencované pro daný stupeň velení, co a v jakém pořadí budovat. Pak nebudou obsahovat paušální údaje, ale konkrétní možnosti vojsk, vyčleňovaných pro opevňovací práce. K tomu musí přistoupit přesné kalkulace, které vylučují šablonovitost ve využívání základních norem s přihlédnutím k daným koeficientům ovlivňujícím výkony osob či techniky při práci v různých druzích horniny, v denní či roční době a při použití různých nářadí.

Dosavadní používání všeobecných údajů v pořadí prací při budování opevňovacích objektů neřeší konkrétní otázky budování opevňovacích staveb a ztěžuje správnou organizaci obrany. Neberou se v úvahu principy polního opevňování, které mají proměnné pořadí platnosti pro různé stupně velení. Správný rozsah, počet i obsah prací přísluší navrhnout náčelníku ženijní služby (náčelníku ženijního vojska) příslušných velitelských stupňů, ale jedině na základě sladění se zámyslem

boje, učlenění bojové sestavy i předpokládané činnosti vojsk. Tyto údaje může určit jedině vševojskový velitel. A proto by měl stanovit pořadí budování opevňovacích objektů. Toto je v zásadě rozhodující pro určitý stupeň velení, kterému bude konkrétně vždy upřesněno jak v úkole, tak i čase. Přitom bude stanoveno na základě norem s přihlédnutím ke koeficientu, který ovlivňuje budování ochranných staveb, jako jsou druh horniny, denní a roční doba atd.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ OBRANY MSD V HORSKÉM ZALESNĚNÉM TERÉNU

Chemické zabezpečení obrany motostřelecké divize v horském zalesněném terénu má řadu zvláštností (byly uveřejněny v čísle 3/1983, proto zde je neuvádíme). Chceme jen uvést, že podmínky horského zalesněného terénu vyvolávají nejen zvláštnosti v charakteru činnosti vojsk, ale i podstatně mění charakter radioaktivního zamoření, šíření a stálost otravných látek. Má to vliv na organizaci všech opatření chemického zabezpečení obrany divize v horách.

Při zjišťování **parametrů jaderných výbuchů** bude divize odkázána převážně na vlastní síly a prostředky.

Plošný účinek armádního praporu speciální kontroly se v horských podmínkách značně sníží. Nebude schopen zabezpečit spolehlivé zjišťování parametrů jaderných výbuchů ve všech obranných pásmech prvosledových divizí, ale jen ve vybraných prostorech a na určitých směrech. V důsledku toho divize v obraně v 1. sledu armády může být při zjišťování parametrů odkázána převážně nebo zcela na vlastní síly a prostředky. Kromě toho v horských podmínkách bude značně omezen i dosah radiolokátorů všech druhů. Proto je nutné, aby zjišťování parametrů jaderných výbuchů v prostoru rozmístění bojové sestavy divize v obraně zabezpečila především chemická pozorovací stanoviště družstev radiačního a chemického průzkumu. Tato stanoviště se zaujímají

poblíž velitelských stanovišť, velmi často již u VS praporu, dále pak ve zvlášť nebezpečných prostorech (na přechodech přes horské řeky, u průsmyků a soutěsek). Jejich rozmístění je nutné koordinovat. Mají zjišťovat parametry jaderných výbuchů v prostorech útvarů, jednotek, záloh a v prostorech předpokládané aktivní činnosti druhých sledů a záloh. Bude vhodné volit i připravovat více pomocných chemických pozorovacích stanovišť, předvídat i jejich vrstevné umístění pro případ mlhy a nízké oblačnosti, aby mohla plnit úlohu retranslačních stanic pro předvídání informací o napadeních ZHN a o radiační a chemické situaci. Protože v horském terénu není výhodné vyčleňovat silnější zálohy jednotek radiačního a chemického průzkumu, můžeme obsadit 11-13 a podle konkrétní situace i více chemických pozorovacích stanovišť.

V horském prostředí bude velmi obtížné věrohodné prognózování radiační situace. Tím vzrůstá neobyčejně význam **radiačního a chemického průzkumu**. Na průzkum budeme klást řadu nových požadavků, mezi něž patří zejména:

— zabezpečení útvarů a jednotek v obraně na samostatných směrech, v operacích bodech, v uzlech obrany a v samostatných rajónech a prostorech;

— nutnost zaujímání chemických pozorovacích stanovišť v nebezpečných prostorech (horských přechodech, přecho-

Tabulka 1

Nadmořská výška v km	0,5—1	2	2,5	3	3,5	4
Opravný koeficient	1, 1	1,25	1,35	1,45	1,55	1,65

dech přes horské řeky, v průsmycích, sedlech, soutěskách apod.);

— nutnost vedení radiačního průzkumu i po vzdušných jaderných výbuších.

Na druhé straně zase některé úkoly radiačního a chemického průzkumu odpovídají. Nebude např. nutné vést průzkum čar zasazení druhých sledů do protiztečí, protože při jejich zasazení půjde vesměs o překročení jednotek v dotyku s nepřitelem.

Horské podmínky radiační a chemický průzkum neobyčejně ztěžují. Proto používáme síly a prostředky radiačního průzkumu tak, aby na každém možném směru útoku nepřítel, v každém samostatném opěrném bodě a uzlu obrany byla chemická pozorovací hlídka. Hlídkami musíme zabezpečit zejména oddíl vojskových raket, palebná postavení dělostřelectva a místa velení divize. Současně musíme mít zálohu k zaujetí nových (dalších) chemických pozorovacích stanovišť. Přitom máme na zřeteli, že ztráty jednotek radiačního a chemického průzkumu budou v důsledku vyšších dávek ozáření větší.

Víme, že organické počty jednotek radiačního a chemického průzkumu divize k zabezpečení těchto potřeb a požadavků nestačí. Proto bude nutné (podle možnosti) divizi posílit 1—2 četami radiačního a chemického průzkumu. Tam, kde bude průzkumných jednotek nedostatek, nahradíme je chemickými pozorovateli rot (baterií), činností chemických instruktorů a zvýšením počtu přístrojů radiačního a chemického průzkumu jednotek.

Hlavní formou radiačního a chemického průzkumu v obranném boji divize v horském zalesněném terénu budou chemická pozorovací stanoviště, která budou obsazovat družstva radiačního a chemického průzkumu a chemičtí pozorovatelé rot (baterií). Chemickým pozorovacím hlídkám budeme určovat nejméně dvě stanoviště, aby mohly včas zjistit přítomnost RL a OL i při častých a náhlých změnách směru větru. Na rozkaz nadřazeného zaujmají to stanoviště, které odpovídá skutečnému vzdušnému proudění.

Při měření úrovně radiace dozimetrickými přístroji v horách používáme (vzhledem k nadmořské výšce) opravné koeficienty — viz tabulku 1.

Vzhledem k omezeným možnostem pozemního radiačního a chemického průzkumu vzrůstá v horském zalesněném terénu význam vzdušného radiačního průzkumu. Na tom nic nemění ani skutečnost, že možnosti i tohoto průzkumu mohou být značně omezeny a měření jsou mnohem nepřesnější. K vedení vzdušného průzkumu je vhodné mít u divize k dispozici 1 až 2 vrtulníky.

Bude-li divize přecházet do obrany v dotyku s nepřitelem, v prvním pořadí povede průzkum obranných úseků, hlavního prostoru rozmístění oddílů vojskových raket, palebných postavení dělostřelectva a míst velení divize. Pak vede průzkum záložního prostoru bojového rozmístění oddílů vojskových raket, prostoru rozmístění 2. sledu [VŠZ], divizních záloh a týlu divize. V obranných úsecích pluků 1. sledu si tento průzkum zabezpečí pluky vlastními silami a prostředky. Průzkum musí být ukončen do zahájení přeskupování bojové sestavy divize.

Dozimetrickou a chemickou kontrolu v obraně divize v horském zalesněném terénu organizujeme podle běžných zásad. Větší pozornost věnujeme individuální kontrole ozáření. V důsledku zvýšeného nebezpečí ozáření živé síly, musíme na základě výsledků kontroly přijat opatření k výměně jednotek, popř. útvarů. K tomu můžeme použít druhé sledy a zálohy, popř. i méně ozářené jednotky.

Těžiště speciální očišty bude spočívat na vojskových prostředcích. Za tím účelem je třeba zvýšit u jednotek a útvarů pohyblivé zásoby odmořovacích a dezaktivacích náplní. Jednotky speciální očišty plukovních rot a divizního praporu chemické ochrany se budou zaměřovat převážně na odmořování a dezinfekci. Dezaktivaci si útvary a jednotky zabezpečí převážně vojskovými prostředky.

Vzhledem k tomu, že jednotky a útvary divize budou vystaveny zamoření při činnosti zejména v soutěskách, průsmycích, na horských přechodech a přechodech přes horské řeky, je třeba plánovat speciální očištu za tímto nebezpečnými prostory a jednotky speciální očišty k nim předem vysunovat. Tam, kde je to účelné a možné, budeme předem rozvíňovat na komunikacích průjezdná hotovostní MSO.

Možnosti manévru rotami speciální čistoty praporu chemické ochrany divize budou značně omezeny. Proto je nutné divizní dělostřelectvo v palebných postaveních (DDS) zabezpečovat rotami ochrany prvořadových pluků. Roty speciální čistoty rozmístíme tak, aby mohla zabezpečovat oddíl vojsových raket, místa velení, popř. i divizní zálohy.

Nejčastějším způsobem speciální čistoty bude zájezd do bojových sestav (prostorů rozmístění) při současném odmoření nezbytného rozsahu terénu. Úplná speciální čistota jednotek a útvarů bude probíhat až po splnění úkolů (vyvedení do 2. sledu) zpravidla na průjezdných MSO rozvinutých na komunikacích.

V důsledku snadného zamoření omezeného počtu horských komunikací nepřítelům vznikne u divize naléhavá potřeba jejich odmoření. K odmoření terénu můžeme použít vozidla ARS rot speciální čistoty divizního praporu chemické ochrany.

Organizaci chemického materiálu technického zabezpečení bude charakterizovat větší spotřeba zejména prostředků ochrany, přístrojů radiačního a chemického průzkumu a vojsových prostředků pro speciální čistotu. Negativně budou ovlivňovat omezené možnosti automobilní dopravy a rozptýlení útvarů a jednotek na samostatných směrech.

K překonání těchto těžkostí se zvyšují normy pohyblivých zásob chemické techniky a materiálu. Celkem se u divize vytváří pohyblivé zásoby k úhradě spotřeby a ztrát za 3 dny bojů. Z toho na 1. den boje u rot a praporů, na 2. den v technických skladech útvarů a na 3. den v technickém skladu divize.

Pohyblivé zásoby pluků a praporů, které vedou bojovou činnost na samostatných směrech, budeme často doplňovat pomocí vrtulníků. Za tím účelem NCHS divize (důstojník ČVO 591) ve spolupráci s týlem musí včas zpracovat požadavek na vrtulníky. V tomto požadavku zpravidla uvede množství nákladu v tunách, rozměry nákladu, dobu a místo naložení a jeho dodání. Orientační výše pohyblivých zásob chemické techniky a materiálu ukazuje **tabulka 2**.

Plánování, organizace a operativní řízení chemického zabezpečení obranného boje divize v horském zalesněném terénu bude probíhat podle obvyklých zásad. Zvláštnosti se však projeví v obsahu činnosti NCHS, důstojníků chemické skupiny a příslušníků VASK.

Chemické zabezpečení organizujeme tak, aby se v jeho zaměření odrazily zvláštnosti vedení bojové činnosti v horském zalesněném terénu a vliv horského prostředí na účinky ZHN. Tyto zvláštnosti se musí plně odrazit v obsahu rozhodnutí NCHS divize pro chemické zabezpečení.

Možnosti nepřítel analyzujeme po jednotlivých směrech. Přitom zvažujeme nejen možný kvantitativní rozsah a ráže, ale i druhy výbuchů (vzdušný, nízkovzdušný, pozemní, podzemní, neutronový), druhy a způsoby použití OL a toxinů, a to vždy ve vztahu ke konkrétnímu prostoru v pásmu obrany divize.

Při hodnocení radiačního a chemického situace vyhodnotíme především zamořené prostory (úseky terénu) na směrech a v prostorech dostupných pro činnost útvarů a jednotek s důrazem na komunikace. Zhodnotíme jejich vliv na rozmístění a

Tabulka 2

Druh materiálu	Celkem u msd	Výše pohyblivých zásob v %				
		z toho				
		v tech. skladu divize	u msp [tp]	v tech. skladu pluku	u praporu [odd.]	u rot (bat.)
Ochranná maska	15—20	4—6	10—15	4—5	3—5	3—5
Vojsový ochranný plášť	30—40	8—10	20—30	15—20	5—10	—
Přístroje radiačního a chemického průzkumu	12—15	5—6	7—9	7—9	—	—
Vojsově odmořovací soupravy včetně náplní	12—15	5—6	7—9	7—9	—	—

Tabulka 3

Vzdálenost od centra výbuchu v km	Pro svahy obrácené k centru výbuchu	Koeficient pro svahy obrácené od centra výbuchu	Pro vrcholy
do 10	1,25	0,9	0,8
10—30	1,4	0,8	0,8
30—50	1,6	0,8	0,8
50—75	2—3	0,4—0,5	0,4—0,5
75—100	5	0,2	0,2
nad 100	10	0,1	0,1

bojovou činnost jednotlivých prvků bojových sestav.

Rada potíží bude spojena s vyhodnocováním radiační situace. Zpracované grafické předpovědi budou nepřesné a nespolehlivé. Budeme nuceni využívat zvláštní opravné koeficienty. Navíc bude třeba vyhodnocovat radiační situaci i po vzdušných jaderných výbuších. V důsledku toho budou propočty složitější a doba na jejich pořízení se prodlouží. Pro orientační stanovení úrovně radiace a jejího zpracování předpovědi můžeme použít opravné koeficienty — viz tabulku 3.

Při hodnocení chemického zamoření podrobně vyhodnotíme vliv terénního převýšení, pokrytosti, místních větrů a jejich změn v průběhu dne na šíření otráveného ovzduší. V prostorech zamořených trvalými OL zjišťujeme jejich stálost, koncentraci a stanovíme možné toxické dávky. Při určování stálosti trvalých OL v nadmořských výškách bereme v úvahu opravné koeficienty — viz tabulku 4.

Při určování hloubky šíření zamořeného vzduchu v horách bereme v úvahu, že každých 100 m převýšení na směru jeho šíření zmenšuje hloubku o 1,5 km, jeden km lesa o 2,5 km; šíření zamořeného vzduchu podél nezalesněných širokých údolí, úžlabí a úvalů může být naopak značně vyšší než na rovinatém terénu.

Na základě analýzy určíme prostory zamořené OL, dobu činnosti jednotek v za-

mořených prostorech a stanovíme nezbytná opatření k jejich ochraně.

Při hodnocení situace vlastních vojsk NCHS musí zvažovat stupeň vycvičenosti útvarů a jednotek pro boj v horském terénu, zejména jejich fyzickou připravenost pro činnost ve velkých nadmořských výškách v prostředcích protichemické ochrany jednotlivce. Jejich používání v horských podmínkách musíme přísně limitovat. U nepřipravených a fyzicky málo odolných jednotlivců může i krátkodobé použití prostředků protichemické ochrany jednotlivce ve vyšších polohách (kolem 3000 m a výše) vyvolat tzv. „horskou nemoc“ a tím způsobit ztrátu jejich bojové schopnosti.

V horském terénu jsou značně omezeny způsoby překonávání pásem (prostorů) zamoření. Překonávání bude možné jediné po komunikacích. Ty však mohou být velmi snadno přerušeny nepřítelem. Proto v některých případech, zejména bude-li to z hlediska bojové činnosti nutné, budeme překonávat zamořené prostory s využitím vrtulníků.

Ochranu živé síly při činnosti v zamořených prostorech budeme organizovat podle běžných zásad. Větší pozornost však musíme věnovat individuální kontrole ozáření. Tuto zabezpečíme u divize nejen u důstojníků, ale i u příslušníků pořádkové a regulační služby, průzkumných, spojovacích, ženijních a dopravních jed-

Tabulka 4

Nadmořská výška v metrech	1000	2000	3000	4000	5000
Opravný koeficient	0,9	0,85	0,79	0,71	0,65

notek, které plní samostatné úkoly. Přitom bereme v úvahu, že dozimetry pracující na ionizačním principu mohou v horském terénu ukazovat dávky o 20–25 % menší.

Zcela mimořádnou pozornost musí NCHS divize věnovat důkladnému zhodnocení terénu a povětrnostní situace. Důkladná znalost a analýza fyzikálně geografických a meteorologických (klimatických) podmínek v celém obranném pásmu divize je nezbytná. Terén budeme hodnotit pro každý samostatný směr, opěrný bod nebo uzel obrany. Terén hodnotí NCHS s příslušnými chemické skupiny a s náčelníkem VASK nejdříve na mapě a v dalším při rekognoskacích. Při hodnocení terénu věnují hlavní pozornost stanovení prostorů, kde bude zamořené ovzduší nejstálější a určením směrů a hloubky šíření OL. Vyhledávají a určují nejvhodnější stanoviště pro rozmístění chemických pozorovacích hlídek a vhodné prostory pro rozvíjení MSO nebo pro speciální očistu zájezdem. Na základě toho se určují vhodné prostory pro rozmístění plukovních rot a jednotek divizního praporu chemické ochrany. Prostory rozmístění praporu chemické ochrany, jeho jednotlivých rso (i rcho útvarů) musíme volit vždy v bezpečné vzdálenosti od horských toků, řek a vysoušek, protože tyto se mohou neočekávaně velmi rychle změnit v prudké rozvodněné toky (prudký, dlouhotrvající déšť, tání sněhu). Rovněž úpatí výšin a strže nejsou vhodná pro jejich rozmístění, protože je nebezpečí pádu kamení, lavin a vytváření závalů.

Povětrnostní situaci vyhodnocujeme na základě dlouhodobé a krátkodobé předpovědi. Tyto údaje budeme však stále doplňovat bezprostředním povětrnostním průzkumem z každého samostatného obranného uzlu, opěrného bodu, jakož i z prostorů rozmístění záloh a míst velení. To je proto, že každý horský mikroprostor bude mít své zvláštnosti, které neodpovídají prognóze pro celé obranné pásmo divize. Tento povětrnostní průzkum vedou chemické pozorovací hlídky. Tyto hlídky rozmístíme tak, aby mohly nepřetržitě zjišťovat povětrnostní situaci v prostorech jednotlivých prvků bojové sestavy divize, v obranných rájonech praporů a zejména na nejvíce ohrožených směrech (prostorech). Pro každý směr, obranný rájón, prostor rozmístění míst velení, druhých sledů a záloh vyhodnotíme povětrnostní situaci na základě výsledků povětrnostního průzkumu, hodnocení vlivu konfigurace terénu a jeho pokrytosti na proudění vzduchu. Tyto údaje se zakreslují na pracovní mapu NCHS a náčelníka VASK. Z těchto údajů vycházíme při předpovědi radioaktivního a chemického zamoření a při organizaci opatření chemického zabezpečení vojsk.

Z uvedených zvláštností vyplývá, že při vedení obranného boje motostřeleckou divizí v horském zalesněném terénu musíme úkoly pro chemické zabezpečení rozpracovat a stanovit zvlášť pro každý pluk vzhledem k jeho úkolu a zvláštnostem prostoru, ve kterém povede bojovou činnost.

Horský terén a bojová činnost vojsk v horách přináší sebou řadu zvláštností (změn) do organizace chemického zabezpečení. Jeho základním požadavkem je zabezpečení maximální samostatnosti praporů a pluků prvního sledu, zejména které vedou obranu na samostatných směrech.

Zvláštnosti horského terénu si vyžadují posílení divize jednotkami radiálního a chemického průzkumu a jednotkami odmožování terénu a vytváření zvýšených zásob chemického materiálu. Charakteristickým pro použití jednotek chemického vojska divize bude jejich decentralizované použití a jejich přidělování jako posilových prostředků plukům a praporům.

Při rozdělování a rozmístění jednotek chemického vojska divize přihlížíme k úko-

lům, které mají plnit v celém průběhu obranného boje, protože nové rozdělení spojené s přemístěním v průběhu boje bude značně obtížné, popř. nemožné. Je třeba zabezpečit především samostatnost pluků a praporů, které se brání na samostatných směrech, v dalším oddílu vojskových raket, dělostřeleckých skupin, vševojskové zálohy a míst velení divize.

Rovněž plánování, organizace a operativní řízení chemického zabezpečení obranného boje motostřelecké divize v horském zalesněném terénu je spojeno s řadou zvláštností. Dokonalá znalost jejich příčin a způsobů řešení je podmínkou efektivního chemického zabezpečení. Proto příslušní funkcionáři chemického vojska musí věnovat teoretickému a praktickému rozpracování a zvládnutí této problematiky patřičné úsilí a pozornost.

K problému manévru silami a prostředky

Zásadní kvalitativní změny v prostředcích a způsobech vedení soudobé války mají ve svých důsledcích za následek zvýraznění otázek velení jako nejdůležitějších opatření v teorii a praxi vojenského umění. Hlavními požadavky na velení jsou: vysoká efektivnost, operativnost, nepřetržitost, odolnost, pevnost a utajení.

Všestranná analýza situace, zjištění slabých míst v sestavě nepřítele, originalnost zámyslu bojové činnosti, smělost a rozhodnost v průběhu vedení operace, snaha co nejlépe a nejúplněji splnit stanovený úkol — to vše vede k úspěchu, který dokazují dobré bohaté zkušenosti minulé války.

Jedním z předpokladů úspěchu přípravy a vedení operací bylo umění rozhodného soustředování sil a prostředků na nejdůležitějších směrech v rozhodující době.

Tyto zkušenosti si uchovávají svůj význam i v soudobých podmínkách. Vyžaduje to však dokonalejší formy a způsoby vytváření rozhodující převahy nad nepřítelem na zvolených směrech, která odpovídá podstatně větším bojovým možnostem soudobých svazů.

Činnost velitelů v minulé válce se ovšem nevyčerpávala jen organizací soustředování sil a prostředků na rozhodujících směrech. Hlavními ukazateli umění velitelů byly: rozvíjení úspěchu a zabezpečení nepřetržitosti útočných operací, jejich vedení ve vysokých tempích s velkou intenzitou

ke splnění bojových úkolů až do úplného dosažení cílů operací. Rychlé rozvíjení taktického úspěchu v operační a nepřetržitost bojové činnosti ve dne v noci byly často zabezpečovány v průběhu operací nejen dosažením celkové převahy v silách nad nepřítelem, ale i schopnost velitelů včas a pružně reagovat na změny situace v průběhu operace a boje, dovést stanovit cesty a způsoby neefektivnějšího využívání sil a prostředků v zájmu úspěšného splnění stanovených úkolů. To našlo vyjádření v rozhodném manévru palbou dělostřelectva a údery letectva, druhými sledy a zálohami, ve směřem a dovedném zasazení rychlých vojsk do srazení, zvláště tankových svazů a svazků, k narůstání úsilí a rozhodnému rozvíjení útoku v operační hloubce, a to vedením mohutných roztínavých úderů se širokým využíváním obchvatů, obejití a obklíčení k úplnému zničení nepřítele v krátké době.

V sovětské vojenské odborné literatuře, zejména ve „Vojennoj mysli“, je publikována celá řada článků s touto tematikou. Ve druhém čísle letošního ročníku jsme uveřejnili dva články s tematikou manévru v útočných operacích a ve vševojskovém boji. V tomto čísle jsme vybrali tři články, jejichž obsah vychází z bohatých zkušeností Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce. Jsou aktuální i pro studium teorie a praxe vojenského umění v současné době.

Zkušenosti z přepadové činnosti frontových a armádních rychlých skupin

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora N. G. Usolceva, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 1/1980.

Frontové a armádní rychlé skupiny v útočných operacích Velké vlastenecké války byly hlavním prostředkem rozvíjení úspěchu. Byly zasazovány do sražení obyčejně při dokončování průlomu obrany k rozhodnému rozvíjení útoku do hloubky.

Z bojového použití rychlých skupin vyplývají dva nejcharakterističtější způsoby plnění bojových úkolů:

1. Po zasazení do sražení vedly hlubo-

ké roztínavé údery do celé hloubky operační sestavy nepřítele, z chodu obsazovaly mezilehlé čáry a ve střetných bojích ničily přisunované zálohy, přičemž přísně dodržovaly plánované směry činnosti.

2. Při plnění analogických a dalších bojových úkolů v operaci uskutečňovaly hluboký manévř celou sestavou nebo částí sil, někdy se zásadní změnou směru úderu; přitom používaly takové činnosti, kterými je možné nazvat přepadovou.

Přepadová činnost představuje vysoce manévrovou bojovou činnost rychlých vojsk v týlu nepřítele, vedenou k rozvíjení úspěchu, dezorganizaci obrany v operační hloubce, zničení nebo obsazení důležitých objektů a čar, vedení úderů na uskupení a zálohy do boku a týlu, narušení systému velení a práce týlu nepřítele. Přepadová činnost frontových a armádních rychlých skupin se zřetelně projevila v řadě útočných operací druhého a třetího období Velké vlastenecké války.

Např. v jassko-kišiněvské operaci (v srpnu roku 1944) 6. tanková armáda jako rychlá skupina 2. ukrajinského frontu byla zasazena do sražení po průlomu druhého pásma obrany, vyšla do týlu kišiněvského uskupení nepřítele, zničila týly operační skupiny vojsk, vytvořila aktivní pohyblivou vnější frontu obklíčení velkého uskupení nepřítele, ovládla důležité prostory (Focsanská vrata a naftové těžní středisko Rumunská Ploiesti) a na konci srpna vyšla na přístupy k Bukurešti.

V sandoměřsko-slezské útočné operaci 1. ukrajinského frontu 3. gardová TA dne 24. ledna roku 1945 zahájila přepadovou činnost z prostoru Opole ve směru Gliwice, Rybník podél pravého břehu řeky Odry do týlu slezského uskupení nepřítele. Za tři dny překonala v bojích přes

100 km, změnila směry úderů, zničila zálohy a týlové objekty nepřítele a ve značné míře svou činností přispěla ke spěšnému odchodu uskupení německých fašistických vojsk ze slezského průmyslového prostoru.

Činnost rychlých skupin v těchto a dalších operacích měla charakter přepadové činnosti, vedené k dosažení důležitých operačních výsledků. Přitom v průběhu plnění velkých operačních úkolů v týlu nepřítele mnohé rychlé skupiny současně vedly části sil údery na velké množství důležitých objektů v pásmu a na bocích činnosti: obsazovaly letiště, mosty, přepravy a zásobovací základny, ničily místa velení, spojovací uzly a týlové útvary, narušovaly a přetínaly komunikace nepřítele.

Početné současné údery poměrně nevelkými silami proti různým objektům, zásadní změny směrů činnosti a využívání noci k překvapivým úderům z chodu měly za následek dezorganizaci obrany nepřítele v jeho operační hloubce, paniku, ztrátu velení vojskům a zmaření jejich zásobování materiálními prostředky.

Úder na důležité objekty byl veden v případě nezbytnosti celou sestavou rychlé skupiny. Zvlášť charakteristické to bylo pro armádní skupiny.

Charakter přepadové činnosti rychlých skupin byl různorodý a závisel na zvláštnostech obsahu bojových úkolů a podmínek jejich plnění. Při činnosti v operační hloubce obvykle vysílaly před hlavními silami silný průzkum a předpusuté odřady. K vedení průzkumu v rychlých skupinách byly používány: u tankové armády — motocyklový pluk (prapor), u sboru — motocyklový prapor (od roku 1943), u brigády — rota (četa). Zprávy o nepříteli, který byl ve vzdálenosti 100—300 km i více zabezpečovalo frontové letectvo. Předání informací vzdušného průzkumu trvalo od 1 do 5—6 h. To umožňovalo včas reagovat na změny situace. Předpusuté odřady se odtrhovaly od hlavních sil na vzdálenost 20—40 km, někdy i více. Hlavní síly se přesunovaly v proudech v takové sestavě, která zabezpečovala rychlé rozvinování a zahájení boje tankových a mechanizovaných brigád s posilovacími prostředky, a v případě potřeby i manévry hlavních sil na nový směr. Do sestavy předpusutého odřadu tankové armády byly ke konci války nejčastěji vyčlenovány: tanková brigáda, posílená samohybným dělostřelectvem a protiletadlovým plukem, oddílem kanónového (houfnicového) dělostřelectva pluku, raketometným oddílem, rotou ženijního praporu.

V rámci rozhodného a smělého manévru k vyjítí do týlu hlavních uskupení nepřítel obcházely předpusuté odřady uzly obrany, vyhledávaly slabé bráněné směry a úseky, využívaly trhlin mezi uskupeními nepřítelů. V případě neúspěchu předpusutých odřadů rychlé skupiny uskutečňovaly manévry silami na nový směr.

Frontové a armádní rychlé skupiny v průběhu přepadové činnosti v široké míře využívaly pomoci partyzánských odřadů a bojovaly s nimi v úzké součinnosti. To bylo zvláště charakteristické pro běloruskou operaci.

Frontové a armádní rychlé skupiny při vedení přepadové činnosti v týlu nepřátelských uskupení byly používány nejen k vytvoření vnitřní, ale i vnější fronty obklopení. Rychlé skupiny, které působily na vnější frontě obklopení, obsazovaly důležité čáry, prostory a komunikační uzly, tím vytvářely pohyblivou aktivní frontu v týlu nepřítelů.

Přepadový charakter činnosti celé řady rychlých skupin se projevoval i při násilném přechodu velkých vodních překážek. Jejich hlavní úsilí se zpravidla soustřeďovalo k obsazení mostů a přeprav, vhodných úseků pro přechod a předmostí. Tak byla zabezpečena rychlá přeprava

hlavních sil úderných uskupení frontu (armády).

Prvky přepadové činnosti rychlých skupin se projevovaly i při překonávání mezilehlých obranných čar. Velitelé často upřesňovali své rozhodnutí k obsazení nejbližší obranné čáry i několik dní před vyjítím k ní. Na široké frontě byl organizován vzdušný a pozemní průzkum, byla zjišťována slabá místa, nezaujaté úseky, trhliny a mezery v obraně. Do těchto míst a směrů směřoval manévry předpusutými odřady. Překvapivým úderem za podpory letectva z chodu obsazovaly důležité prostory a úseky. Hlavní síly rychlé skupiny potom bez zpomalení a z pochodu se rozvinovaly do bojové sestavy a ničily nepřítel.

V průběhu přípravy a při vedení přepadové činnosti rychlými skupinami byla věnována zvláštní pozornost leteckému zabezpečení.

Důležité úkoly ve prospěch přepadové činnosti skupin plnil vzdušný průzkum. Zjišťoval sestavu a situaci operačních záloh, směry jejich přesunu, mezilehlé obranné čáry, charakter ženíjního vybudování a stupeň jejich zaujetí vojsky, důležité objekty v operační hloubce (velitelská stanoviště a spojovací uzly, letiště, protiletadlové útvary, zásobovací základny a jiné). Na základě vzdušného průzkumu bylo přijímáno rozhodnutí k manévru skupiny a byl upřesněn směr vedení úderů.

Letecká podpora byla nejpodrobněji plánována na období zasazení rychlé skupiny do sražení a plnění bližšího úkolu. Tkvěla v umlčení dělostřelectva, bližších záloh a uzlů odporu, míst velení v průběhu letecké přípravy zasazení; v nepřetržité letecké podpoře útoku a v leteckém doprovodu v průběhu bojové činnosti rychlých skupin do sražení byla zesilována ochrana stíhacím letectvem.

V průběhu přepadové činnosti rychlých skupin vedlo letectvo údery na zálohy a podporovalo činnost předpusutých odřadů zvláště při obsazení přeprav, násilném přechodu vodních překážek a překonávání obranných čar z chodu, při vedení úderů na uskupení a zálohy z týlu. Rychlé skupiny v průběhu přepadové činnosti ničily ve prospěch letectva protiletadlové útvary, obsazovaly letiště, místa velení a velitelská stanoviště letectva nepřítelů. Často nacházel místo i takový způsob součinnosti: rychlá skupina v průběhu přepadové činnosti částí sil poutala nepřítel, zvláště na přepravách, v soutěskách a horských přechodech. To vedlo k nahromadění vojsk nepřítelů a letectvo na ně

vedlo úder. K organizaci a udržování součinnosti byly zpravidla u rychlých skupin operační skupiny se spojovacími prostředky od letecké armády.

Frontové a armádní rychlé skupiny v průběhu přepadové činnosti měly mezi sebou těsnou součinnost, zejména při obklíčení uskupení nepřítele, ničení jeho záloh a při násilném přechodu vodních překážek.

Velmi obtížným a důležitým problémem při zabezpečení přepadové činnosti rychlých skupin bylo doplnění materiálních zásob. V období vedení vysoce manévrové činnosti prudce stoupala potřeba pohonných hmot a munice u tankových (mechanizovaných) sborů a armád. Průměrná denní potřeba činila: v pohonných hmotách 0,3—0,4 náplně, v munici 0,15—0,2 palebného průměru.

K maximálnímu zabezpečení materiálními prostředky a k dodání největší samostatnosti rychlým skupinám v průběhu přepadové činnosti vytvářely se v jejich týlu zvýšené zásoby pohonných hmot a munice. Část týlových jednotek (zvláště s pohonnými hmotami a municí) byla začleňována přímo do pochodových sestav.

K zabezpečení přepadových skupin přidělovaly se jim nejmobilitnější týlové útvary a jednotky. Od armád prvního sledu byly vyčleňovány silné předsunuté odřady, které v součinnosti s druhými sledy rychlých skupin zabezpečovaly komunikace a přísun pohonných hmot a munice.

K zabezpečení pohonnými hmotami bylo v celé řadě případů využíváno vzdušné dopravy. Tak např. vzduchem byl uskutečněn přísun pohonných hmot pro 4. tankový sbor po jeho vyjití do prostoru Goršečnoje ve voroněžsko-kastorněnské operaci, pro 4. tankovou armádu po jejím vyjití k řece Odry v sandoměřsko-slezské operaci a v mnoha dalších případech. Ve většině případů se armády a fronty úspěšně vypořádaly s nepřetržitým přísunem pohonných hmot a munice pro rychlé skupiny. Docházelo i ke zmaření přísunu,

což mělo za následek zastavení, někdy i přerušení přepadové činnosti nejen sborů, ale i tankových armád.

Při organizaci přepadové činnosti rychlých skupin měl prvořadou úlohu velitel frontu (armády) a jeho štáb. Při přípravě operace již v jejím zámyslu určovali cíle a úkoly přepadové činnosti. Zvláštní význam měly otázky manévru takových skupin v operační hloubce nepříteli při jejich značném odtržení od hlavních sil.

Při zasazení rychlé skupiny do sražení upřesňoval velitel prostředky jejího posílení, osy přesunu a čáry zasazení, způsob a dobu rozvinutí, bojové úkoly, způsob palebného ničení nepříteli v pásmu zasazení a na bocích, úkoly vojsk, která zabezpečují zasazení rychlých skupin, otázky organizace PVO, všestranného zabezpečení, velení a jiné.

Jejich činnost byla plánována podle několika variant. V průběhu přepadové činnosti velitel frontu (armády) osobně, za pomoci štábu, velel rychlým skupinám, neustále upřesňoval bojové úkoly, otázky součinnosti, přijímal opatření k jejich včasnému zabezpečení všim potřebným k boji.

Vysoké požadavky byly kladeny na velitele rychlých skupin. Na tyto funkce byli vybíráni dobře připravení a iniciativní důstojníci a generálové, kteří měli zkušenosti ze samostatné bojové činnosti. Byli to skuteční mistři velení vysoce manévrovým uskupením vojsk, jejich činnost byla založena na principu: manévr — úder — manévr.

Zkušenosti z použití přepadové činnosti rychlých skupin ve frontových a armádních útočných operacích Velké vlastenecké války skýtají velké poučení i pro současné podmínky. Jejich všestranné studium a využívání v praxi operační přípravy s přihlédnutím k novým podmínkám a způsobům vedení soudobé bojové činnosti umožňuje s větším zdůvodněním řešit problémy rozvíjení útoku ve vševojskových operacích.

Některé otázky obchvatu nepřítele ze vzduchu

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora M. I. Borisova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 10/1982.

Od zavedení letadel do výzbroje armád vznikla myšlenka o možnosti využití vzdušného prostoru k rychlému a utajenému shozu speciálně připravených jednotlivých skupin a jednotek pozemních vojsk do týlu nepřítele k průzkumu a ničení jeho nejdůležitějších objektů v taktické a bližší hloubce.

Na základě vývoje letectva, zvláště vojenského dopravního a v současném období i vrtulníků, myšlenka proniknutí do nepřátelského týlu vzduchem nabyla na formě uskutečnění **obchvatu nepřítele ze vzduchu** (vertikálního obchvatu), a to rozsáhlým použitím vzdušných výsadků různého složení v průběhu útočné operace [boje].

Zkušenosti ze cvičení Sovětské armády s použitím vzdušných výsadků ve třicátých letech měly velký význam pro další rozpracování teorie obchvatu nepřítele ze vzduchu pro vývoj výsadkových vojsk a vojenského dopravního letectva. Bylo zapotřebí řešit celou řadu problémů. Mezi nejdůležitější patřily:

- vytvoření speciálních vojenských dopravních letounů, schopných uskutečnit vysazení vojsk s těžkou bojovou technikou do velké hloubky,
- vývoj prostředků vysazení těžké bojové techniky na padácích,
- zabezpečení vysoké mobility vysazovaných svazků (útvárů), nezbytné k vedení aktivní útočné bojové činnosti v týlu nepřítele.

V předvečer druhé světové války a v jejím průběhu nedokázaly válčící strany zcela vyřešit ani jeden z těchto problémů.

Nebyl rovněž uveden do života jeden z nejdůležitějších principů použití vzdušných výsadků v operaci a boji o tom, že

jejich bojová činnost v týlu nepřítele musí mít aktivní, útočný a vysoce manévrový charakter. Za hlavní příčinu je možné pokládat nízkou mobilitu, slabou palebnou a údernou sílu vysazovaných vojsk, což bylo podmíněno omezenými možnostmi leteckých dopravních a padákových prostředků. Proto hlavním bojovým úkolem vzdušného výsadku bylo obsazení nejdůležitějšího prostoru, v něm rozmístěných objektů nepřítele a jeho pevné udržení do příchodu vlastních vojsk. V souladu s tím bojová činnost vzdušných výsadků po obsazení určeného prostoru měla v podstatě pasivní a vyčkávací charakter, což mělo za následek ztrátu iniciativy a snížení efektivnosti jejich činnosti.

Podle zkušeností z lokálních válek byly určovány vzdušným výsadkům úkoly k vedení aktivní, vysoce manévrové činnosti v rozsáhlých prostorech v týlu nepřítele. To bylo možné v důsledku vybavení výsadkových a aeromobilních svazků a útvárů lehkými tanky, bojovými vozidly, samohybným dělostřelectvem a automobily s vysokou průchodností. Veškerá organická těžká bojová technika a zbraň výsadkových a aeromobilních svazků a útvárů mohou být shazovány na padácích nebo vysazovány. K posílení vzdušných výsadků mohou být v případě potřeby přepravovány vzduchem i tanky a protiletadlové raketové systémy, a to těžkými dopravními letouny.

V agresivní válce USA proti vietnamskému lidu v letech 1964–1975 bylo v širší míře používáno k vysazení vzdušných výsadků vojenské letectvo. To mělo za následek podstatné zvětšení možností vojsk v útoku při uskutečnění obchvatu obránce ze vzduchu.

Při vysvětlování pojmu „obchvatu nepřítele ze vzduchu“ se vyskytuje celá řada protikladných názorů. Zejména je rozvíjen názor v tom směru, že tento pojem je velmi široký a svým obsahem zahr-

nuje, kromě přepravy vzdušných výsadkových a jiných vojsk, i vedení leteckých, raketových a dělostřeleckých palebných úderů na objekty a uskupení vojsk v jeho týlu. To vyžaduje upřesnění.

Bez popírání důležitosti palebného ničení nepřítele ve prospěch výsadků různého určení je nezbytné přesně vymezovat úkoly a způsoby činnosti vojsk, která uskutečňují obchvat nepřítele ze vzduchu, a ta opatření, která plní jiná vojska k zabezpečení jejich činnosti (palebné ničení, průzkum, maskování a další). Je to důležité i pro to, aby bylo jasné, jaké úkoly budou plnit výsadky a jaké funkce plní v jejich prospěch stupeň velení, který je vysazuje (shazuje). Z toho vyplývají i povinnosti při plánování a zabezpečení vysazení a činnosti výsadků.

Obchvat jako druh manévru vojsky na zemi nebo ze vzduchu k vyjití do boku (boků) nebo do týlu bojové (operační) sestavy nepřítele je uskutečňován zpravidla v součinnosti se silami a prostředky které působí čelně, k dosažení nejrozhodnějších výsledků boje (operace). Základem obchvatu je myšlenka zničení určitých uskupení nepřítele, a to jejich obklíčením nebo odříznutím, zabráněním přísunu záloh do tohoto prostoru nebo plánovitěmu vyjití jeho vojsk z něho s následným jejich zničením, nebo obsazením a vyřazením důležitých objektů z boje (v první řadě prostředků jaderného napadení a míst velení). Každopádně je obchvat uskutečňován s maximálním využitím výsledků jaderných a jiných palebných úderů na jeho nejdůležitější uskupení vojsk a objekty. Údery těchto prostředků, i kdyby byly sebesilnější a účinné, samy o sobě k úplnému zničení uskupení nepřítele nepřivedou. Jen aktivní činnost vojsk z čela a z týlu za nepřetržitě podpory prostředků ničení je možné dosáhnout stanovených cílů v boji a operaci.

Podle rozsahu použití sil a prostředků může být obchvat nepřítele ze vzduchu taktický, operační nebo strategický. Z hlediska úrovně vývoje výsadkových vojsk a prostředků jejich vysazení vznikají největší možnosti k uskutečnění manévru nepřítele ze vzduchu v taktické a bližší operační hloubce.

Vznik raketových jaderných zbraní, vývoj vojenského letectva, rostoucí možnosti svazků výsadkových i pozemních vojsk — to vše umožňuje v soudobých útočných operacích plánovat vysazení a shoz operačních vzdušných výsadků do velké hloubky a s rozhodnými cíli: pomoc útočícím vojskům při obklíčení velkých uskupení nepřítele, při ničení jeho operačních záloh a při rozvíjení útoku ve vysokých tempech.

Charakter bojové činnosti vzdušných výsadků závisí na obsahu plněných úkolů,

jejich složení, hloubce vysazení a podmínkách situace na daném směru nebo v prostoru a může být jak útočný, tak i obranný.

Za hlavní druh bojové činnosti útvarů a jednotek výsadků je pokládán útok, který musí mít odvážný, rozhodný, aktivní a vysoce manévrový charakter. Kromě toho rychlá činnost v soudobých podmínkách je jedním ze způsobů zabezpečení odolnosti vzdušných výsadků v týlu nepřítele, zejména v jaderné válce. Proto se ve vojenském odborném tisku stále více vyskytují názory o účelnosti a nezbytnosti vedení vysoce manévrové (přepadové) činnosti vzdušným výsadkem v týlu nepřítele, která by nebyla omezena určeným prostorem. Její podstata tkví ve střídání krátkých překvapivých úderů výsadku na nejdůležitější objekty nepřítele a rychlého utajeného manévru do nového prostoru, který může být uskutečňován dopravními vrtulníky a s využitím pozemních prostředků přesunu (bojových vozidel).

Vzdušné výsadky přecházejí do obrany buď podle plánu, a to celou sestavou, nebo částí sil k udržení ovládnutého prostoru (čáry, objektu), nebo pod tlakem nepřátelských sil, které jsou v převaze.

K zabezpečení reálnosti stanovení úkolů vzdušným výsadkům k udržení prostorů, čar nebo objektů je nutné proto brát v úvahu jejich omezené možnosti k vytvoření pevné obrany v týlu nepřítele. Zpravidla nemají k dispozici dostatečné síly a prostředky k déletrvajcímu udržení určeného prostoru. Proto úkol k vedení obranné činnosti je nutné určovat výsadkům s přihlédnutím k jejich bojovým možnostem a době vyjití útočících vojsk do jejich prostoru. Je to nejpravděpodobnější v závěrečném období jejich bojové činnosti v týlu nepřítele.

Úkol zabránit přísunu (manévru) záloh nepřítele nebo plánovitěho odchodu jeho vojsk na mezilehlou čáru může být plněn překvapivou činností jednotek výsadků z létek, těsně sladěnou s údery letectva, nebo položením minových výbušných zářezů na osách jejich přesunu.

Za stejně efektivní způsob použití výsadků při součinnosti s útočícími vojsky při odrážení a ničení protiztečí a protiúderných uskupení nepřítele je nutné pokládat vedení rozhodného a odvážného úderu do boků a týlu druhých sledů a záloh jak v době jejich rozvíjení, tak i v průběhu protizteče.

Údery na nepřítele z týlu jsou hlavním způsobem činnosti výsadku i při pomoci útočícím vojskům prolomit z chodu při-

pravené mezilehlé obranné čáry nebo ná-
silným způsobem překonat vodní překáž-
ky. Nejúčinnější budou za předpokladu
přesně sladěné činnosti výsadků a čelné
útočících vojsk, zejména organizace spo-
lečného palběného ničení nepřítel.

Obchvat nepřítel ze vzduchu, nezávisle
na jeho rozsahu může být úspěšný jen za
určitých podmínek. Mezi nejdůležitější
patří:

- utajení přípravy a překvapivé vya-
zení vzdušných výsadků v týlu nepřítel
ve stanovené době,

- důkladný průzkum nepřítel v pláno-
vaných prostorech vyzázení i v pásmu
(na trati) letu a jeho spolehlivé umlčení,

- vybojování operační nadvlády ve
vzduchu před vyzázením,

- vysoká přesnost a rychlost shozu
(vyzázení) výsadků a jejich aktivní, roz-
hodná a vysoce manévrová činnost v týlu
nepřítel,

- udržování těsné součinnosti mezi
všemi silami a prostředky, které se podíle-
jí na obchvatu nepřítel ze vzduchu,

- včasné vyjití útočících vojsk do pro-
storu vzdušných výsadků, jejich všestran-
né zabezpečení a dovedné velení.

Ze všech vyjmenovaných faktorů zaují-
má zvláštní místo **překvapení**. Překvape-
ní použití vzdušného výsadku je pojem
velmi široký. Může ho být dosaženo nejen
utajením příprav k vyzázení a soustře-
dování dopravního letectva, ale i sprá-
vnou volbou doby a způsobů vyzázení a
rychlejším vyzázením v různé denní do-
bojové činnosti v týlu nepřítel, co nej-
rychlejším vyzázením v různé denní do-
bě a co nejbližší k objektům činnosti,
zpravidla jedním koloběhem, konečně rych-
lou a rozhodnou činností vojsk po vyzáze-
ní.

Spolehlivé umlčení nepřítel v prosto-
rech vyzázení a v pásmu (na trati) le-
tu výsadku bylo a zůstává v soudobých
podmínkách jedním ze základních fakto-
rů zabezpečení úspěchu obchvatu nepří-
tel ze vzduchu. Je těsně spojeno s nut-
ností nepřetržité letecké podpory vzduš-
ných výsadků v období jejich bojové čin-
nosti v týlu nepřítel. Nedostatečná pod-
pora v operacích druhé světové války mě-
la za následek obtížnou a v některých
případech i beznadějnou situaci vzdušných
výsadků. Tak např. anglická výsadková
divize, shozená v prostoru Arnhem na
podzim roku 1944, byla v důsledku ne-
příznivých meteorologických podmínek bez
letecké podpory; proto nedokázala čelit
německému tankovému sboru a byla zni-
čena.

Důležitou úlohu při umlčování nepřítel-
e v průběhu výsadkové operace má orga-
nizace a vedení radioelektronického boje,
jehož prostředky jsou velmi efektivně ru-
šeny systémy velení vojskům a zbraní ne-
přítel v pásmu letu a v prostorech vya-
zení.

Úspěch použití vzdušných výsadků, ze-
jména operačních, ve značné míře ovliv-
ňují **vybojování nadvlády ve vzduchu a vy-
zázení vojsk v krátké době v přesně urče-
ných prostorech**. Nadvláda ve vzduchu
v letech druhé světové války a v lokál-
ních válkách byla zabezpečována buď
v operačním rámci, nebo v pásmu letu do-
pravního letectva s výsadkem a v prosto-
rech jeho shozu (vzázení).

V současné době vývoje teorie ob-
chvatu nepřítel ze vzduchu v průběhu ve-
dení operací a bojů je nutné zdůraznit, že
problém zkrácení doby na vyzázení vojsk
a vybojování nadvlády ve vzduchu, ales-
poň na období vyzázení výsadků a jejich
aktivní činnosti, neztratil na své aktuál-
nosti. Vzázení operačních a taktických
výsadků vojenskými dopravními letouny a
vrtulníky v přesně určených prostorech
a beze ztrát je možné jen za předpokla-
du dosažení překvapení jejich použití,
úspěšné plnění stanovených bojových úko-
lů za předpokladu nadvlády ve vzduchu
a efektivního palběného ničení nepřítel
zvláště silami letectva a dělostřelectva.

Důležitou podmínkou úspěchu použití
vzdušných výsadků vždy byla a dnes zů-
stává jejich **aktivní, rozhodná útočná a
vysoce manévrová činnost** v týlu nepřítel-
e, vedená podle jednotného zámyslu a
v těsné součinnosti s vojsky útočícími čel-
ně, se silami a prostředky, vyčleněnými
k jejich podpoře. Jen útokem a aktivní
činností vzdušných výsadků je možné do-
sáhnout úspěchu při plnění jejich urče-
ných úkolů. Při přechodu do obrany a
k pasivní činnosti se odsunují ke zničení.
Význam této zásady ještě více vzrostl
v současné době, kdy bojová činnost stran
může být vedena s použitím jaderných
zbraní. Ty umožňují nepříteli vést jader-
né údery na výsadky, které brání určité
prostory.

Jednou ze zásadních podmínek, které
mají vliv na výsledek použití výsadků,
bylo vždycky včasné vyjití čelně útočících
rychlých vojsk do prostoru jejich bojové
činnosti. V letech druhé světové války
tomu tak vždy nebývalo. Tak např. v zá-
ří roku 1944 uskutečnilo angloamerické
velení arnhemskou výsadkovou operaci,
v jejímž průběhu byly postupně shozeny
do hloubky od 15 do 110 km tři vzdušné

výsadky (každý v hodnotě divize) k zachycení mostů přes kanály a řeky Maas a Rhein a tak zabezpečit postup 2. anglické armády k obejití německé opevněné Siegfriedovy linie. Anglickým tankovým vojskům se podařilo spojit se dvěma prvními výsadky, shozenými do menší hloubky. Přesto však nedokázaly proniknout do prostoru Arnhem, kde bojovala jedna výsadková divize. V důsledku toho skončila operace nezdarem a anglické armádě se podařilo překonat Rhein až za šest měsíců.

Tento i další příklady svědčí o tom, že plánovat shoz (vysazení) vzdušného výsadku, zvláště velkého, není možné bez jistoty, že do prostoru jeho činnosti včas vyjdou rychlé svazky útočících vojsk. Kromě toho použití vzdušných výsadků, nucených vést bojovou činnost v týlu nepřítele na vlastní pěst, nemůže mít vliv na průběh a výsledek útočné operace (boje).

Nepřetržitě udržování **dobře organizované součinnosti** všech sil a prostředků, které se zúčastňují výsadkové operace i s pozemními vojsky, která útočí čelně, zásadním významem napomáhá úspěšnému uskutečnění obchvatu nepřítele ze vzduchu. Nejmenší její narušení, zejména ztráta spojení výsadků se součinnostními svazky a svazky, může mít za následek

obtížnou situaci výsadku; může vést i k velkým ztrátám, způsobeným prostředky ničení nejen nepřítele, ale i vlastních vojsk. Tak tomu bylo při vedení sicilské a normandské výsadkové operace angloamerických vojsk.

Společné velení výsadkům a všem silám a prostředkům, které se zúčastní jejich použití, podpory a zabezpečení, bude uskutečňovat velitel a štáb operačního svazu pozemních vojsk, který vede útočnou operaci. To umožní nejlépe řešit otázky součinnosti vzdušných výsadků s útočícími vojsky, letectvem, raketovými vojsky a dělostřelectvem i se svazky a útvary jiných druhů vojsk a speciálních vojsk.

Hlavním cílem organizace a uskutečnění širokého obchvatu nepřítele ze vzduchu je tudíž napomáhat svazkům a svazům pozemních vojsk při vedení útočných bojů a operací ve vysokých tempech a při ničení nepřítele v krátké době.

Dobře připravené, včasné, překvapivé a opakované použití vzdušných výsadků v nezbytné těsné součinnosti s útočícími vojsky, letectvem, raketovými vojsky a dělostřelectvem umožní útočící straně spolu s vedením silných palebných úderů působit do celé hloubky obrany nepřítele k narušení její operační odolnosti. To ve značné míře ulehčí plnění útočných úkolů v krátké době.

Manévr dělostřelectvem

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek maršála dělostřelectva G. E. Peredelského, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 11/1982.

Sovětské vojenské umění považuje manévr vojsky, silami a prostředky, včetně **manévru dělostřelectvem**, za jeden z důležitých principů přípravy i vedení operace a boje. Jeho podstata tkví v **organizovaném, utajeném a rychlém přesunu dělostřelectva v průběhu bojové činnosti na nový směr nebo do nového prostoru k zaujetí výhodného postavení vůči nepříтели a k vytvoření potřebného uskupení dělostřelectva, které by zabezpečilo rozhodné soustředění palby na nejdůležitějších směrech ke společlivému zničení nepřítele v nejkratší době.**

V závislosti na cílech, plněných úkolech, množství dělostřeleckých sil a prostředků, stupňů velení, které organizují manévr a hlavně na jeho výsledcích může mít taktický, operační a strategický charakter. Každý druh těchto manévru má své charakteristické zvláštnosti.

Taktický manévr dělostřelectvem vytváří podmínky, které zabezpečují nejlepší splnění taktických úkolů vojsky v boji. Je uskutečňován organickými a posilovými dělostřeleckými útvary a jednotkami svazku (útvary) v těsné palebné a taktické součinnosti s dalšími silami, které

se zúčastňují boje. Tento manévř je organizován na základě rozhodnutí velitelů vševojskových svazků a útvarů.

Operační manévř dělostřelectvem je uskutečňován na základě zámyslu a rozhodnutí velitele svazu k úspěšnému dosažení cílů operace nebo ke splnění dílčích úkolů a je veden organickými a posilovacími dělostřeleckými silami a prostředky.

Strategický manévř dělostřelectvem, vedený na jednom nebo mezi různými válčišti, zpravidla mohutnými uskupeními dělostřelectva, je organizovaný a řízený nejvyšším vojenským velením. Jeho hlavním obsahem je soustředění značného množství dělostřelectva na rozhodující směrech ke spolehlivému palebnému umlčení a k zabezpečení rychlého a úplného zničení hlavních uskupení nepřítele v součinnosti s dalšími vojsky, silami a prostředky, které se zúčastňují operace a dosáhnou strategických výsledků.

Manévř dělostřelectvem může být uskutečňován jak po vlastní ose (na organických bojových a dopravních prostředcích), tak s využitím železniční, vodní a vzdušné dopravy. V prostoru bojové činnosti uskutečňuje dělostřelectvo manévř zpravidla po vlastní ose (pochodem). V závislosti na cíli a podmínkách situace může být z týlu k frontě, podél fronty a z fronty do týlu. Je používán ve všech druzích boje.

Mezi nejdůležitější požadavky na organizaci manévru patří:

- soulad rozhodnutí k jeho uskutečnění s podmínkami vzniklé situace,
- jednoduchost zámyslu,
- vyčlenění dostatečných sil a prostředků pro manévř a jeho zabezpečení,
- včasnost, rychlost, utajení a překvapivé vedení,
- přesná součinnost všech vojsk, sil a prostředků, které se zúčastňují manévru a jeho zabezpečení,
- spolehlivá obrana proti pozemním a vzdušným úderům nepřítele,
- všestranné operační (bojové), speciální, týlové a technické zabezpečení,
- stálé a pevné velení.

Umění přípravy a vedení manévru dělostřelectvem s cílem jeho soustředování na hlavních směrech překonalo dlouhou cestu svého rozvoje. Plné dokonalosti však dosáhl v letech Velké vlastenecké války. Způsoby manévru v průběhu války nabývaly na nové kvalitě a jeho rozsah neměl v dějinách obdoby.

První, nejtěžší období války bylo seriózní zkouškou a současně s tím krutou

bojovou školou pro celý důstojnický sbor dělostřelectva. V důsledku snížení výroby dělostřelecké výzbroje, které bylo způsobené evakuací průmyslu na východ, a značných ztrát na frontě, nedokonalé organizační struktury útvarů a jednotek, prostředků a metod velení, měl manévř převážně **taktický charakter**. Bylo to podmíněno mnoha příčinami. Vrchní hlavní velení a velení svazů neměly dostatečné množství záloh dělostřelectva. Ve složení dělostřeleckých útvarů a jednotek bylo dost zastaralých děl, děl malé ráže, pomalých tahačů a koní. To podstatně snižovalo pohyblivost dělostřelectva, ztěžovalo a omezovalo jeho manévř.

V operacích prvního období války bylo většinou používáno takových forem manévru, jako vyvedení dělostřelectva na týlové čáry společně s odcházejícími svazky a útvary, samostatný přesun (většinou po železnici) nevelkého množství samostatných pluků a oddílů ze zálohy vrchního hlavního velení z týlu k frontě a k posílení obrany na nebezpečnějších směrech a k zabezpečení protitankových a likvidaci průlomů nepřítele. V rámci frontů byl veden manévř dělostřelectvem v omezeném rozsahu; mezi fronty nebyl prakticky uskutečňován.

Charakteristickým rysem při odchodu bylo to, že centralizované velení bylo ojedinelým jevem dokonce i v rámci dělostřeleckého pluku a skupiny. Pluky a skupiny se zpravidla přemísťovaly po oddílech a bateriích. Při zabezpečování odchodu pěchoty vedly samostatné boje s nepřítelem. Přitom boj s tanky a motorizovanou pěchotou zůstával i nadále hlavním úkolem dělostřelectva. Jeho plnění bylo složitější v důsledku toho, že způsobené velké ztráty v předcházejících bojích se ostře projeví v nedostatku protitankových děl. Proto k boji s tanky nepřítele bylo používáno nejen kanónové, ale také houfnicové a často i protiletadlové a raketometné dělostřelectvo.

V dalším období bylo raketometné dělostřelectvo vysoce manévrovým prostředkem a sovětské velení jej zasazovalo centralizovaně.

I přes nepříznivé a mimořádně složité podmínky prvního období byla obohacena teorie bojového použití dělostřelectva o velké zkušenosti z organizace a vedení manévru, zvláště při činnosti na široké frontě a při omezeném množství dělostřeleckých prostředků. S vedením jednotlivých operací se zvyšovalo mistrovství velitelů při soustředování dělostřelectva manévrem z vedlejších směrů (úseků), začlenění dělostřelectva ze zálohy vrchního

hlavního velení do sestavy hlavního uskupení a rozhodném použití dělostřeleckých útvarů vojsk druhých sledů a záloh k dělostřelecké přípravě a podpoře útoku.

Značnou pozornost věnovalo této otázce vrchní hlavní velení. Na základě získaných zkušeností a zjištěných nedostatků a chyb při soustřeďování dělostřeleckva na nejdůležitějších směrech a při organizaci palebného ničení nepřítele, vydalo dne 10. ledna 1942 vrchní hlavní velení směrnici, kterou zavedlo novou metodu palebného ničení. Byla pojmenována jako dělostřelecký útok. Jeho podstatou byla těsnější součinnost palby dělostřeleckva a jeho manévru s úderem a manévrem pěchoty a tanků od zahájení dělostřelecké přípravy útoku do ukončení průlomu obrany nepřítele i do celé hloubky operace (boje). Splnění požadavků směrnice napomáhalo rozhodnějším soustřeďování dělostřeleckva na nejdůležitějších směrech v mnohých velkých operacích tohoto období války. V důsledku nedostatečného množství dělostřeleckva se ovšem nepodařilo dosáhnout výrazné palebné převahy nad nepřítelem na hlavních směrech. Až do druhé poloviny roku 1942 **narůstal rozsah manévru dělostřeleckem, zvyšovala se hustota děl a minometů na úsecích průlomů svazů a svazků v útoku a na nebezpečných směrech v obraně.**

Zásadní obrat ve tendenci, který nastal po přechodu Sovětské armády do protiútoku u Stalingradu, byl novým obdobím i v rozvoji sovětského dělostřeleckva. Byl základem rozhodné reorganizace, která kvalitativně změnila v následujících letech dělostřelecko. To se stalo hlavní palebnou silou sovětských pozemních vojsk.

V roce 1943 se pronikavě zvýšilo množství samohybného protitankového a raketometného dělostřeleckva, kromě toho i dalších kvalitativně nových dělostřeleckých systémů. Dělostřelecko bylo vybaveno dostatečným množstvím prostředků mechanické tažné síly a automobilů. To mělo za následek tendenci k dalšímu růstu manévru jak v rámci frontů a armád, tak mezi fronty. V útočných a obranných operacích roku 1943 došlo poprvé k širokému rozmachu **operačního manévru dělostřeleckem ze zálohy vrchního hlavního velení.** Tomu napomohlo vytvoření značného množství nových dělostřeleckých útvarů a svazků ze zálohy vrchního hlavního velení, zvláště divizí a sborů průlomu. Jejich počet se neustále zvyšoval, zlepšovalo se kvalitativní složení a zdokonalovala se organizační struktura. To mělo za následek výrazné zdokonalení celého systému řízení palby a manévru značných

sil dělostřeleckva v operacích. V procesu jejich přípravy byla vytvářena mohutná dělostřelecká uskupení, která vedla hromadné palebné údery v průběhu dělostřeleckého útoku. Po průlomu obrany nepřítele na jednom operačním směru byly dělostřelecké svazky a útvary přesunovány na vzdálenost desítek a stovek kilometrů k zabezpečení nových úderů sovětských vojsk.

O skvělých příkladech operačního manévru dělostřeleckými divizemi sbory průlomu svědčí kurská bitva. Tak na Středním frontu v pásnu 13. armády, která bránila 10 % celkové šířky fronty, bylo soustředěno v důsledku směšného manévru a rozhodného nahromadění asi 35 % veškerého dělostřeleckva frontu, včetně 4. dělostřeleckého sboru průlomu. To umožnilo vytvořit v pásnu armády a na křídlech sousedních armád hustotu do 85–90 děl a minometů, 3,5 bojových vozidel M-8, M-13 a 13,5 raketometů na 1 km fronty.

Ve třetím období Velké vlastenecké války (v letech 1944–1945) dosáhlo umění manévrovat dělostřeleckem vyššího stupně, byl uskutečněn manévr nejen operačního, ale i **strategického rozsahu.** To umožnilo sovětskému velení vytvářet silná dělostřelecká uskupení, která rozhodným způsobem ovlivnila průběh operací a tažení v celku. Vrchní hlavní velení v červnu roku 1944 přesunulo z prostoru Vjazmy na leningradskou frontu 5. gardovou a 15. dělostřeleckou divizi průlomu. Současně z kišinevského směru přesunulo na karelskou frontu za 8 dní na vzdálenost kolem 2000 km 7. dělostřeleckou divizi průlomu. Po ukončení vyborgské a svirsko-petrozavodské operace (v srpnu roku 1944) uskutečnila 5. gardová a 7. dělostřelecká divize znovu manévr na kišinevský směr, aby se zúčastnila jassko-kišinevské operace.

Teorie a praxe manévru dělostřeleckem se neustále obohacovala, zvláště však po přechodu Sovětské armády k rozhodné útočné činnosti. Hlavními cíli manévru dělostřeleckem v útoku bylo:

- vytvoření uskupení, která zabezpečovala vybojování palebné převahy nad nepřítelem a dosažení určeného stupně jeho zničení,
- odrazení nepřátelských protúderů a protiztečí,
- palebné ničení nepřítele při zasazení druhých sledů, záloh a rychlých skupin do sražení (boje),
- včasné přemístění bojových sestav dělostřeleckva v průběhu operace (boje),
- zabezpečení opatření podle plánů operačního maskování při přeskupování vojsk.

Manévr dělostřelectvem v útoku byl uskutečňován jak při přípravě, tak v průběhu operací.

Organizace manévru při přípravě operací byla charakterizována vysokým stupněm centralizace velení dělostřeleckým svazkům a útvarům. Přeskupení velkého množství dělostřelectva ve strategickém rozsahu bylo uskutečňováno na základě rozhodnutí vrchního hlavního velení. To řídilo přípravu k přesunu svazků a útvarů, které byly v jeho záloze. Velkou část otázek, které se týkaly manévru dělostřelectva z jednoho frontu k druhému také řešilo vrchní hlavní velení, zvláště při jeho konání po železnici. To bylo podmíněno nutností přesné organizace součinnosti při přesunu dělostřelectva pásmy frontů, včasným a úplným zabezpečením a vytvořením podmínek pro nerušený pohyb proudů (vlaků).

Manévr dělostřelectvem v rámci frontů a armád byl organizován v souladu s rozhodnutím velitelů. Často však byl manévr v rámci frontu uskutečňován na základě směrnic hlavního velení na plánovanou operaci. Lhůty manévru byly určovány s ohledem na vzdálenost a zvolený způsob jeho uskutečnění (železnici, po vlastní ose, kombinovaným způsobem), vzdálenost svazků a útvarů od nakládacího prostoru, stav komunikací, stupeň působení nepřítelů a jiné faktory.

Plánování manévru dělostřelectvem při přípravě každé větší útočné operace bylo většinou komplikováno tím, že byl zpravidla veden současně s manévrem vševojenských svazů, svazků a také svazků a útvarů jiných druhů vojsk. K jeho vedení byly zpravidla určovány pásma, osy přesunu a železniční tahy. Hlavním plánovacím dokumentem byl plán přeskupení, který se zpracovával většinou na mapě s legendou a přílohami s potřebnými propočty a zdůvodněními. Plán obsahoval:

- prostory a dobu soustředění po ukončení manévru,
- osy přesunu dělostřeleckých svazků a útvarů,
- nakládací a vykládací prostory (stanice),
- pochodovou sestavu,
- výchozí čáry, regulační čáry a doby průjezdu,
- prostory denního (nočního) odpočinku a dobu pobytu v nich,
- organizaci PVO,
- opatření k zabezpečení a velení.

Svazkům a útvarům, které byly přesunovány po železnici se kromě toho stanovalo množství přidělených dopravních prostředků, pořadí a lhůty nakládání, odjez-

du a vykládání, organizace obrany proti úderům nepřítelů ze vzduchu, nejdůležitější opatření k zabezpečení a jení.

Příčná pozornost byla dále věnována plánování a praktickému řešení otázek ženížního vybudování os přesunu, organizací pořádkové a regulační služby, přijetí přesunovaných svazků a útvarů, přípravě prostorů soustředění, maskování. Byly zpracovávány podrobné grafiky přesunu svazků a útvarů, přijímána opatření k zabezpečení vysoké kázně za přesunu, utajení a včasného uskutečnění manévru.

Manévr dělostřelectvem byl široce organizován také v průběhu operace. Rychlost jeho uskutečnění byla zvláště důležitá při zasazení druhých sledů, rychlých skupin a operačních záloh do sražení, při přenášení úsilí z jednoho směru na druhý a při odražení protíúderů a protiztečí. Např. ve druhém období běloruské operace (5. července — srpen roku 1944) po vyjití sovětských vojsk na čaru Vilnius, Baranoviči byly vytvořeny podmínky k přechodu levého křídla 1. běloruského frontu do útoku. V té době byla hlavní část dělostřelectva na bobrujském směru.

Na základě rozhodnutí velitele frontu byl v období od 5. do 13. července uskutečněn kombinovaný manévr dělostřelectvem (z bobrujského směru) na vzdálenost přibližně 600 km. Dělostřelectvo velké ráže bylo přepraveno po železnici, ráže 122 mm a menší i útvary raketometného dělostřelectva se přesunuly ve dne v noci po vlastní ose na čaru Novograd, Volynsk, dále jen v noci. Délka nočního pochodu dosahovala 100—130 km. Časové intervaly mezi pochodovými proudy útvarů a svazků činily 2—14 hodin. Přesun přesně podle grafikonu byl zabezpečován sestavením pochodových proudů podle druhů vozidel a tahačů. Každý proud měl technickou uzávěru a k zabezpečení doplnění pohonnými hmotami na přesunu byly vytvořeny mezilehlé čerpací stanice s potřebnou zásobou pohonných hmot a mazadel.

Přísná kontrola průběhu manévru, dovedně organizovaná regulační služba, přesně sladěné přijetí a převzetí útvarů a svazků za pochodu zabezpečovalo jejich utajený přesun ve zkrácené lhůtě. Vzdálenost přesunu jednotlivých útvarů a svazků za dobu 16 h dosahovala 200—240 km. Dovedným manévrem, kterého se zúčastnilo kolem 35 000 vozidel byla vytvořena pětinasobná převaha dělostřelectva nad nepřítel. Na úsecích průlomu armády dosahovala průměrná operační hustota 180 děl a minometů na 1 km fronty a maximální taktická hustota 240 hlavních.

V průběhu útočných operací byl manévr dělostřelectvem často uskutečňován k **odrazení protitúderů a protiztečí nepřítelů**. Např. v průběhu kyjevské útočné operace 1. ukrajinského frontu v listopadu roku 1943 se snažila německá fašistická vojska dosáhnout Kyjeva a vedla protitúdry silami několika tankových a pěších divizí. K zesílení protitankové obrany v prostoru Fastov, Fastovec se rozhodl velitel frontu přesunout do pásma 38. armády dvě protitankové dělostřelecké brigády, kanónovou dělostřeleckou divizi od 40. armády, dva protitankové pluky a pluk raketometného dělostřelectva od 60. armády. Tyto svazky za 16–20 h uskutečnily manévr ve složitých komunikačních podmínkách na vzdálenost 100–120 km a svou palbou společně s pěchotou a tanky zmařily všechny pokusy nepřítelů probít se do prostoru Kyjeva.

Významnou a často i rozhodující úlohu při úspěšném odrazení protitúderů tankových uskupení nepřítelů měl včasný a rychlý **manévr protitankovými prostředky**. Např. v berlínské útočné operaci se podařilo německému tankovému uskupení, které vedlo protitúder z prostoru Görzitz, zatlačit útvary 2. polské armády. Vzniklo nebezpečí průlomu nepřátelských tanků do týlu sovětského úderního uskupení. Rozhodnutím velitele frontu byla do tohoto prostoru přesunuta 11. gardová protitanková dělostřelecká brigáda. Tato brigáda za tři hodiny uskutečnila rychlý noční manévr na vzdálenost 160 km a ráno byla zasazena do boje. Včasnou a rozhodnou činností byl nepřátelský protitúder úspěšně odrazen se značnými ztrátami pro nepřítel.

V soudobých podmínkách bude mít manévr protitankovými prostředky široké uplatnění. Zkušenosti z arabsko-izraelského konfliktu v roce 1973 potvrdily, že proti vzrůstající manévrovatosti a bojové síle tankových vojsk musí stát rozhodný a rychlý manévr protitankových záloh a jednotkami raketometných systémů salvové palby.

Úspěch útočných operací frontů a armád jak v minulých válkách, tak v soudobých podmínkách bude v mnoha směrech záviset na včasné a spolehlivé zabezpečení zasazení druhých sledů a záloh do sražení. V průběhu Velké vlastenecké války, zvláště v jejím druhém a třetím období, věnovali velitelé a štáby zvláštní pozornost plánování manévru dělostřelectvem na směry zasazení druhých sledů a záloh. Přitom bylo vytvářeno takové uskupení dělostřelectva, které bylo schopné spolehlivě umlčet obranu nepřítelů, vybojovat palebnou převahu a zabránit vedení

protitúderů a protiztečí nepřátelských záloh při činnosti vojsk v operační hloubce, zvláště v období jejich přesunu a rozvinování na čarách zasazení do průlomu. Včas bylo proto plánováno nové podřízení dělostřeleckých svazků a útvarů zálohy vrchního hlavního velení ze sestavy pívního operačního sledu druhým sledům a rychlým skupinám. Ve svazech a svazcích byl kromě toho plánován a uskutečňován manévr dělostřelectvem do prostoru zasazení druhých sledů a záloh do sražení.

Je přirozené, že se tyto plány v průběhu operací upřeshňovaly v závislosti na bojové situaci. Dělostřelečtí velitelé a štáby po informaci o úkolu zabezpečovali včasny přesun dělostřeleckých svazků a útvarů na plánované čáry zasazení. Dělostřelectvo rychlých skupin nepřetržitě podporovalo jejich činnost soustředěnou palbou, napomáhalo rozvíjení útoku, společně s vojsky v útoku vedlo manévr k obejití uzlů odporu a k vyjití do boků a týlu nepřátelského uskupení.

Manévr dělostřelectvem v obraně je rozhodující podmínkou dosažení její pevnosti. Včasné jeho vedení zabezpečuje rychlé narůstání palby na nejvíce ohrožené úseky a vytváří výhodné podmínky k odrazení útoků sil nepřítelů, které jsou v převaze. Hlavním obsahem manévru dělostřelectvem v obraně je vytvoření silných uskupení k vedení protipřípravy, boji s dělostřelectvem nepřítelů a odrazení hromadných útoků jeho tanků a mechanizované pěchoty, dále k palebné přípravě a podpoře protiztečí a protitúderů a plnění jiných úkolů.

Jedním z příznaků aktivity obrany je **dělostřelecká protipříprava**, která vyžaduje dokonalou organizaci, včetně dovedného soustředění značného množství dělostřelectva a úzkém úseku fronty.

Ve Velké vlastenecké válce byla protipříprava uskutečňována v několika obranných operacích. Nejlepších výsledků dosáhla v obranném sražení u Kurska v roce 1943. V pásmu Středního frontu byla např. protipříprava vedena v celém pásmu 13. armády a na stycích s 48. a 70. armádou. K jejímu zabezpečení byl uskutečněn široký manévr dělostřelectvem a v důsledku toho na úzkém úseku v pásmu 13. armády bylo soustředěno 967 děl a minometů a 100 raketometů BM-13.

Při vedení obranných operací byla věnována zvláštní pozornost organizaci širokého manévru **dělostřeleckými protitankovými zálohami**, které byly vytvářeny ve všech vševojskových svazech, svazcích a útvech. Např. v bitvě u Kurska bylo v dělostřeleckých protitankových zálohách

Středního frontu a jeho armádách 86 % veškerého protitankového dělostřelectva, v zálohách Voroněžského frontu 59 %.

Protitankové dělostřelecké zálohy měly hodnotu od jednoho protitankového pluku do jedné až dvou protitankových brigád. Ve střeleckých divizích byly protitankové zálohy v hodnotě protitankové baterie až oddílu; byla začleňována i rota protitankových pušek. Jejich manévry byly plánovány podle několika variant z hlediska možné činnosti nepřítele. Značná pozornost byla věnována jeho přípravě a všestrannému zabezpečení.

V průběhu obranných sražení a bojů byl manévry dělostřelectvem uskutečňován k posílení jak vojsk, která působila na směrech hlavních úderů nepřítele, tak svazků a útvarů, které vedly protizteče a protiúderu.

Manévry dělostřelectvem, vedený s cílem jeho soustředění na rozhodujících směrech, byl na základě zkušeností možný jen za podmínky přesně organizovaného velení svazků a útvarů a zabezpečujícím silám a prostředkům. Velení spočívalo ve včasné přijetí rozhodnutí k jeho uskutečnění, stanovení cílů, složení a úkolů zúčastněného dělostřelectva a organizaci všestranného zabezpečení. Velení bylo realizováno na základě rozhodnutí vševojskového velitele a zahrnovalo celou činnost velitelů a štábů dělostřeleckých útvarů a svazků při přípravě a uskutečňování manévru. Bezprostředně jej řídil velitel a štáb dělostřeleckého svazu.

K velení dělostřelectvu v průběhu manévru byly zpravidla vyčleňovány operační skupiny z počtů dělostřeleckého štábu, který bezprostředně řídil manévry, a ze štábů svazků (útvarů), které se zúčastňovaly manévru. Mezi nejdůležitější úkoly těchto skupin patřily:

- sběr zpráv o nepříteli a vlastních vojscích,
- organizace rekognoskace určených prostorů soustředění a os přesunu do palebných postavení,
- zabezpečení velení pochodovým proudům za přesunu, zejména při překonávání nebezpečných míst,
- převzetí a rozmístění útvarů a jednotek.

Při převozu dělostřelectva po železnici skupiny zabezpečovaly organizaci nakládání, včasné vypravení vlaků podle grafikonu, převzetí, vykládání a zahájení přesunu proudů do určených prostorů.

Jedním z hlavních způsobů velení dělostřelectvu v průběhu manévru byl pravidelný osobní styk velitelů s podřízenými. K určování (upřesňování) úkolů a ke kon-

trole průběhu přesunu byly široce používány pohyblivé spojovací prostředky: letouny, motocykly a auta. Pro každý proud byly stanoveny příslušné signály k vydávání rozkazů a nařazení. K vedení proudů byli určováni důstojníci a organizováni předem stanovená místa velení k předávání a přijímání nařízení a hlášení.

Rádiové spojení za přesunu bylo na všech stupních zakázáno. V rámci maskování bylo využíváno jen na příjem signálů o vzdušném nebezpečí v systému PVO a k předávání krátkých radiogramů průzkumným orgánům. Linkové spojení bylo používáno zejména v prostoru velkých zastávek a denního odpočinku, v systému pořádkové služby, v prostorech nakládání a vykládání.

Ve Velké vlastenecké válce získalo sovětské dělostřelectvo značné zkušenosti z dovedného a rozhodného manévru dělostřeleckými uskupeními k jejich soustředění na hlavních směrech i k rozhodnému palebnému ničení nepřítele. Tyto zkušenosti neztratily na svém významu ani v soudobých podmínkách.

Vojenskotechnická revoluce v poválečném období způsobila zásadní změny ve výzbroji a bojové technice, v charakteru vedení války a metodách bojového použití dělostřelectva. V souvislosti s tím v nové podobě vyvstala problematika manévru dělostřelectvem v jeho velení.

Bojová praxe minulé války ukázala, že velké množství dělostřelectva, soustředěné v malých prostorech, sehrálo důležitou úlohu při úspěšném plnění úkolů a dosažení cílů operace a boje, zejména při průlomu nepřátelské obrany. Podobná koncentrace dělostřelectva v omezeném prostoru v soudobých podmínkách může být spojeno s rizikem značných ztrát. Jestliže dříve bylo dosahováno hromadění palby hlavně soustředěním dělostřeleckých sil a prostředků na úseky průlomu manévrem jejich bojovými sestavami a palbou (a to jen v taktickém rozsahu), pak dnes v souvislosti se zvětšením dálky střelby dělostřelectva nabývá na zásadním významu soustředění palby na zvolených směrech manévrem palbou.

Nebezpečí použití jaderných zbraní a dalších efektivních prostředků ničení nepřítelem má za následek nutnost přijímat opatření ke zvýšení odolnosti dělostřelectva jeho rozptýlením, k dovednému využívání ochranných vlastností terénu a snížení doby v palebných postaveních. Přípravu k plnění palebných úkolů a or-

ganizaci součinnosti je nutné řešit dříve, a to do doby zaujetí bojových sestav.

V soudobé válce bude dosahováno převahy v silách a prostředcích nad nepřítelem především dalším zvyšováním mobility pozemních vojsk a používáním kvalitativně nových prostředků ozbrojeného zápasu, zejména raketových jaderných zbraní, využíváním nových druhů kazetové munice a munice s velkoplošným účinkem, raketometných systémů salvové palby, zvyšováním délky a přesnosti střelby, mohutnosti a účinnosti palby všech druhů zbraní. V útoku je účelné soustřeďovat hlavní úsilí na úzkých úsecích a vytvářet tam značnou převahu sil — až šestinásobnou včetně dělostřelectva.

Vysoká manévrovatelnost vojsk a dynamika soudobé operace (boje) vyžaduje velký význam manévru dělostřelectvem, který je jedním z hlavních prostředků palebného ničení nepřítele. Proto značná pozornost je věnována zvyšování manévrových možností polního dělostřelectva. Prostředky palebné podpory musí být stejně mobilní jako síly, které podporuje. Mobilnost dělostřelectva má rozhodující význam pro udržení celistvosti bojových sestav. Nemá náhodou, že např. v armádách států NATO se aktivně rozvíjí samohybné dělostřelectvo, které je schopné ve všech podmínkách působit v bojových sestavách vojsk v útoku a přesunovat se v těžko dostupném terénu.

Dále pokračuje zdokonalování a tažného dělostřelectva. Zahraniční specialisté dospěli k závěru, že tažená děla jsou více přizpůsobena pro daleké přesuny i k bojovým podmínkám v členitém terénu. V současné době se v řadě kapitalistických států připravuje výroba těchto nových děl. Byly zavedeny 155 mm houfnice FH-70, FH-77, XM-198, které se mohou přesunovat rychlostí přesunu 80 km.h⁻¹.

V soudobých operacích se bude více než v minulosti používat manévru dělostřelectvem vzduchem. Může být rychle přepravováno letouny a vrtulníky k posílení vojsk na jednotlivých směrech, obkličovacích uskupení atd. Efektivním prostředkem zabezpečení manévru protitankovými zálohami jsou dopravní vrtulníky. Např. ve válce ve Vietnamu byly dělostřelecké baterie amerických vojsk přepravovány vrtulníky přes těžko dostupné úseky džungle a rýžová pole do prostorů plánovaných palebných postavení. Po splnění palebných úkolů byly stejným způsobem přemísťovány do nového prostoru.

Nejvyšší strategické mobility pozemních vojsk, včetně dělostřelectva, je mož-

né dosáhnout vzdušnou přepravou. Např. podle hodnocení amerického vojenského velení může být přesunuta do Evropy část dělostřelectva na letounech C-5 za několik hodin. To podmiňuje růst úlohy manévru dělostřelectvem vzduchem. Má řadu nepochybných předností. Mezi hlavní patří velká pružnost, rychlost a překvapení. Tyto kvality nabývají na zvláštní důležitosti zejména při přepravě dělostřelectva v průběhu bojové činnosti v horách, při překonávání širokých vodních překážek, zamořených a zatopených úseků, zničených prostorů, závalů, požárů a dalších těžko dostupných úseků terénu pro tažené dělostřelectvo.

Vysoká tempa soudobé bojové činnosti vyžadují poměrně časté přemísťování dělostřeleckých útvarů a jednotek. Musí být uskutečňováno v souladu s plněními úkolů, tempy útoku vojsk, na základě zhodnocení délky střelby dělostřeleckých systémů, rychlosti jejich přemísťování a doby potřebné na rozvinování. **Velení manévru dělostřelectvem** proto má v současné době významné místo při organizaci bojové činnosti. V obecné formě, tak jako dříve, bude organizováno na základě rozhodnutí vševojskového velitele, a to rozdělením a novým podřízením organických a přidělených posilových dělostřeleckých útvarů a jednotek, efektivním využíváním protitankových záloh v souladu se vzniklou situací. Důležité místo budou mít otázky zabezpečení včasného manévru v podmínkách velkých zničených, zatopených a zamořených prostorů.

Dělostřelečtí velitelé a štáby taktického stupně budou bezprostředně řídit manévry dělostřelectvem a palbou v průběhu boje s prostředky jaderného napadení a dělostřelectvem nepřítele, při zabezpečování boků, styků a mezer i při plnění jiných úkolů ve prospěch hlavního uskupení vojsk.

Správné počáteční rozdělení dělostřelectva zabezpečí úspěšné řešení všech vzniklých úkolů bez dalšího náročného přeskupování a složitého manévru, přičinlivě ovlivní organizaci velení vytvořeného dělostřeleckého uskupení v průběhu boje. Centralizované velení je nutné používat jen vzhledem k dělostřeleckým útvarům nebo skupinám, které zůstaly v přímé podřízenosti daného dělostřeleckého velitele (náčelníka). Větší část dělostřelectva je účelné podřídit velitelům vševojskových svazků (útvarů) prvního řádu, kteří budou řídit jeho manévry v boji.

Analýza zkušeností z Velké vlastenecké války, lokálních válek a soudobých názorů na organizaci a vedení manévru dělo-

střelectvem umožňuje tak udělat některé závěry.

1. V soudobé válce značně vzroste úloha manévru dělostřelectvem v důsledku rychlého průběhu boje, náhlých změn situace a s tím spojeného soustředování úsilí z jednoho směru na druhý. Organizace a uskutečnění manévru bude ovšem značně složitější.

2. Zámysl manévru musí být velmi jednoduchý a musí předvídat vytvoření dostatečně silného uskupení dělostřelectva na zvoleném směru, které zabezpečí požadovaný stupeň palebného ničení nepřítele i potřebné podmínky k dosažení stanovených cílů operace.

3. Zkušenosti z války svědčí o tom, že k úspěšnému a utajenému vedení manévru jsou nutné:

- centralizace při řešení otázek přípravy, velení a zabezpečení přesunu velkých uskupení dělostřelectva,
- neustálá pohotovost vševojskových a

dělostřeleckých štábů k organizaci manévru v krátké době, rychlému a přesnému plánování s přihlédnutím k fyzicko-geografickým a klimatickým podmínkám válčiště, ročního období a konkrétním zvláštnostem terénu,

— vysoká úroveň pohotovosti dělostřeleckých útvarů a jednotek k vedení nenadálého a rychlého manévru různými způsoby,

— dovedné uskutečnění organizačních opatření v rámci přípravy dělostřeleckých útvarů a jednotek k manévru, zejména při jeho uskutečňování kombinovaným způsobem,

— všestranná pozornost velitelů a štábů při organizování všestranného zabezpečení,

— přesně organizovaná pořádková a regulační služba,

— podrobné rozpracování a přísné plnění opatření v oblasti maskování,

— dobrá organizace velení, zejména zabezpečení spolehlivého spojení.

Způsoby přípravy a vedení soudobých operací ve srovnání s minulou válkou se značně změnily. To vyžaduje v teorii a praxi vojenského umění řešit nové problémy organizace a zabezpečení širokého manévru dělostřelectvem. Hledání efektivních způsobů řešení je jedním z nejdůležitějších úkolů vševojskových a dělostřeleckých velitelů a štábů.

СОДЕРЖАНИЕ

Капитан Вратислав Элиаш

За последовательную реализацию III съезда ССМ 3

Автор разбирает главные задачи организации Социалистического Союза Молодежи, объясняет три главнейшие мероприятия в деятельности ССМ: развитие активности и инициативы, примерность при выполнении военных обязанностей, а также углубление отношений к науке и технике.

Подполковник Ян Коваржчик, кандидат философских наук

К некоторым теоретическо-методологическим вопросам марксистско-ленинского понятия основного закона войны 9

Автор в основных чертах разбирает некоторые методологические исходные пункты исследования главного закона войны, указывает развитие мнений о его понятии, а также решение этих вопросов в советской военно-философской печати.

Майор Франтишек Кноблех

Совместное усилие командира и партийной организации в укреплении дисциплины 13

Автор, исходя из требований XVI съезда КПЧ, постановлений Политического бюро КПЧ, а также из основных документов МНО и ГПУ ЧНА, показывает командирскому составу и членам комитетов КПЧ возможный путь, как достичь высшего уровня военной дисциплины в подразделениях и частях.

Майор Ян Бузалка, кандидат философских наук

Некоторые педагогическо-психологические вопросы сплочения коллектива офицеров полка 18

Автор разбирает характеристические особенности и важнейшие предпосылки успешности в работе коллектива офицеров. Особое внимание он уделяет педагогическим аспектам и работе в войсках.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Роучка

Особенности подготовки и ведения наступательной операции войсками коалиционного состава 23

Автор статьи разбирает некоторые особенности подготовки и ведения боевых действий группировками войск коалиционного состава, обращая внимание на: уровень подготовки личного состава командований, боевой опыт командиров и штабов, материально-техническое оснащение, боевые возможности войск, их организационную структуру, а также подготовку Страны к войне.

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук, доцент

К оперативной подготовке генералов, офицеров и штабов 28

Автор статьи анализирует опыт и некоторые знания отдельных форм и методов организации и проведения подготовки генералов и офицеров высших штабов.

Подполковник Франтишек Коржистек, кандидат военных наук	
Место и роль замысла в методике работы командира и штаба общевойсковой дивизии	39
Автор разбирает диалектику единства процесса подготовки обоснованного решения и методы военно-научного опознавания. Он указывает место и роль замысла в боевой деятельности войск с точки зрения методики работы командира и штаба в полевых условиях.	
Полковник Мирослав Шкоп	
К оценке боеспособности соединений и частей	44
Автор статьи разбирает оценку боеспособности соединений и частей с точки зрения практического применения при разработке и проведении тактических и оперативных учений. Он указывает на возможности применения математического моделирования при решении этих вопросов.	
Полковник Йиржи Дивинш	
К руководству разведкой	49
Автор статьи, исходя из организации, функции и деятельности пункта управления начальника разведки общевойсковой армии, разбирает содержание работы и задачи отдельных групп этого пункта, особенно в области анализа действий противника.	
Генерал-майор Йосеф Стржеха	
Военно-научная конференция ПВО Страны	51
Автор статьи на основе итогов военно-научной конференции разбирает практические мероприятия в методике подготовки отдельных видов войск ПВО Страны, организацию и обеспечение управления, связи и взаимодействия.	
Генерал-майор Ладислав Томечек	
Уничтожение средств воздушного нападения противника войсками ПВО фронта	58
Автор статьи, исходя из характеристики средств воздушного нападения противника, разбирает возможности войск ПВО фронта в бою с его крылатыми ракетами, а также ведение боевых действий войск ПВО с армейской авиацией противника.	
Полковник Йосеф Жалковски, кандидат военных наук, доцент	
Значение очередности выполнения работ в инженерном обеспечении боя и операции	63
Автор статьи, исходя из отдельных положений уставов ЧНА, объясняет некоторые понятия в области войсковой фортификации, подчеркивает значение этих работ в современных условиях, роль командиров и инженерных начальников, а также разбирает характеристику отдельных инженерных мероприятий.	
Полковник Мирослав Лакомы, доцент полковник Милош Земан, кандидат военных наук, доцент	
Химическое обеспечение обороны мсд в горно-лесистой местности	66
Авторы статьи разбирают особенности химического обеспечения обороны в горно-лесистой местности, обращая особое внимание на определение ядерных взрывов, радиационную и химическую разведку, специальную обработку, а также химическое материально-техническое обеспечение.	
ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ	
К проблематике маневра силами и средствами	71
- Опыт из рейдовых действий фронтовых и армейских подвижных групп - Некоторые вопросы охвата противника по воздуху - Маневр артиллерией	